

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

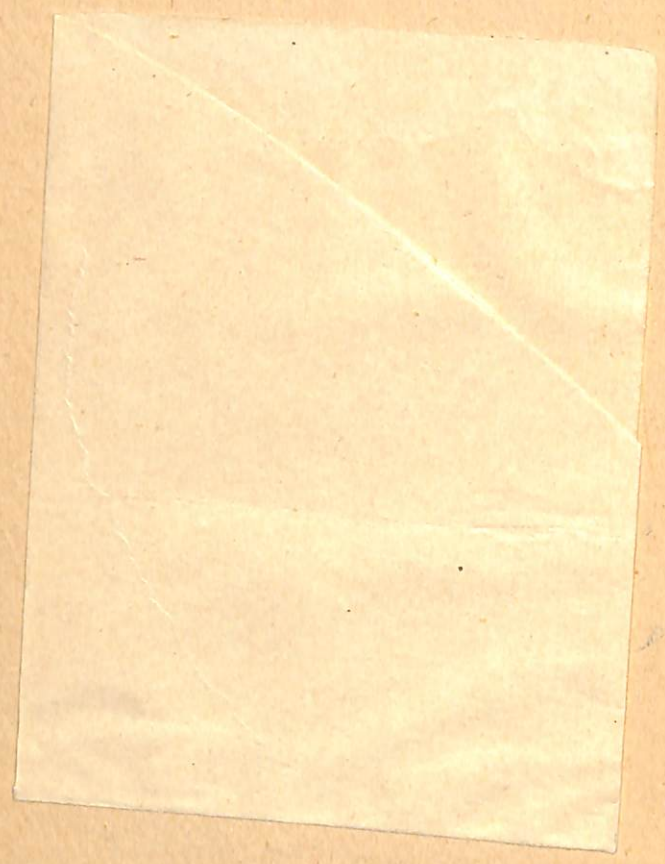
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

8590

281.6
S-52

Xc

22.08.2013

5142
38

Որդի զանգույնային
04 NOV 2009

Հրատարակութիւն Կենտրոնական գրադաճառանոցի

281.6
Կ-52

ՍԿԶԲՈՒՆՔ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՒԱՏՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱԻԱԿ ՔԱՅԱՆԱՅ ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՅ

Ծխական-եկեղեցական ուսումնարանների բոլոր բաժանմունք-
ների և միջնակարգ ուսումնարանների սուղին ղապատուն-
ների համար:

ԻՆՏԵՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան Տ. Մ. Ռոտինեանցի
1902

ժողովուրդամիտաց անխափողոմէն մեկ ճիշտաց արարող:

0808205088 8848408408

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 15-го Юня 1902 г.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

[illegible]

1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100
2101
2102
2103
2104
2105
2106
2107
2108
2109
2110
2111
2112
2113
2114
2115
2116
2117
2118
2119
2120
2121
2122
2123
2124
2125
2126
2127
2128
2129
2130
2131
2132
2133
2134
2135
2136
2137
2138
2139
2140
2141
2142
2143
2144
2145
2146
2147
2148
2149
2150
2151
2152
2153
2154
2155
2156
2157
2158
2159
2160
2161
2162
2163
2164
2165
2166
2167
2168
2169
2170
2171
2172
2173
2174
2175
2176
2177
2178
2179
2180
2181
2182
2183
2184
2185
2186
2187
2188
2189
2190
2191
2192
2193
2194
2195
2196
2197
2198
2199
2200
2201
2202
2203
2204
2205
2206
2207
2208
2209
2210
2211
2212
2213
2214
2215
2216
2217
2218
2219
2220
2221
2222
2223
2224
2225
2226
2227
2228
2229
2230
2231
2232
2233
2234
2235
2236
2237
2238
2239
2240
2241
2242
2243
2244
2245
2246
2247
2248
2249
2250
2251
2252
2253
2254
2255
2256
2257
2258
2259
2260
2261
2262
2263
2264
2265
2266
2267
2268
2269
2270
2271
2272
2273
2274
2275
2276
2277
2278
2279
2280
2281
2282
2283
2284
2285
2286
2287
2288
2289
2290
2291
2292
2293
2294
2295
2296
2297
2298
2299
2300
2301
2302
2303
2304
2305
2306
2307
2308
2309
2310
2311
2312
2313
2314
2315
2316
2317
2318
2319
2320
2321
2322
2323
2324
2325
2326
2327
2328
2329
2330
2331
2332
2333
2334
2335
2336
2337
2338
2339
2340
2341
2342
2343
2344
2345
2346
2347
2348
2349
2350
2351
2352
2353
2354
2355
2356
2357
2358
2359
2360
2361
2362
2363
2364
2365
2366
2367
2368
2369
2370
2371
2372
2373
2374
2375
2376
2377
2378
2379
2380
2381
2382
2383
2384
2385
2386
2387
2388
2389
2390
2391
2392
2393
2394
2395
2396
2397
2398
2399
2400
2401
2402
2403
2404
2405
2406
2407
2408
2409
2410
2411
2412
2413
2414
2415
2416
2417
2418
2419
2420
2421
2422
2423
2424
2425
2426
2427
2428
2429
2430
2431
2432
2433
2434
2435
2436
2437
2438
2439
2440
2441
2442
2443
2444
2445
2446
2447
2448
2449
2450
2451
2452
2453
2454
2455
2456
2457
2458
2459
2460
2461
2462
2463
2464
2465
2466
2467
2468
2469
2470
2471
2472
2473
2474
2475
2476
2477
2478
2479
2480
2481
2482
2483
2484
2485
2486
2487
2488
2489
2490
2491
2492
2493
2494
2495
2496
2497
2498
2499
2500
2501
2502
2503
2504
2505
2506
2507
2508
2509
2510
2511
2512
2513
2514
2515
2516
2517
2518
2519
2520
2521
2522
2523
2524
2525
2526
2527
2528
2529
2530
2531
2532
2533
2534
2535
2536
2537
2538
2539
2540
2541
2542
2543
2544
2545
2546
2547
2548
2549
2550
2551
2552
2553
2554
2555
2556
2557
2558
2559
2560
2561
2562
2563
2564
2565
2566
2567
2568
2569
2570
2571
2572
2573
2574
2575
2576
2577
2578
2579
2580
2581
2582
2583
2584
2585
2586
2587
2588
2589
2590
2591
2592
25

Богословие

Ի ՀԱՅԲԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՆՈՒՆ ՏԵՆՈՒՆ Մ Կ Ր Տ Ձ Ի Ը.

ԾԱՅԻՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ԵՒ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԷՍԸ

U F 6 5 U 3 5 4 U 3 0 8

Ս Կ Ձ Բ Ո Ւ Ն Ք

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՒԱՏՈՅ

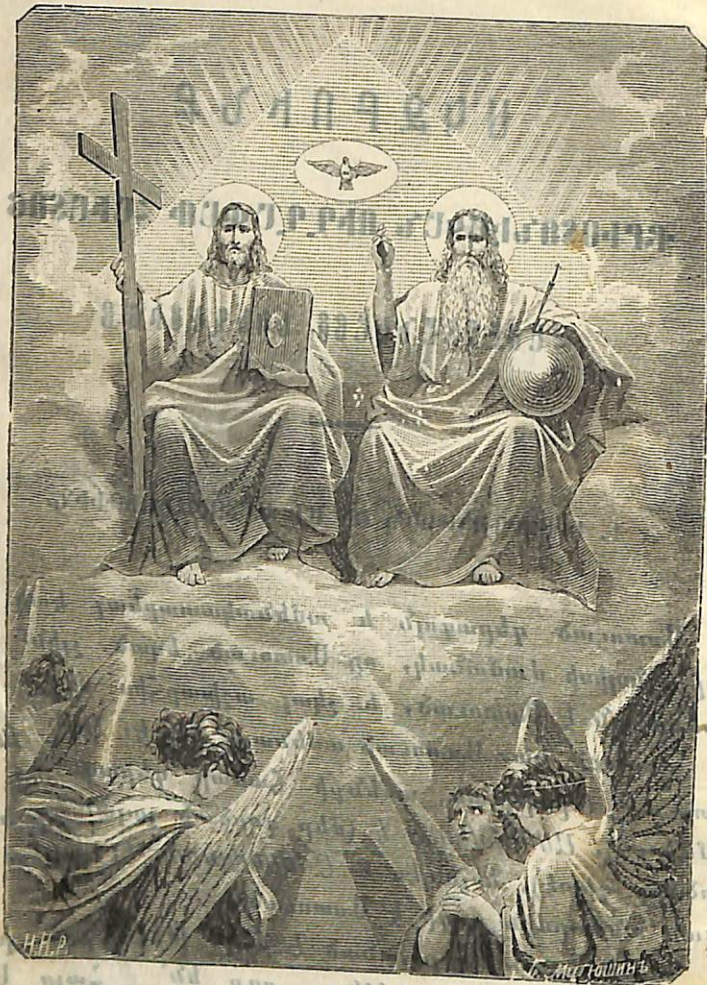
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ

1. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ.

Աստուած գերագոյն և ամենալատարեալ էակ է: Զէ եղել այնպիսի ժամանակ, որ Աստուած եղած չլինէր Յաւիտենական է Աստուած, և չկայ աշխարհիս մէջ մի աեղ, ուր չգտնուի Նա: Աստուած ամենայն տեղ է: Ամէն ինչը որ ընկալուած է (որովհետեւ ամենքի համար գերագոյն է ինչ քան ի կամենում), Ամենիմաստ է (մեր գործած յայտնի է զործերը գիտէ), նոյնպէս և Ամենալատար է: Ըստ իւր էութեան անմարմին հոգի է Աստուած:

Ինչքան Աստուած յայտնած է մեզ, թէ ըստ բնութեան մի է, և ունի երեք անձինք, որք են՝ Հայր Աստուած, Որդի Աստուած և Հոգի Սուրբ Աստուած, թէ այս անձինք ունին հաւասար զօրութիւն և պատիւ, և թէ երեք անձինք մի Աստուած են և ոչ երեք: Երեք և մի լինելու հեռաւոր նմանութիւնը բնութեան մէջ ևս տեսնուի է:

Օրինակի համար, արեգակից ծնվում է լոյս և բղխում է ջերմութիւն, նոյնպէս Հայր Աստուծոց ծնվում է Որդին

և բղխում է Հոգին Սուրբ. և ինչպէս չէ կարելի արեգակից բաժանել ո՛չ լոյսը և ո՛չ տաքութիւնը, այնպէս ևս՝ Հայր Աստուծոց չէ կարելի բաժանել Որդին Աստուած և Սուրբ

Հոգին: Այս իսկ պատճառով Աստուած կոչվում է Ամենա-
սուրբ երրորդութիւն միասնական եւ անընթացական:

Մենք պատկերացնում ենք Աստուծոյ մասին միայն մեկ պատկերով՝ որպէս մի անձ, որը բոլորին պարգևատրում է իր անսահման արեւելքով:

Եւ անհնայ Աստուած տուաւ մեզ պատուիրաններ, որոնցով պէտք է պատուենք Նորան և առանձին ականա-
թեամբ յիշենք Նորա սուրբ անունը: Մենք ևս կատարելով Նորա պատուիրանները, փառաբանում ենք Աստուծուն և յայտնում ենք ցանկութիւն Նորա անունով ապրելու, այս-
ինքն այնպէս վարուելու, ինչպէս պահանջում է Նորա ա-
նուն փառքը:

Ես եմ Տէր Աստուած քո, մի եղիցին քեզ այլ պատուածք բաց լինէն:

Ես եմ քո Տէր Աստուածք և ինձանից զատ ուրիշ Աս-
տուածներ չունենաս:

Մի առնուցիւս դանուն Աստուծոյ քո՝ ի վերայ սնո-
տեաց:

Աստուծոյ անունը չիշես ունայն տեղը:

Փառք Քեզ Աստուած, Փառք Քեզ յաղաղս ամենայնի,
Տէր, Փառք Քեզ:

Փառք չօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտեանից. ամէն:

Փառք չօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ. ամէն: X

X 2. ԹԷ ԻՆՉ ԵՆ ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐԸ.

Սկզբում Աստուած ստեղծեց՝ այսինքն ոչնչից գոյացրեց շատ հրեշտակներ: Հրեշտակներն անմարմին (ուրեմն և ան-
տեսանելի), անմահ, իմացական և ազատ հոգիք են: Նորա

հրեշտակ (այսինքն համբաւաբեր) ասվում են այն պատճառով, որ Աստուծոյ հրամանով մարմնաւոր կերպարանք են ստանում և Աստուծոյ կամքը յայտնում են մարդկանց: Ամեն հրեշտակ նոյն աստիճանի զօրութիւն և փառք չունի: Հրեշտակները բաժանվում են ինն դասակարգ, և այս պատճառով զանազան անուններ ունին. ոմանք հրեշտակք են անվում, ոմանք հրեշտակապետք և ոմանք Սերովքէք և քննովքէք:

Աստուած հրեշտակներին բարի ստեղծեց, բայց վերին դասակարգի հրեշտակներից մինը հպարտացաւ, կամեցաւ Աստուծոյ հաւասար լինել. ուստի սկսաւ հակառակիլ նորան և տրտնջալ նորա դէմ և կարողացաւ դէպի չարը մղորեցնել ուրիշ շատ հրեշտակների, որոնք նորա հետ երկնքից թօթափեցան: Այն չար հրեշտակին սատանայ ենք ասում (որ կնշանակէ հակառակորդ), իսկ նորա մղորեցրած հրեշտակներին՝ դեւք եւարդանեակք սատանայի: Այսպէս հրեշտակները բաժանուեցան բարի և չար: Բարի հրեշտակները Աստուծոյ կամքը յայտնում են մարդկանց, ամեն բարի գործերի մէջ օգնում են նոցա, չար բաներից պահպանում են մեզ. իսկ չար հրեշտակներն ամեն ըարի ըանին թշնամի են:

Ամենաբարին Աստուած իւրաքանչիւր մարդու մի հրեշտակ է տալիս, որ ասվում է պահապան հրեշտակ. նորան դիմում ենք մենք մեր աղօթքով, երբ քնից զարթնում ենք՝ խնդրում ենք, որ այն օրը օգնէ մեզ բարեգործութիւն անելու. իսկ քնելու ժամանակ խնդրում ենք, որ մեզ ազատ պահէ սատանայի փորձութիւններից և արժանի անէ Աստուածային ողորմութեան:

Հրեշտակի խաղաղութեան յանձն արան զանձինս մեր, Տէր զօրութեանց, որ եկեալ հրեշտակին, որ զալով մեզ մօտ, պահեսցէ զմեզ անխռովս ի հանգիստ և արթուն պահ-

տուէ և ի գիշերի, յարթնու պանէ մեզ գիշեր և ցերեկ, մեր թեան և ի հանգստեան մեարթուն և քնած ժամանակը, բուն, զի Դու ես յարարիչ որովհետեւ Դու ես լոյսի տրալուսոյ և հաստիչ գիշերի: Դու և գիշերի ստեղծողը:

3. ՏԵՍԱՆԵԼԻ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԵՒ ՄԱՐԴՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ.

Հրեշտակներից յետոյ Աստուած ստեղծեց վեց օրուայ մէջ այն բոլոր բաները, որ մենք տեսնում ենք: Առաջին օրը ստեղծեց լոյսը: Երկրորդ օրը ստեղծեց տեսանելի երկինքը: Երրորդ օրը՝ ջուրը ցամաքից բաժանեց և հրամայեց որ հողը արտադրէ բոյսեր: Չորրորդ օրն ստեղծեց արեգակը, լուսինը և աստղերը: Հինգերորդ օրը՝ թռչունները և ձկները: Վեցերորդ օրն ստեղծեց բոլոր կենդանիները և յետոյ մարդը:

Աստուած մարդու մարմինը հողից ստեղծեց և փչելով տուեց նորան բնական, ազատ և անմահ հոգի: Այս հոգւով մարդը զանազանուեցաւ կենդանիներից: Աստուած մարդու հոգին ստեղծեց իւր կերպին և նմանութեան պէս, շնորհելով նորան անարատ միտք և սուրբ կամք:

Աստուած առաջին մարդու կողքից ստեղծեց նորա համար կին, այսինքն այնպիսի մարդ, որպէս նա ինքն էր. Աստուած այս արաւ, որպէս զի մարդիկ սիրեն միմեանց այնպէս, ինչպէս իւրեանց անձը: Աստուած առաջին մարդուն Ադամ անուանեց, իսկ նախամօրը Եւայ:

Եօթներորդ օրը Աստուած ոչինչ չստեղծեց, վասնորոյ այն օրը կոչուեցաւ շաբաթ (որ կընշանակէ հանգստութիւն): Աստուած օրհնեց և սրբեց այն օրը և հրամայեց որ տօն և սուրբ պահուի ի յիշատակ աշխարհի ստեղծագործութեան:

Աստուած աշխարհն ստեղծելուց յետոյ անխնամ չը
թողեց նորան, այլ ժառանգորութեան ներքոյ պա-
հելով, նախախնամում է և ամեն բարի բանին օգնում է:
Այս պատճառով մենք Աստծուն անուանում ենք Տէր,
Երկնաւոր Թագաւոր, Արարիչ, Ամենակալ և Նախախնամող:
Եւ մեր ամեն կարօտութիւնների ժամանակ աղօթքով դի-
մում ենք դէպի Նա:

Ամենայն բարի գործի համար մենք խնդրում ենք
Արարիչ Աստուծոյ և Ամենակալի օրհնութիւնը և շնորհա-
կալ ենք լինում նորանից: այն ամեն բանի համար, ինչ որ
Նա տալիս է մեզ: Եւ մենք յիշում ենք, որ Նա մեզ
Օրհնեալ, Տէր: Եւ մենք յիշում ենք, որ Նա մեզ
Դոնանում դիմել (շնորհակալ եմ Քեզանից), Տէր Աս-
տուած, իմ: Եւ մենք յիշում ենք, որ Նա մեզ

Մեր դէպի Ամենակալ և Արարիչ Աստուածն ունեցած
հաւատը յայտնում ենք այսպէս. Նա մեզ հաւատարմութիւն
հաւատարմութիւն է մի Աստուած, մի Հայրն Ամենակալ, յերա-
րիշն երկնի և երկրի, երկնից և աներկայից: Եւ մենք յիշում ենք
երկնի անուանում ենք Աստուծոյ, այն արարածները,
որոնց կարող ենք տեսնել — երկիրը և ամենը, ինչ որ նորա
վերայ կայ. իսկ աներկայից հրեշտակներին: Այս ճառում

Աստուծոյ պատուիրանը հօթնորով օրուայ մասին.

Յիշեալ սրբել զօր շաբաթու, զիկց օր զորմեայեա և
արապեա զամենայն զգործս քո. իսկ յաւուրն հօթնորովի
շաբաթ Տեառն Աստուծոյ քո:

Միտդ պահիր շաբաթ օրը, որ սրբութեամբ պահես
նորան, այսինքն այն օրը նուիրես բարի գործերի: Աեց օր
աշխատիր, այսինքն արա քո գործերը. իսկ հօթնորովի օրը
դադարիր այդ գործերից. ի պատիւ քո Տէր Աստուծոյ:

ԱՌՍԻՍՏԵԱՆ ԱՂՕԹՔ.

Քո հանամ զՔէն, Տէր Աս- Շնորհակալ եմ Քեզանից
տուած իմ, որ զարթուցեր Տէր Աստուած իմ, որ Քո ո-
գիս ի հանգստենէ քնոյ շը զորմութեան շնորհովը զար-
նորհիւ ողորմութեան Քո: Թեցրիր ինձ հանգիստ քնից:
Զարթո զմիտս իմ արդարու. Զարթեցրու իմ միտքը արդա-
թեամբ առ Քեզ, Տէր Աս- րութիւնով դէպի Քեզ, Տէր
տուած իմ, զի տեսցեն աչք Աստուած իմ, որ իմ աչքերը
իմ զփրկութիւն Քո: Եկեսցէ տեսնեն Քո փրկութիւնը, գայ
և բնակեսցի իմ Աստուա- և բնակուի իմ մէջ Քո Աս-
ծութիւն Քո և ողորմութիւն տուածութիւնը. և Քո ողոր-
մութիւն Քո հովանի և պահպան իմ մութիւնը հովանի և պահա-
ցի ի վերայ իմ: Եւ զիս ար- պան լինի իմ վերայ: Եւ ինձ
ժանի արա ի տուէ և ի արժանի արա գիշեր և ցերեկ
գիշերի և յամենայն ժամու և ամեն ժամանակ Քո պա-
միշտ խորհիւ ի սէր պա- տուիրանների վրայ մտածել
տուիրանաց Քոց. և զօհանա- և Քո պատուիրանները կա-
լով փառաւորել զՀայր և տաբել և շնորհակալութեամբ
զՈրդի և զՍուրբ Հոգիդ. այժմ փառաւորել Հօրը և Որդուն
և միշտ և յաւիտեանս յաւի- և Սուրբ Հոգուն. այժմ և
տեսնից. ամէն: միշտ և յաւիտեանս յաւիտե-
նից. ամէն:

4. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԿԱՆՅ ԿԵԱՆՔԸ ԴՐԱՍԻՄ ՄԷՋ.

Աստուած Աղաճին և Եւալին բնակեցրեց զրախտի մէջ, որ մի գեղեցիկ պարտէզ էր արեւելեան կողմը: Նորա մէջ տեղում մի նշանաւոր ծառ կար, որի պտուղները մարդուն հիւանդութիւնից և մահից ազատ էին պահում: Այս ծառի անունն էր Ժառ կենաց: Աստուած առաջին մարդկանց զրախտը տանելով, օրհնեց նրանց և ասաց. «Բազմացէք, լցրէք երկիրս և նորան տիրեցէք»: Առաջին մարդիկը երջանիկ կեանք ունէին զրախտի մէջ և ոչ մէկ բանի կարօտութիւն չէին զգում, հոգեկան զբաղմունք ունէին, որ ճանաչում էին Աստուծոյ արարածները և սովորում էին սիրել Աստուծուն: Սորանից զատ ինքն Աստուած երևում էր նրանց և յայտնում էր այն բաները, որ իրանք իրանց չէին կարող իմանալ. ունէին նաև մարմնական զբաղմունք, այսինքն զրախտը պահպանում և մշակում էին: Նորա ոչ թշնամութիւն գիտէին և ոչ խաբէութիւն. և անմեղ մարդկանց նման ամօթ չէին զգում:

Որպէս զի մարդիկ չմոռանան որ նոցա վրայ իշխում է ինքն Աստուած և Նորա կամքին հնազանդիլը սովորեն, Աստուած պատուէր տուաւ նոցա: Պատուիւրեց, որ չուտեն այն ծառի պտուղը, որի անունն էր ծառ գիտութեան բարւոյ եւ չարի, — ասելով՝ որ եթէ ուտեն, կրմեռնին:

Ողորմած Աստուածը մեզ ևս կարողութիւն և ոյժ է տալիս բարի բան սովորելու: Իւր կամքը մեզ ևս յայտնում է և տալիս է Աստուածային անկեղծութիւն: Ասան որոյ մենք ևս մեր դասաւորութիւնից առաջ ազօթք ասելով խնդրում ենք, որ օգնէ մեզ աւանդուած ուսմունք սովորելու: Իսկ դասաւորութիւնից յետոյ ազօթք ասելով՝ շնորհակալ ենք լինում մեզ պարգեւած ողորմութեան համար, և օրհնութիւն ենք խնդրում նոցա համար, որոնք օգնեցին մեզ սովորելու:

ԱՂՈԹԻ ԴԱՍԻՅ ԱՌԱՋ.

Ամենաբարի Աստուած, առաջեա առ մեզ զշնորհս Հոգւոյդ Բո սրբոյ, որ պարգեւէ մեզ զմիտս և կազդուրէ զգործութիւնս հոգւոյ մերոց, որպէս զի մեք ընդունելով զաւանդեալ մեզ ուսմունս՝ զարգացուք Բեզ ստեղծողիդ մերում ՚ի փառս, ՚ի մխիթարութիւն ծնողաց մերոց, յօգուտ եկեղեցւոյ և Հայրենեաց:

Ո՛վ Ամենաբարի Աստուած, ուղարկիր դէպի մեզ Քո սուրբ Հոգւոյդ շնորհքը, որ մեզ միտք պարգեւէ, և զօրացնէ մեր հոգեւոր կարողութիւնները, որպէսզի մենք ուշք դարձնելով մեզ տուած ուսմունքին, մեծանանք Բեզ ստեղծողիդ փառք տալու, մեր ծնողացը մխիթարելու և եկեղեցուն ու Հայրենիքին օգտակար լինելու:

ԱՂՈԹԻ ԴԱՍԻՅ ՅԵՏՈՅ.

Գոհանամք զՔէն, Արարիչ, զի արժանի արարեր զմեզ շնորհաց Բոյ՝ ընդունելութեան ուսմանս, օրհնեալ զմեծաւորս, զծնողս և զուսուցիչս մեր, որք առաջնորդեն մեզ ի գիտութիւն բարութեան, և տուր մեզ զկարողութիւն ի շարունակութիւն ուսմանս այսօրիկ:

Շնորհակալ ենք Բեզանից, Արարիչ, որ Քո սուրբ շնորհովն արժանացրիր մեզ ուսմունք ստանալու: Օրհնիր մեր մեծաւորներին, ծնողներին և ուսուցիչներին, որոնք առաջնորդում են մեզ բարի բաներն իմանալու: Տուր մեզ ոյժ և կարողութիւն, որ այսօր հետեւ ևս շարունակենք նոյն ուսումը:

X

5. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԿԱՆՅ ՄԵՂՔԻ ՄԷՋ ԸՆԿՆԻԼԸ:

Սատանան՝ առաջին մարդկանց երանելի զինակի վրայ նախանձուելով, մոլորեցրեց նրանց գէպի չարը: Մէկ անգամ, երբ Եւան անցնում էր արգելեալ ծառի մօտով, սատանան՝ օձի կերպարանքով մօտեցաւ նրան և հարցրեց. «Յիրաւի, միթէ Աստուած արգելել է զրախտի ծառերի պտուղներից ուտելու: Եւան պատասխանեց, թէ «Ի՞նչու ծառերի պտուղներից կարող ենք ուտել, միայն հրամայեց Աստուած այս

ծառի պտուղը չուտել, որպէսզի չմեռնինք»: Ո՛հ, դուք չէք մեռնել, ասաց սատանան, ալլ եթէ այս պտղից ուտեք՝ իսկոյն ձեր աչքերը կըբացուին և Աստուծոյ նման կըլինիք, չարն ու բարին կըհասկանաք: Եւան ցանկացաւ այն պտղից ուտել. նա չկարողացաւ համբերել, կտրեց ու կերաւ, լետոյ Աղամին տուաւ, որ նոյնպէս կերաւ: Եւ այս կերպով առա-

ջին մարդիկ մեղանջեցին: Երբ մեղքն առաջին մարդկանց հոգու մէջ մտաւ, իսկոյն ամօթ և սարսուղի տիրեց նոցա վերայ: Երբ լսեցին որ Աստուած զրախտի մէջ ման է գալիս, ահով դողով պահուեցան ծառերի մէջ, չմտածելով՝ որ ամենատես Աստուծոյ անկարելի է թաքչիլ. «Աղամ, ո՞ւր ես», հարցրեց Աստուած: Աղամը պատասխանեց. «Ձայնդ լսելով վախեցայ, և որովհետեւ մերկ էի՝ ամաչեցի, ուստի պահուեցայ»: — Զինք թէ այն արգելուած ծառի պտղիցը՝ կերար, հարցրեց Աստուած: Այն ժամանակ սկսաւ Աղամը յանցանքը իւր կնոջ վերայ ձգել և ասաց. «Այս կինս, որ Դու ինձ տուիր, սա ինձ տուաւ այն պտուղը, և ես կերայ»: Աստուած հարցրեց Եւային. «Այս ինչ բան արիր», Իսկ նա պատասխանեց, թէ «օձն ինձ խաբեց»: Այս կերպով ահա մարդկանց հոգին մեղքերով ապականուեցաւ: Նոքա, որ սկզբից բարի և ճշմարտութիւն էին, այն յանցանքը դործելուց լետոյ ստախօս, անձնասէր և չարասիրտ եղան:

X

Աստուած արգելում է մեզ սրտներին մէջ նախտնձ պահելը կամ ուրիշի բարութեան վրայ նախանձիւր, որովհետեւ նորանից առաջ են գալիս շատ տեսակ չարութիւններ: Այդ պատուիրանն այսպէս է կարգացվում.

Մի ցանկանար տան ընկերի քո և մի ամենայնի, որ ինչ ընկերի քո է:

X

6. ՓՐԿՁԻ ԽՈՍՏՈՒՄԸ ԵՒ ՆԱԽԱԾՆՈՂՆԵՐԻ ՅԱՆՑԱՆԻՒ ՊԱՏԻԺԸ:

Սրբարարատն Աստուած անիծեց մոլորեցնող սատանան, որ օձի կերպարանք էր առել, և ասաց նրան. «Բո՛ւ այս կնոջ մէջ թշնամութիւն եմ դնում, սորա սերունդից

մէկը պիտի քո գլուխը ջախջախէ: Այս խօսքերը մխիթարութիւն եղան մարդկանց համար, որովհետեւ գուշակեցին, թէ Փրկիչը աշխարհ պիտի գայ: Յետոյ Աստուած մարդկանց համար ևս պատիժ որոշեց, որ նոքա չմոռանան իրանց գործած մեղքը: Եւայիին ասաց՝ թէ դու ցաւով պիտի ծնանիս որդի. իսկ Ադամին ասաց. «Երեսիդ քրտինքով պիտի ճարես հացդ, մինչև որ մեռնիս»: Բայց որպէսզի մարդիկ միշտ յիշեն խոստացած Փրկիչը, Աստուած սովորեցրեց նոցա, որ իջան կենդանիներ զոհեն, որով ցոյց տուաւ, թէ Փրկիչը իւր փրկւնով պիտի ազատէ մարդկանց: Յետոյ Աստուած դրախտից արտաքսեց նրանց:

Բայց սորանից յետոյ ևս Աստուած անխնամ չթողեց մարդկանց, այլ պատրաստում էր նրանց Փրկչին ընդունելու: Մինչև Փրկչի գալուստը եղած միջոցը կոչւում է հին ուխտի ժամանակ, իսկ նորա գալուց յետոյ եղած միջոցը ասվում է նոր ուխտի ժամանակ:

Աստուած, որորմեա ինձ մեղաւորիս:

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԱՂՕԹՔ.

Տէր Աստուած մեր, Դու պահեա՛ զմեզ խաղաղութեամբ ի գիշերիս յայմիկ և յամենայն ժամանակի: Ընդ սուրբ երկիւղ Քո բեւեռեալ պահեա՛ զմիտս և զխորհուրդս մեր: Որպէս զի յամենայն ժամ Քե պահպանեալ լիցուք յորդայ:

Տէր Աստուած մեր, Դու պահիր մեզ խաղաղութիւնով այս գիշեր և ամեն ժամանակ: Քո սուրբ երկիւղիդ մէջ բեւեռած պահիր մեր միտքը և խորհուրդը, որ ամեն ժամանակ անփորձ և ազատ լինինք թշնամու որոգայթից: Եւ Քեզ

թից թշնամույն: Եւ Քեզ հան. տանք օրհնութիւն և փառք ցուք զօրհնութիւն և զփառս Հօրը և Որդուն և սուրբ Հո-Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբ-գուն, այժմ և միշտ և յաւի-բոյ, այժմ և միշտ և յաւի-տեանս յաւիտենից. ամէն: տեանս յաւիտենից. ամէն:

7. ՄԱՐԴԱՅԻՆ ԱԶԳՐ ՄԻՆՁԵՒ ԶՐՀԵՂԵՂԸ.

Մեղքի մէջ ընկած առաջին մարդկանց սերունդներն ևս իրանց պէս մեղաւոր եղան: Այս պատճառով բոլոր մարդիկ կրում են այն պատիժները, որ նշանակեց Աստուած Ադամի և Եւայի համար, բայց այս ցաւերի հետ նախաձնողքը հաղորդեցին իրանց սերունդներին նաև Փրկչի գալստեան յոյսը:

Ադամ և Եւան՝ դրախտից արտաքսուելուց յետոյ, որդի ունեցան: Առաջին որդուն Կայէն կոչեցին, իսկ երկրորդին Աբէլ:

Կայէնը երկրագործ էր, իսկ Աբէլը խաշնարած: Մէկ անգամ եղբայրները կամեցան Աստուծուն զոհ անել: Երկուսն էլ իրանց աշխատութեան լաւ պտուղներից զոհ բերին, բայց երկուսի սիրտն էլ միատեսակ չէր: Աբէլը խոստացեալ Փրկչին հաւատալով և իւր մեղքի վրայ զղջալով էր մատուցանում իւր զոհը, իսկ Կայէնը առանց հաւատալու և զղջալու: Աստուած չընդունեց Կայէնի զոհը, այլ միայն Աբէլինն ընդունեց: Այն ժամանակ նախանձից վառուած Կայէնը սպանեց Աբէլին: Արդարադատն Աստուած անիծեց եղբայրասպան Կայէնին՝ ասելով. «Այն հողը, որի վրայ քո ձեռքով եղբօրդ անմեղ արիւնը թափեցիր՝ քո դէմ բողոքում է իմ առաջ. հալածական և թափառական մնաս աշխարհիս երեսին»: Աստուած՝ Ադամին և Եւային մխիթարելու համար, Աբէլի փոխանակ ուրիշ որդի տուաւ նոցա, Սէթ անունով (որ մխիթարիչ կընշանակէ): Կայէնը ծնողաց տանից հեռացաւ և հեռու տեղ բնակուեցաւ: Եւ այսպէս՝ մարդիկ սկսան իրարից բաժանուիլ: Կայէնի սերունդները մոռացան Աստուծուն և անձ-

նասէր ու անխիղճ մարդիկ էին, իսկ Սէթի սերունդը ճանաչում էր Աստուծուն և արդար էր: Բայց երկար ժամանակ տնցնելուց յետոյ, Սէթի սերունդը բարեկամութիւն և ազգականութիւն արին Վայենի սերունդի հետ, նոցանից սովորեցին ամեն տեսակ չարութիւն և մոռացան Աստուծուն: Միայն արդար Նոյի ընտանիքի մէջ մնաց ճշմարիտ հաւատը:

Սորա են Աստուածային պատուիրանները, որոնք արգելում են չարութիւն անել:

Մի սպանաներ, մի շնար, մի գողանար, մի սուտ վկայեր զրեկերէ քումմէ:

8. Զ Ր Հ Ե Ղ Ե Ղ:

Արդարադատն Աստուած վճռեց, որ մարդկանց ջրհեղե-

ղով պատժէ: Նա հրամայեց Նոյին, որ տապան- (մեծ- նաւ)

շինէ, այնպէս որ մէջը կարողանան տեղաւորուիլ նորա ընտանիքը և աշխարհիս բոլոր կենդանիները: Այն տապանի մէջ մտաւ Նոյը իւր կնոջ հետ, նորա Սէմ, Քամ և Յաբէթ որդիքը՝ իրանց կանանց հետ, և իւր հետ տապանի մէջ մտցրեց սուրբ համարուած— զոհի կենդանիներից ու թռչուններից եօթն եօթն զոյգ, իսկ անասուրբ անասուններից երկ-երկու զոյգ: Յետոյ քառասուն օր անդադար անձրև եկաւ, ջուրը շատացաւ, եզերքներից դուրս եկաւ, բոլոր երկրիս երեսը ծածկեց, որով խեղդուեցան մարդիկ և անասուններ: Ազատուեցան միայն նոքա, որոնք տապանի մէջ էին:

Երբ ջրհեղեղն անցաւ, Նոյը տապանից դուրս եկաւ և իւր ազատելու համար շնորհակալութեան զոհ մատուցց Աստուծուն: Աստուած այդ զոհն ընդունեց և խոստացաւ, որ այլ ևս համաշխարհական ջրհեղեղ չի լինի և իւր խոստման նշան տուաւ ծիածանը, որ է ծիրանի գօտին:

9. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱԶԳԸ ԶՐՀԵՂԵՂԻՅ ՅԵՏՈՅ:

(Քամը անսպասուած է հօրը: Քարելոնի աշտարակաշինութիւնը և ագրեթի ցիրուցան լինելը: Կռապաշտութիւն:

Ջրհեղեղից յետոյ կարճ ժամանակի մէջ մարդիկ նորից մեղքի մէջ ընկան: Նոյը այգի տնկեց, և երբ խաղողը հասաւ, նորա հիւթից ըմպելիք պատրաստեց: Գինու զօրութիւնը չիմանալով, մէկ անգամ փոքր ինչ աւելի խմեց՝ հարբեցաւ և մերկ պառկեցաւ իւր վրանի տակ: Քամը տեսաւ իւր հօր մերկութիւնը և վատ կատակով պատմեց այն իւր եղբայրներին: Բայց Սեմ և Յաբէթ երբ լսեցին, իսկոյն գնացին իրանց հօր մօտ և վերարկուով ծածկեցին նորա մերկութիւնը: Նոյը Աստուծոյ հրամանով անիծեց Քամին՝ նորա վատ վարմունքի համար, իսկ Սեմին և Յաբէթին օրհնեց և միանգամայն գուշակեց, թէ Փրկիչը յառաջ կըգայ Սեմի սերունդից:

Աստուածային պատուիրանը ծնողաց պատուելու մասին.

Պատուեալ զհայր քո և զմայր, զի բարի լինիցի քեզ և երկայնակեաց լինիցիս ՚ի վերայ երկրի:

Ջրհեղեղից յետոյ մարդկային ազգը նորից բազմացաւ նոյի երեք որդիներէց: Առաջ բոլոր մարդիկ միասին էին ապրում և մէկ լեզուով խօսում: Յեղի մէջ ամենից մեծը Նա-հապետ էր ասվում, որ փոքրերին սովորեցնում էր թէ քն-սկէս կեանք պէտք է վարել, կառավարում էր նրանց և ա-րարիչ Աստուծուն զոհ էր մատուցանում: Բայց յետոյ, երբ չարագործութիւնք և խռովութիւնք աշխարհիս մէջ շատա-ցան, մի քանի ցեղեր խորհուրդ արին, թէ «այնպիսի քա-ղաք և աշտարակ չինենք, որ ծայրը մինչև երկինքը հաս-նի, մեզ համար փառք լինի և չցրուենք աշխարհիս երե-սին»: Բայց Աստուած չթողեց որ այն շինութիւնն աւարտեն. շինողների լեզուն այնպէս խառնակեց, որ չէին կարող մի-մեանց խօսքը հասկանալ: Ուստի թողին շինութիւնը և բոլոր աշխարհիս երեսին ցրուեցան: Այս կերպով զանազան ազգեր ձևացան: Մարդկային սերունդները զանազան կողմեր ցրուելով՝ իրանց ազգակցութիւնը մոռացան: Իւրաքանչիւր սերունդ իւր համար գրեթէ նոր լեզու հնարեց, և Աստու-ծոյ վերայ նոր կարծիքներ ունեցաւ. նոցա մեծ մասը ճշ-մարիտ Աստուծուն մոռացան և սկսան Աստուած համարել այն ամէն բաները, որ իրանց օգուտ կամ վնաս էին տալիս: Ոմանք սկսան երկրպագութիւն անել արեգակին, լուսնին և աստղերին, ոմանք ևս՝ կենդանիները, ծովը, և երկիրս: Աստուծոյ տեղ էին ընդունում: Աստուածների մէջ ոմանց մեծ էին համարում, միւսներին փոքր, ոմանց բարի, ոմանց ևս չար: Յետոյ սկսան ոսկուց, արծաթից, քարից և փայտից առ-տուածներ շինել և մեհեանների մէջ դնելով՝ զոհ էին մա-տուցանում նոցա: Այնպիսի արձանները կոռք էին կոչվում,

և նոցա մատուցած պաշտօնը կոապաշտութիւն:

Այս անօրէնութիւնը տարածուեցաւ բոլոր աշխարհիս վերայ և գրեթէ բոլոր մարդիկ կռապաշտութեան մէջ ըն-կան:

Կռապաշտութեան արդեւոր Աստուածային պատուիրանը:

Մի արատցիս քեզ զկուռս ըստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս ՚ի վեր է, և որ ինչ յերկրի ՚ի խոնարհ:

10. ԱՐՐԱՀԱՄ ԵՒ ԻՍԱՀԱԿ ՆԱՀԱՊԵՏ ԵՆԵԸ.

Մինչդեռ բոլոր մարդիկ կռապաշտութեան մէջ ընկած էին, Սեմի սերունդից Աբրահամ անունով մէկ արդար և ուղ-ղահաւատ մարդ կար: Աբրահամը Աստուծոյ հրամանով թո-ղեց իւր հայրենիքը և գնաց բնակուեցաւ Քանանացոց երկ-րի մէջ: Այնտեղ Աստուած քանի մի անգամ երևեցաւ նորան և յայտնեց՝ թէ նա Իսահակ անունով մի որդի պիտի ունե-նայ, որից մեծ ժողովուրդ պիտի յառաջանայ, որ Աստուծոյ ժողովուրդը կրկնուի, որովհետեւ նա իւր դէպի Աստուած ունեցած հաւատը հաստատ պիտի պահէ, և Ինքը Քանանա-ցոց երկիրը նրան պիտի տայ: Աստուած այն ժամամակն իսկ հրամայեց, որ Աբրահամի բոլոր սերունդները թլփատուին, և ասաց թէ միայն նա կը համարուի Իւր ժողովուրդ, որ թլփատուած կըլինի:

Աստուծոյ խոստմունքը կատարուեցաւ: Աբրահամը հա-րիւր տարեկան եղած ժամանակ Իսահակ որդի ծնաւ: Աբրա-համը բոլոր սրտով սիրում էր իւր որդուն: Աբրահամի հա-ւատը և հնազանդութիւնը Աստուած մեզ իբրև օրինակ տուեց հետեւեալ կերպով: Մէկ անգամ Աստուած երևեցաւ Աբրա-համին ու ասաց՝ «Աբրահամ»: Աբրահամը պատասխանեց՝ «Այստեղ եմ»: Աստուած ասաց՝ «վեր առ այդ քո միակ որ-

դուռ՝ Իսահակին, որին դու սիրում ես, և բեր Նորան Ինձ մատաղ — ողջակէզ այն սարի գլխին, որ ես ցոյց կը ցույց տայ քեզ: Միւս օր առաւօտը կանուխ վեր կացաւ Աբրահամը, էշը պատրաստեց, ողջակիզի համար փայտ կտրեց, կապեց, առաւ հետը երկու ծառայ և իւր սիրելի որդի Իսահակին և գնաց Աստուծոյ ցոյց տուած տեղը: Նոքա երեք օր ճանապարհին էին: Երբ Աբրահամը հեռուից տեսաւ սարը, ասաց իւր ծառաներին. «Դուք այստեղ մնացէք, մեզի սպասեցէք, իսկ ես ու որդիս մինչև դիմացի սարը կերթանք, աղօթք կանենք ու կը դառնանք»: — Աբրահամը Իսահակին բարձեց փայտը. իսկ ինքն առաւ կրակն ու սուրը, և նոքա երկուսը գնացին միասին: Ծանապարհին Իսահակն ասաց Աբրահամին. «Հայր, ահա մենք ունինք փայտ և կրակ, բայց ողջակիզի ոչխարն ուր է»: Պատասխան տուաւ Աբրահամը. «Աստուած Ինքը կը պատրաստէ Իւր համար ողջակիզի ոչխարը, որդեակ»: Եւ այնպէս երկուսը միասին շարունակում էին գնալը: Երբոր վեր ելան սարը, Աբրահամը սեղան շինեց, դարսեց փայտը և Իսահակին կապելով դրաւ նորա վերայ: Յետոյ վեր առաւ սուրը և ձեռքը բարձրացրեց, օր մորթի Իսահակին. Բայց յանկարծ Աստուծոյ հրեշտակը ձայն տուաւ նորան երկնքից. «Աբրահամ, Աբրահամ, մի գիպչի՛ր տղայիդ, հիմա հասկացայ, որ աստուածափախ մարդ ես, և իմ սիրոյս համար քո միակ որդուդ չը խնայեցիր»: Աբրահամը իւր շուրջը նայեցաւ և տեսաւ, որ նորանից ոչ հեռու մի ոչխար կախուած է ծառից: Աբրահամը առաւ նրան և զոհեց Աստուծուն: Սորա վրայ Աստուծոյ հրեշտակը միւս անգամ էլ ասաց Աբրահամին. «Այսպէս է ասում Տէրը, որովհետև դու հնազանդուեցար Իմ հրամանին, օրհնելով կ'օրհնեմ քեզ և բազմացնելով կը բազմանան քո սերունդը, ինչպէս երկնքի աստղերը և ծովի աւազը: Բո սերունդից յառաջ կը գայ աշխարհի Փրկիչը»: — Սորանից յետոյ Աբրահամն ու Իսահակը դարձան ծառաների մօտ և այնտեղից իրանց տուն: — Նոյն խոստմունքը Աստուած

կրկնեց Իսահակին և նորա որդի Յակոբին, որ Իսրայէլ կոչուեցաւ, որ և աւելի արժանաւոր եղաւ Աստուծոյ օրհնութեանը, քան թէ նորա մեծ եղբայր Եսաւը: X

✓ 11. ՅԱԿՈԲ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՈՐԴԻՔԸ.

Աբրահամի թուը՝ Յակոբը, տասներկու որդի ունէր: Հայրն ամենից աւելի սիրում էր կրտսեր որդի Յովսէփին և կարեց ամենից աւելի սիրում էր կրտսեր որդի Յովսէփին և կարեց նրան գեղեցիկ ծաղկեայ շորեր, իսկ եղբայրները ատում էին Յովսէփին և չէին ուզում նորա հետ քացրութեամբ խօսել. Յովսէփը երկու երազ տեսաւ և պատմեց իւր եղբայրներին, Նա ասաց նրանց. «Լսեցէք իմ տեսած երազը. ինձ թուում էր, Նա ասաց նրանց. «Լսեցէք իմ տեսած երազը. ինձ թուում էր, որ մէկ դաշտում որայ էինք կապում, իմ որայս կանգնած էր ուղիղ. իսկ ձեր որաները պատեցին իմ որայս և երկրպագութիւն տուին նորան»: Եղբայրներն ասացին, «Միթէ մեր վերայ թագաւոր պիտի լինիս դու կամ պիտի տիրես մեզ»: Մի քանի օրից յետոյ Յովսէփը իւր հօրն ու եղբայրներին միւս երազը պատմեց: «Երազումս, ասաց Նա. ինձ երևեցաւ իբրև թէ արեգակը, լուսինը և աստղերն ամբողջով ինձ երկրպագում էին: Այս անգամին հայրն էլ յանդիմանեց նորան, ասելով — Այդ ինչ երազ է, միթէ ես, մայրդ ու եղբայրներդ երկրպագութիւն պիտի անենք քեզ»: — Եղբայրներն աւելի չաւրացան Յովսէփի վերայ այս երազների համար: /

Մի անգամ Յակոբի որդիքն արածացնում էին խաշները, իսկ Յովսէփը տանն էր մնացել: Հայրն ասաց նրան. «Գնա՛, տես, առողջ են արդեօք եղբայրներդ և մեր խաշները, և համբաւ բեր ինձ: Յովսէփը գնաց և դաշտում մօլորուեցաւ: Այնտեղ մի մարդ գտաւ նրան և հարցրեց. «Ինչի ես ման գալիս» (որոնում): Յովսէփը պատասխանեց. «Ես իմ եղբայրներին եմ ման գալիս. ասա՛ ինձ, ուր են արածացնում նոքա»: Անձանօթ մարդն ասաց նորան. «Նոքա այստեղ չեն. ես լսեցի որ նոքա ասացին, թէ հեռանանք այստեղից». Եւ

Նա ցոյց տուեց նորան, թէ՛ որ կողմն էին գնացել նորա եղբայրները: Երբ Յովսէփը գտաւ եղբայրներին և մօտենում էր նրանց, նոքա սկսեցին մէկ մէկու ասել. «Ահա գալիս է երազատեսոր. եկէք սպանենք նորան և տեսնենք, թէ ինչպէս պիտի կատարուին նորա երազները»: Ռուբէնը որ մեծ եղբայրն էր, ասաց. «Զէ, եղբայրներ, ինչու սպանենք նորան. ինչու մեր ձեռքերը թաթախենք նորա արիւնի մէջ. աւելի լաւ է ձգենք նորան այս անջուր փոսի մէջ. թող երթա՛յ

ինքն իրան մեռնի»։ Նորա միտքը այն էր, որ լեռոյ հանէ Յովսէփին նոյնտեղից ու հօր ձեռքը հասցնէ։ Երբ Յովսէփը մօտեցաւ եղբայրներին, սոքա հանեցին նորա ծաղիկայ շորերը և զցեցին նորան փոսի մէջ։ Յետոյ նստեցին հաց ուտելու։ Յանկարծ տեսան, որ գալիս են վաճառականներ, որոնք ուղտերով ապրանք էին տանում Եգիպտոս, Յուդան ասաց իւր եղբայրներին. «Յովսէփին սպանելուցը մեզ ինչ օգուտ

ինչեւիցէ նա մեր եղբայրն է. եկէք ծախենք նորան այս վաճառականներին: Այդ միջոցին Ռուբէնը այնտեղ չէր: Եղբայրները լսեցին Յուդայի խօսքին, Յովսէփին հանեցին փոսից և քսան դահեկանով ծախեցին նոյն վաճառականներին: Երբ վաճառականները Յովսէփին տարան, եկաւ Ռուբէնը: Նա վաճառականները Յովսէփին փոսի մէջ և սասց եղբայրներին. «Յովսէփը այնտեղ չէ, այժմ ուր կորչիմ ես»: Եղբայրները մորթեցին մի ուլ, նորա արիւնով թրջեցին Յովսէփի շորերն ու այն հօրը ուղարկելով, հրամայեցին ասել. «այս շորերը մենք գրտանք դաշտի մէջ. տես արգեօք սա Յովսէփինը չէ»: Յակոբն իսկոյն ճանաչեց այն և տրամուլթիւնից աղաղակեց. Ո՛հ այս իմ զաւակիս շորերն է. չար գազանի մէկը կերել է Յովսէփին, չար գաղտնը պատառել է Յովսէփին»: — Եւ նա իսկոյն պատառեց իւր հագուստը, ու նորա տեղ հագաւ քուրձ, այսինքն ձիւ մազից հիւսած հաստ շոր, որ մեծ սուգի ու տրամուլթեան նշան էր: Աղբիւրի պէս աչքերից արտասուք էր թափում ու ասում. «Թողէք որ ես ևս այս սուգովս գերեզման մտնեմ, որդուս մօտ երթամ»:

Վաճառականները Յովսէփին եգիպտոս տարան և այն-
տեղ ծախեցին Պետափրէս անունով հարուստ իշխանին, որ
եգիպտոսի թագաւորի մեծամեծներից մէկն էր և միանգա-
մայն զտհնապետ ու բանտերի զլխաւոր վերակացու: Բայց
Սատուած օգնում էր Յովսէփին և նա անուանի եղաւ բոլոր
եգիպտոսում, իբրեւ երազների քաջ մեկնող:

12. ՅՈՎՍԷՓԸ ԲԱՆՏՈՒՄԸ.

Ակզբում Յովսէփը կենում էր Պետափրեսի տանը իբրև ծառայ և ինչ որ հրամայում էին, ամենն էլ սիրով կատարում էր: Յետոյ Պետափրէսը տեսնելով, որ Յովսէփը հաւատարիմ, աչքաբաց ու շնորհալի տղայ է, սիրեց նորան և բո-

սում կայ մի ծառայ, Յովսէփ անունով Եփրայեցի երիտա-
սարգ, որ երազ մեկնել լաւ գիտէ: Թագաւորը հրամայեց, որ
իւր մօտ բերեն նորան: Երբ Յովսէփն եկաւ, թագաւորն ա-
սաց. «Ես երազ տեսայ, բայց մարդ չկայ, որ մեկնէ ինձ. իսկ
քեզ համար ասում են, ինչ երազ որ լսես, կարող ես մեկ-
նել: Յովսէփը պատասխան տուաւ. «Առանց Աստուծոյ կա-
րելի չէ յաջող ու ճշմարիտ մեկնութիւն տալ տէրութեանդ
երազին»: Երբոր Փարաւոնը պատմեց իւր երազները, Յովսէփը
ասաց. «Տէր արքայ, քո տեսած երկու երազն էլ միևնոյն
նշանակութիւնն ունին. եօթն գեր կովեր և եօթն լիք հաս-
կեր՝ եօթն առատութեան տարի են, նոյնպէս և եօթն նի-
հար կովեր ու եօթն վտիտ հասկեր սովի տարիներ են: Այդ
երազներով Աստուած քեզ յայտնում է, թէ ինչ պիտի անէ,
այսինքն թէ առաջ եօթն տարի շարունակ առատութիւն կը
լինի, յետոյ նոցա կը յաջորդեն եօթն սովի տարիներ: Ուրեմն
մէկ իմաստուն ու խոհեմ մարդ պիտի ընտրես և բոլոր Եգիպ-
տոսի վերայ կառավարիչ կարգես: Թող նա առատութեան
տարիներին ցորեն հաւաքէ և սովի տարիներին Եգիպտացոց
վերայ ծախէ, որպէս զի ժողովուրդը սովամահ չլինի»: Յով-
սէփի տուած մեկնութեան և խորհրդին շատ հաւանեցաւ
Փարաւոնը և ասաց Յովսէփին. «Քեզանից իմաստուն, քեզա-
նից խոհեմ մարդ ես չունիմ, ես քեզ կըզնեմ գլուխ բոլոր
Եգիպտոսի վերայ. ամեն մարդ հնազանդ կըլինի քո հրամա-
նին և ես միայն թագաւորական աթոռովս բարձր կըլինիմ
քեզանից»: Փարաւոնը իւր ձեռքից հանեց մատանին և
հագցրեց Յովսէփի մատին, նմանապէս բեհեմեայ շոր հագց-
րեց, վզին ոսկի մանեակ կախեց. նստեցրեց նորան արքունի
կառքի մէջ և նորա առջևից մուկներով կանչում էր. «Եր-
կըրպագեցէք, սա է երկրի հայրը»: Այն ժամանակ Յովսէփը
երեսուն տարեկան էր:

14. ՅՈՎՍԷՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ԳԱԼԻՍ ԵՆ ԵԳԻՊՏՈՍ.

Թագաւորի երազները կատարուեցան: Հասան առատու-
թեան եօթը տարիները: Յովսէփը անչափ ցորեն ժողովեց
և զիջեց ամեն քաղաքներում. Սովի տարիներն էլ հասան,
Յովսէփն սկսեց ցորեն ծախել: Քաղցածութիւնը տիրեց նաև
Քանանացոց երկրին, ուր կենում էր Յովսէփի հայրը: Յա-
կոբն ասաց իւր որդոցը. «Ես լսեցի, որ Եգիպտոսում ցորեն
է ծախում. գնացէք այնտեղ և գնեցէք, որ քաղցածու-
թիւնից չմեռնինք»: Յովսէփի տան եղբայրները հաւաքուե-
ցան ու դնացին Եգիպտոս, միայն Բենիամինը մնաց հօր
մօտ տանը: Երբոր եղբայրները հաւան Եգիպտոս, նոցա բե-
րին Յովսէփի առաջ: Նոքա խոնարհ երկրպագեցին նորան,
բայց չճանաչեցին, իսկ Յովսէփը ճանաչեց նոցա և իսկոյն
միտը բերեց իւր տեսած երազները: Յովսէփը հարցրեց նոցա.
«Ո՞րտեղից էք դալիս»: Նոքա պատասխան տուին. «Քանա-
նացոց երկրից»: «Ուրք լրտես էք, ասաց նա. դուք եկել էք
իմանալու, թէ ինչ է լինում Եգիպտոսի երկրում»: — «Ո՛չ,
տէր», պատասխանեցին եղբայրները. մենք ցորեն գնելու
ենք եկել. ամենքս էլ մէկ մարդու որդի՝ խաղաղ ու հան-
դարտ մարդիկ ենք, մենք տասներկու եղբայր էինք. մեզա-
նից մէկը կորաւ, իսկ փոքրը մնաց տանը հօր մօտ: — Եթէ
դուք ճշմարիտն էք խօսում, ասաց նա, ձեզանից մէկին ու-
ղարկեցէք տուն, թող նա բերէ ձեր փաթը եղբօրը, իսկ
միւսներդ իբրև գերի կըմնաք ինձ մօտ: Նա հրամայեց
նրանց բանտը տանել: Բայց երբորդ օրը Յովսէփն ասաց
նոցա. «Ես աստուածավախ մարդ եմ և չեմ ուզում որ ձեզ
անիրաւութիւն լինի. ուրեմն թէ որ դուք անվնաս ու ան-
մեղ մարդիկ էք, այսպէս արէք. թող ձեզանից միայն մէկը
մնալ բանտի մէջ, իսկ դուք ձեր առած ցորենը տարէք տուն
և ապա ձեր կրտսեր եղբօրը բերէք ինձ մօտ, որ իմանամ
թէ ճշմարիտ է ձեր խօսքը. իսկ առանց նորան ինձ չե-

րևաք».—Նա հրամայեց նոցա առջև Շմաւոնին կապել, յետոյ պատուիրեց, որ նոցա պարկերը ցորենով լցնեն ու բերած փողերն էլ ամէն մէկինը իր պարկի մէջ դնեն թաքուն: Եւ եղբայրներն սկսեցին մէկմէկու ասել. «Աստուած մեզ պատժում է մեր եղբոր դէմ արած մեղքի համար: մենք տեսնում էինք նորա նեղութիւնը և ուշ չէինք դարձնում նորա աղաչանքին»: Ռուբէնն էլ վրայ բերաւ, թէ «մտներիդ չէ, որ ասում էի, թէ այդ մանուկի դէմ մեղք մի գործէք, և դուք ինձ չլսեցիք, և ահա այժմ մենք ենք տանջւում»: Նոքա այսպէս խօսում էին և չգիտէին, որ Յովսէփը նոցա ամեն մի ասածը հասկանում էր, որովհետեւ նոցա հետ թարգմանով էր խօսում: Յովսէփը հեռացաւ նոցանից և լաց էր լինում: Եղբայրները տրտմութեամբ լցուած ուղևորուեցան դէպի տուն: Ճանապարհին երբ որ իջևանեցան, նոցանից մէկը բաց արեց իւր պարկը և իւր փողերը տեսաւ նորա մէջ: Նա այդ պատմեց եղբայրներին. նոքա ևս իրանց պարկերում միևնոյնը գտան: Նոքա զարմացած մէկմէկու ասում էին: «Այս ինչ փորձանք է բերում Աստուած մեր գլխին»: Երբ նոքա հասան տուն և ինչ որ Եգիպտոսում պատահել էր նոցա՝ պատմեցին, Յակոբը շատ տրտմեցաւ և ասաց. «Դուք ինձ անգաւակ թողեցիք, Յովսէփը չկայ, Շմաւոնը չկայ, հիմա Բենիամինին էլ ուզում էք տանել. այս ամեն փորձանքները ինձ համար էին պահուած: Չէ, Բենիամինին չեմ արձակիլ. թէ որ ճանապարհին հիւանդանայ կամ բան պատահի, լալով ողբալով դերեզման պիտի իջնեմ:

15. ՅՈՎՍԷՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱԼՈՒՍՆ ԵԳԻՊՏՈՍ.

Երբոր Եգիպտոսից բերած ցորենը հատաւ, Յակոբն տասաց իւր որդոյը. «Գնացէք էլի Եգիպտոս և, եթէ կարելի է, գնեցէք ցորեն»: Նոքա ասացին. «Եգիպտոսի իշխանը հրա-

մայեց մեզ, որ առանց Բենիամինի չերևանք նորա աչքին, ուստի թէ որ Բենիամինին կրտաս՝ կերթանք, ապա թէ ոչ՝ պէտք է առանց հացի մնանք ու ամենքս քաղցածութիւնից մեռնենք»: Յակոբն ասաց. «Ինչ հարկ կար Եգիպտոսի իշխանին ասելու, որ մէկ ուրիշ եղբայր էլ ունինք»: Նոքա պախանին ասելու, որ մէկ ուրիշ եղբայր էլ ունինք: Նոքա պատասխանեցին. «Ի՞նչ անէինք, բան չթողեց որ չըհարցնէր. «ո՞ւմ որդիքն էք, ձեր հայրը ո՞ղջ է, ուրիշ եղբայրներ էլ ունիք»: «ո՞ւմ մտքիցը կանցնէր, որ նա պէտք է ասէր մեզ, թէ նիք»: «ո՞ւմ մտքիցը կանցնէր, որ նա պէտք է ասէր մեզ, թէ գնացէք ձեր եղբորն էլ այստեղ բերէք»: Յուդան ասաց. «Արձակիլ Բենիամինին ինձ հետ. ես երաշխաւոր եմ նորա համար: Եթէ ես նորան յետ չբերեմ, թող նրան յանցանքը համար: Եթէ ես նորան յետ չբերեմ, թող նրան յանցանքը իմ վերայ լինի բոլոր իմ կեանքում»: Այն ժամանակ Յակոբն ասաց. «Եթէ այդպէս է, եկէք այսպէս արէք. հետերնիդ ընծաներ տարէք Եգիպտոսի իշխանին մեր երկրի բերքերիցը՝ ծաներ տարէք Եգիպտոսի իշխանին մեր երկրի բերքերիցը՝ ընկող. և պարկերումդ գտած փողերն էլ յետ դարձրէք նորան»: Եղբայրները հաւաքուեցան և ճանապարհ ընկան: Երբ նոքա եկան Յովսէփի մօտ, նա իւր ծառային հրամայեց, որ նրանց տանէ տուն: Եղբայրները վախեցած մէկմէկու ասում էին. «Մեզ անպատճառ կըմեղադրեն մեր պարկերումը գտած փողերի համար և գերիի պէս կըպահեն իրանց մօտ»: Նոքա ասացին հազարապետին. «Երբ մենք վերադառնում էինք Եգիպտոսից, ահա ինչ պատահեց մեզ՝ մենք մեր պարկերում գտանք այն փողերը, որ մենք վճարել էինք ցորենի համար: Բայց նա ասաց նոցա. «Մի վախենաք, հանգիստ կացէք. Աստուած ինքը յետ է դարձրել ձեզ ձեր փողերը. ես ամենն ստացել եմ, ինչպէս հարկն էր»: Շուտով Շմաւոնին էլ բերին նոցա մօտ: Եղբայրներն իմացան, որ իշխանի տանը պիտի ճաշ ուտեն ու պատրաստեցին իրանց ընծաները: Կեսօրին երբոր Յովսէփը տուն եկաւ, իրանց հետ բերած ընծաները մատուցին նրան ու երկրպագութիւն արին: Հարցրեց Յովսէփը. «Ի՞նչպէս էք, ինչպէս է, առողջ է ձեր

Տերունի հայրը: — Ողջ ու առողջ է քո ծառադ՝ մեր հայրը,
— պատասխան տուին նորա: Յովսէփը տեսաւ Բենիամինին
ու հարցրեց. «Ա՛յս է ձեր փոքր եղբայրը, որ ինձ մօտ պիտի
բերէիք. Աստուծոյ ողորմութիւնը վրադ լինի, որդեակ»: Այս-
տեղ Յովսէփը շուտ հեռացաւ, որովհետեւ աչքերն արդէն
լցուած էին արտասուքով. նա մտաւ միւս սենեակը և այն
տեղ լաց եղաւ: Յետոյ երեսը լուաց, սիրտը ամուր բռնեց,
գուրս եկաւ և ասաց. «Կերակուր բերէք»: Կերակուրները բե-
րին ու իրան առանձին տուին, եղբայրներին առանձին, նո-
րանց հետ ճաշող եգիպտացիներին էլ առանձին: Յովսէփն
ինքը յատկացրեց եղբայրների համար տեղերը. նոցա նստաց-
րեց առաջութեան կարգով: Այդ զարմացրեց եղբայրներին:
Յովսէփը իւր սեղանից էր ուղարկում նոցա կերակուր և
Բենիամինին հինգ անգամ աւելի էր տալիս, քան թէ ուրիշ-
ներին. այսպէս եղբայրները կերան ու խմեցին նորա մօտ:
Ճանապարհ ձգելիս, Յովսէփը հրամայեց որ նոցա պարկերը
ցորենով լցնեն ու դնեն նոցա մէջ ցորենի համար բերած
փողերն էլ, իսկ Բենիամինի պարկի մէջ, բացի փողերից, հրա-
մայեց դնել իւր արծաթէ սկիհն էլ:

16. Թէ ԻՆՉՊԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ՃԱՆԱՉԵՑԻՆ ՅՈՎՍԷՓԻՆ.

Երբոր եղբայրները փոքր ինչ հեռացան քաղաքից, Յով-
սէփն ուղարկեց նոցա յետևից իւր հազարապետին: Հազարա-
պետը հասնելուն պէս՝ սկսաւ սաստկութեամբ խօսել նոցա
հետ. «Ինչո՞ւ բարութեան փոխարէնը չարութեամբ էք հա-
տուցանում: Ինչո՞ւ գողացաք իմ տիրոջ արծաթէ սկիհը»: Եղբայրները սարսափեցան ու ասացին. «Այդ ինչ խօսքեր են
որ լսում ենք, տէր, քա՛ւ լիցի, որ մենք այդպիսի բան ա-
նենք: Մեր միջից ում մօտ որ գտնուի սկիհը, թող նա մա-
հապարտ լինի, իսկ մենք ամենքս էլ գերի լինինք մեր տի-
րոջը»: — Ո՛չ, ասաց հազարապետը, ում մօտ որ գտնուի սկի-

հը, թող նա լինի ինձ գերի, միւսները յանցանք չունին:
Նոքա բաց արին իրանց պարկերը: Հազարապետը մեծից մին-
չև փոքրի պարկերը նայելուց յետոյ, սկիհը գտաւ Բենիամի-
նի պարկի մէջ: Սարսափը տիրեց եղբայրներին: Ահազողով
նոքա էլի յետ դարձան քաղաք: Յովսէփը գեռ ևս տանն էր:
Ամենքը գնացին Յովսէփի մօտ ու երեսի վրայ ընկնելով
երկրպագութիւն արին: Յովսէփն ասաց նոցա. «Ի՞նչ է այդ
ձեր արածը: Յուդան պատասխան տուաւ. «Ի՞նչ պիտի ա-
սենք մեր տիրոջը, ինչ պատասխան տանք, ինչով կարող ենք
արդարանալ: Աստուած մեր մեղքերի համար պատժում է
մեզ: Ահա ամենքս էլ քո գերիներն ենք, թէ մենք և թէ
նա, որի մօտ գտնուեցաւ սկիհը»: Բայց Յովսէփն ասաց.
«Քա՛ւ լիցի, որ ես այդպիսի բան անեմ: Ում մօտ որ գըտ-
նուեցաւ սկիհը, նա միայն կըլինի իմ գերին, իսկ գուք բա-
րով գնացէք ձեր հօր մօտ»: Այն ժամանակ Յուդան սկսեց
աղաչել, որ նա այդ չանէ: «Թէ որ հիմա երթանք մեր հօր
մօտ, ասում էր նա, և մեզ հետ չլինի մեր փոքր եղբայրը,
տրտմութիւնից իսկոյն կըմեռնի Տերունին: Ես երաշխաւոր
եղայ հօրս Բենիամինի համար, ես ասացի նորան, որ եթէ
յետ չբերեմ երեխային՝ յանցաւոր լինիմ բոլոր իմ կեանքում:
Եւ ինչպէս երևամ հօրս: Ո՛չ, ես չեմ կարող հօրս չարչա-
րանքն ու մահը տեսնել: Չկարողացաւ Յովսէփն այլևս դի-
մանալ: Նա բարձրաձայն լաց եղաւ և ասաց. «Ես Յովսէփն
եմ, յիշաւ մինչև հիմա կենդանի է հայրս»: Եղբայրներն
այնպէս շփոթուեցան, որ չկարողացան մի խօսք էլ ասել:
«Մօտ եկէք», ասաց Յովսէփը: Նոքա մօտ եկան: Նա կրկնեց.
«Ես ձեր այն Յովսէփ եղբայրն եմ, որին գուք ծախեցիք.
բայց մի տրտմիք ինձ ծախելու համար, որովհետեւ Աստուած
ինձ ուղարկեց այստեղ, որ ձեր փրկութեան պատճառ լինիմ:
Նուտ արէք, գնացէք իմ հօրս մօտ և պատմեցէք նորան իմ
փառքի մասին ու ասացէք՝ ահա թէ ինչ է ասում քո որդի
Յովսէփը. «Աստուած ինձ բոլոր Եգիպտոսի տէր կարգեց, եկ

ինձ մօտ, մի ուշանար: Դու կընակուիս ինձ մօտ: Ես կրկե-
րակրեմ քեզ, որովհետեւ էլի հինգ տարի սով կըլինի»: Յետոյ
իւր եղբօր Բենիամինի վզովը փաթաթուեցաւ ու լաց եղաւ.
Բենիամինն էլ գրկում էր նորան ու լաց էր լինում: Յով-
սէփը միւս եղբայրներին էլ համբուրում էր և նրանց զըր-
կելիս լաց էր լինում: Նոքա էլ սիրտ արին և սկսեցին խօ-
սիլ Յովսէփի հետ: Նա շորեր պարգեւեց նոցա, իսկ հօրն ըն-
ծաներ ու կառքեր ուղարկեց, որ գալ: Յովսէփը եղբայրնե-
րին ճանապարհ գցելիս ասաց. «ճանապարհին չվիճէք»:

17. ՅԱԿՈԲԻ ԵՐԻՊՏՈՍ ՏԵՂԱՓՈԽԻԼԸ.

Եղբայրներն եկան տուն և ասացին իրանց հօրը. «Յով-
սէփը կենդանի է: Եգիպտոսի թագաւորը իւր ամբողջ երկ-
րը վերայ իշխան կարգեց նորան»: Յակոբը սրտի ուրախու-
թիւնից չէր ուզում հաւատալ. բայց երբոր Յովսէփի ուղար-
կած կառքերն ու ընծաները տեսաւ, նորից երիտասարդանա-
լու պէս կենդանացաւ ծերունին: Եթէ յիշաւի Յովսէփ որ-
դիս դեռ կենդանի է. ասաց նա, սորանից մեծ ուրախու-
թիւն չի կարող լինել ինձ համար. ուրեմն քանի որ չեմ
մեռած՝ գնամ տեսնեմ նորան: Եգիպտոս գալուց առաջ Յա-
կոբը Աստուծուն զոհ մատոյց: Աստուած տեսիլքով յայտ-
նուեցաւ Յակոբին ու ասաց. Մի վախենար, գնա. Եգիպ-
տոս: Ես ինքս կըգամ քեզ հետ Եգիպտոս, և ինքս դարձեալ
կըհանեմ քո աղգատոհմը այնտեղից: Յովսէփը իւր ձեռքով
կըփակէ քո աչքերը: Յակոբը իւր հետ Եգիպտոս տարաւ
իւր բոլոր որդոցը, թոռներին, բոլոր խաչները և իւր բոլոր
ստացուածքը: Յովսէփը իսկոյն կառքը պատրաստել տուաւ
և իւր հօր առաջը դուրս եկաւ: Մօտը հասնելուն պէս վը-
զովը փաթաթուեցաւ ու բարձր ձայնով լաց եղաւ: Հայրն
էլ ասաց արտասուելով. «Այսուհետեւ սիրով կմեռնիմ, որով-
հետեւ տեսայ որ դու կենդանի ես»: Ինքը Փարաւոնն էլ կա-

մեցաւ տեսնել Յովսէփի հօրը և եղբայրներին: Երբ նոքա
ներկայացան թագաւորին, հարցրեց նոցա. «Ձեր գործն ինչ
է»: Նոքա պատասխան տուին. «Մենք ոչխարների հովիւ ենք,
եկել ենք այս երկրի մէջ բնակուելու, որովհետեւ Քանա-
նացոց երկրումը սաստիկ սով է»: Նա ասաց Յովսէփին. «Ե-
գիպտացոց աշխարհը բաց է քո առաջ, երկրի ամենալաւ
տեղումը բնակեցրու հօրդ ու եղբայրներդ»: Յետոյ թագա-
ւորը հարցրեց Յակոբին. «Քանի տարի են քո կենաց օրերը»:
Յակոբը պատասխանեց. «Հարիւր երեսուն տարեկան եմ. սա-
կաւ և դժուար են կեանքիս օրերը»:

Յակոբ նահապետը տասն և եօթ տարի կացաւ Եգիպ-
տոսի մէջ: Երբոր տեսաւ, որ մահուան ժամանակը մօտե-
ցել է, կանչեց Յովսէփին և ասաց նորան, «Երբոր ես մեռ-
նեմ, չթաղես ինձ Եգիպտոսում, ես կամենում եմ իմ հայ-
րերի հետ ննջել, դուրս տար ինձ Եգիպտոսից և նոցա գե-
րեզմանումը թաղիր»: Յովսէփը պատասխանեց. «Խօսքդ կըկա-
տարեմ»: Յակոբն ասաց. «Երգուէր ուրեմն»: Յովսէփը եր-
գուեցաւ: Մեռնելուց առաջ Յակոբը օրհնեց իւր բոլոր որ-
դոցը, Յուդայի համար մարգարէացաւ, թէ նորա սերունդ-
ներից չեն պակասիլ թագաւորներ, մինչև որ չգալ Փրկիչը:
Յետոյ պառկեցաւ իւր մահճի վերայ և վախճանեցաւ: Յով-
սէփն ընկաւ իւր հօր երեսին, համբուրեց ու լաց եղաւ: Յա-
կոբի բոլոր որդիքը հաւաքուեցան և ինչպէս հայրը պա-
տուիրել էր՝ այնպէս էլ արեցին. տարան Քանանացոց երկիրը
և այնտեղ թաղեցին: Հօր մեռնելուց յետոյ եղբայրներն ա-
սացին. «Ո՞նչ պիտի անենք, եթէ Յովսէփը յիս պահելով իւր
սրտի մէջ՝ կամենայ մեզանից վրէժ առնել այն չարութիւն-
ների փոխարէն, որ մենք գործեցինք նորա դէմ»: Ուստի սիրտ
արին, մարդ ուղարկեցին Յովսէփի մօտ ասելու, թէ «մեր
հայրը մեռնելիս պատուիրեց, որ թողութիւն խնդրենք քե-
զանից. ուրեմն ներիր մեզ մեր յանցանքը»: Լաց եղաւ Յով-
սէփը այդ սրտաշարժ մեղալի վերայ: Նա կանչեց իւր եղ-

բայրներին և ասաց. «Ես վրէժ չեմ առնիլ ձեզանից. ես վախենում եմ Աստուծուց: Դուք ուզեցիք ինձ չարիք անել, բայց Աստուած ինձ բարիք կամեցաւ, որ ժողովուրդի այսքան բազմութիւնը ազատուի մահից: Ուրեմն մի վախենա՛ք. ես կրկեւակրեմ ձեզ և ձեր որդոցը»:

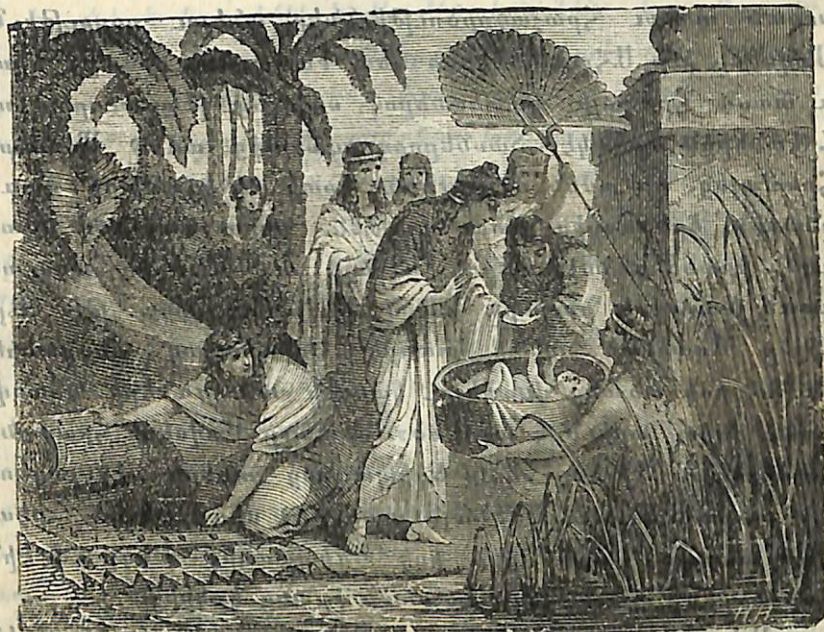
18. ՀՐԷԱՅՔ ԵՊԻՓՏՈՍՈՒՄ.

Յակոբի մեռնելուց յետոյ քիչ ժամանակի մէջ նորա ցեղը բազմացաւ և մի ազգ յառաջացաւ, որ Եբրայեցի, Հրէայ և Իսրայէլացի էր կոչուում: Այն ազգը տասներկու ցեղ բաժանուեցաւ՝ Յակոբի տասներկու որդոց թուովը: Իսրայէլացիք Եգիպտոսի մէջ բնակուելով, սակաւ առ սակաւ իրանց հաւատն անգամ մոռացան: Աստուած նրանց պատժելու համար՝ իւր ողորմութիւնից զրկեց: Եգիպտացոյ Փարաւոն կոչուած թագաւորներն սկսան ծանր աշխատութիւններով նըրանց նեղացնել. իսկ Փարաւոններից մէկը սոսկալի հրաման հանեց, որ Հրէից նորածին բոլոր արու տղայք սպանուին: Այն ժամանակ Հրէայք իշեցին իրանց Աստուծուն և սկսան Նորա ողորմութիւնն ու օգնութիւնը խնդրել: Ողորմածն Աստուած խղճալով նոցա վերայ՝ նոցա ազատարար ուղարկեց Մովսէսին:

19. ՄՈՎՍԷՍ ՄԱՐԳԱՐԷՆ.

Երբոր Մովսէսը ծնուեցաւ, մայրը սկզբում նորան իւր տան մէջ պահեց, որ Եգիպտացիք չսպանեն, յետոյ զրաւ ձիւթով ծեփած կողովում և ձգեց զետոււմ բուսած եղեգների մէջ այն տեղի մօտ, ուր լողանում էր Փարաւոնի աղջիկը: Թագաւորի աղջիկը տեսաւ այն փոքրիկ կողովը, միջից հանեց տղային, իրան որդեգիր արաւ և անունը դրաւ Մովսէս, որ նշանակում է Զրից հանած: Մովսէսը մեծացաւ

և թագաւորի պալատի մէջ կրթուեցաւ. բայց աւելի լաւ էր համարում չարչարուիլ իւր ազգակից՝ Աստուծոյ ժողովրդի հետ, քան թէ միայնակ երկրաւոր զուարճութիւններ վայելել: Մի անգամ Մովսէսը տեսաւ, որ մի եգիպտացի սաստիկ ծեծում է մի Հրէայի: Նա Հրէային աէր կացաւ և նո-

րա հակառակորդին սպանեց: Փարաւոնն այս լսելով, հրամայեց որ Մովսէսին սպանեն: Մովսէսը մերձակայ Արաբացոց երկիրը փախչելով՝ մահից ազատուեցաւ:

Արաբիայի մէջ Յոթոր քրմի տանը մնաց. նորա զստեր հետ ամուսնացաւ և քուստուն տարի կացաւ նորա մօտ: Նաա էր ցաւում դժբախտ Իսրայէլացոց վերայ. այնպէս էր կարծում, թէ այն ազգը նեղութիւնից այնպէս պիտի փճանայ, ինչպէս որ կրակով ոչնչանում է բոլոր: Մէկ անգամ դաշտի մէջ տեսաւ մի փշոտ թուփ՝ մօրենի, որ վառվում էր բայց չէր այրվում (անկէզ մօրենի): Մօտեցաւ այն թըփին և նորա միջից ձայն լսեց, որ ասում էր. «Ես եմ քո

հայրերիդ Աստուածը: Ես տեսնում եմ իմ ժողովրդեանս չարչարանքը և կամենում եմ ազատել նորան: Ուրեմն գնա՛ Փարաւոնի մօտ և իմ ժողովուրդս Եգիպտոսից հանիր»: Մովսէսը հրաժարուեցաւ այդ պաշտօնը կատարելուց, պատճառ բերելով՝ թէ իրան չեն հաւատար: Այն ժամանակ Աստուած նորան տուաւ հրաշագործութիւններ անելու զօրութիւն: Մովսէսը իւր Ահարոն եղբօր հետ Փարաւոնի դիմացը ելաւ և տասն հրաշալի պատիժներով ստիպեց թագաւորին որ Հրէաներին արձակէ: Տասներորդ պատժից առաջ Մովսէսը հրամայեց, որ ամեն մէկը իրան հօտի միջից մի-մի դառն ընտրեն, երեք օրից յետոյ մորթեն. նորա արիւնով նշան դնեն իրանց դռների վերայ և այն ուտեն եղէգ ասուած դառն խոտով և բաղարջ հացով: Եւ ասաց նոցա թէ «Այս գիշեր Աստուած պիտի կոտորէ Եգիպտացոց անդրանիկներին, իսկ առանց վնասելու կանցնի այն դռների մօտով, որոնց վերայ արիւն է քսուած»: Հրէայք Մովսէսի հրամանը կատարեցին: Գիշերը բոլոր Եգիպտացոց տների մէջ լաց ու ողբ տարածուեցաւ: Ամենայն տան մէջ մեռել կար, Հրէաների տներից զատ: Նոյն իսկ Եգիպտացիք խնդրում էին Հրէաներին, որ շուտով հեռանան իրանց երկրից:

Այն օրից սկսած՝ Հրէայք ամենայն տարի մօրթում են և ուտում գառն՝ եղէգնով ու բաղարջ հացով, իբրեւ նշան, որ գառան արիւնով ազատուեցան Եգիպտոսի ցաւալի վիճակից: Այն օրը Պատէք կամ Զատիկ կոչուեցաւ, որ նշանակում է անցք կամ ազատութիւն:

Մ. 20. ՀՐԷԱՆԵՐԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ ԴՈՒՐՍ ԳԱՂԸ:

Երբ Եգիպտացիք իրանց ննջեցեալներին թաղեցին, սկսան զղջալ, որ Իսրայէլացոց թող տալին: Փարաւոնը իւր զօրքերով նոցա յետեից ընկաւ և կարմիր ծովի եզերքին նոցա հաւաք: Իսրայէլացիք վախեցան. բայց Մովսէսը քաջալերելով

նրանց, գիշեր ժամանակ Աստուծոյ հրամանով գաւազանը ջրին խփեց: Այն ժամանակ մի սաստիկ հողմ վերկացաւ, ծովի ջրերը երկու բաժանեց և յատակը չորացրեց: Իսրայէլացիք ցամաք յատակի վրայից անցան: Իսկ ջուրը պարսպի նման աջ ու ձախ կողմը կանգնած էր: Եգիպտացիք նոցա ետեից ընկան և գրեթէ ծովի մէջտեղն էին, երբ Իսրայէլացիք տրդէն անցան միւս եզերքը: Այն ժամանակ Մովսէսը իւր գաւազանը մեկնեց դէպի ծովը և ջուրը իսկոյն միացաւ: Փարաւոնը և նորա բոլոր զօրքերը խեղդուեցան:

Իսրայէլացիք յառաջ տարան իրանց ճանապարհը Արաբիայի անապատի մէջ: Նոքա այն ճանապարհորդութեան մէջ շատ նեղութիւններ կրեցին: Բայց ողորմածն Աստուած ամեն բանի մէջ օգնում է նոցա. անապատի մէջ նոցա ճանապարհ է ցոյց տալիս. Նորա հրամանով օդի մէջ մէկ սիւն երևեցաւ, որ ցերեկը ամպի պէս էր և Իսրայէլացոց արևից էր պաշտպանում, իսկ գիշերը կրակի նման էր լինում և ճանապարհը լուսաւորում էր: Երբ նոքա Եգիպտոսից առած բոլոր հացը հատացրին, Աստուած մանանայ տըւաւ նոցա, այսինքն սննդարար քաղցը հատիկներ, որ ամեն առաւօտ անապատի մէջ իջնում էր մեծ քանակութեամբ: Երբ նոցա ջուրը պակասեցաւ, Մովսէսն իւր գաւազանը ժայռին խփեց և քարի միջից ջուր բղխեցրեց: Ամաղեկացիք ճանապարհին նոցա վերայ յարձակուեցան, բայց Իսրայէլացիք Աստուծոյ օգնութեամբ յաղթեցին նրանց:

21. ՍԻՆԱՅ ԼԵՐԱՆ ՎԵՐԱՅ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏՈՒՍԾ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ:

Իսրայէլացիք Եգիպտոսից դուրս գալուց լիսուն օր յետոյ, Սինայ լեռան մօտեցան: Երբ այնտեղ կանգնած էին, թանձր մառախուղ Սինայի գագաթը պատեց, կայծակներ էին արձակում և որոտմունք էր լինում: Իսրայէլացիք լսե-

ցին Աստուծոյ ձայնը, որ ժողովրդին լայնում էր Իւր սուրբ կամքը, ասելով՝

1. Ես եմ Տէր Աստուած քո, և մի եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յինչն:

(Ես եմ քո Տէր Աստուածը, և Ինձանից զատ ուրիշ աստուածներ չունենաս:

2. Մի արասցես գուր քեզ կուռս ըստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս 'ի վեր և որ ինչ յերկրի 'ի խոնարհ, և որ ինչ 'ի ջուրս 'ի ներքոյ երկրի՝ մի երկրպագանիցես նոցա և մի պաշտեսցես զնոսա:

Քեզ համար կուռք մի չինիր. ոչ վերեւի բաների նմանութեամբ, ոչ ներքեւի՝ գետնի վերայ եղածների, և ոչ զգետնի տակ՝ ջրերի մէջ եղածների նմանութեամբ, մի երկրպագիր նոցա և մի պաշտիր. կամ թէ աշխարհի մէջ եղած ոչ մի բան իբրեւ Աստուած մի պաշտիր, կուպաշտութիւն մի անիր, հոգուդ հակառակ բան մի անիր ոչ փողի համար, ոչ ուրիշին հաճոյանալու համար, մի արբենար և որկրամուր մի լինիր:

3. Մի առնուցուս զանուն Աստուծոյ քո 'ի վերայ մնուեաց:

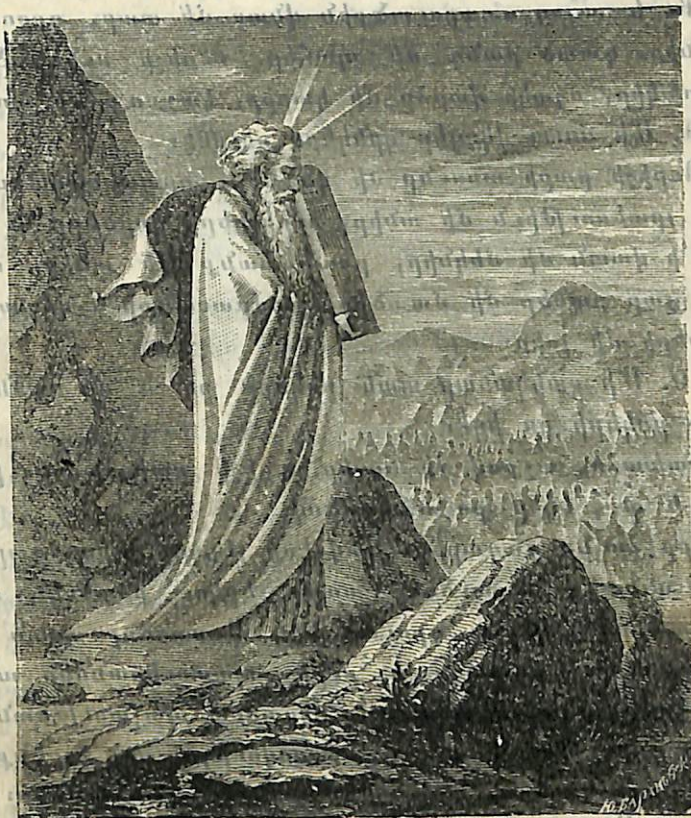
Զուր տեղը Աստուծոյ անունը մի յիշիր: Աստուծոյ անունը յիշիր միայն աղօթքի և խօսակցութեան մէջ մեծ յարգանքով: Պէտք չեղած տեղը երգում մի անիր: Սուտ մի խօսիր. մանաւանդ սուտ երգում մի անիր:

4. Յիշեալ սրբել զօր շաբաթու, զվեց օր գործեսչիր և արասչիր զամենայն գործս քո. իսկ զեօթներորդ օրն շաբաթ նուիրեա՛ն Տեառն քում:

Մտքումդ պահիր, որ շաբաթ և տօն օրերը պէտք է սուրբ գործեր անել և ոչ թէ անգործութեամբ անցկացնել, վեց օրուայ մէջ քո բոլոր գործքերդ արա՛, իսկ եօթներորդ օրը քո Տէր Աստուծուն նուիրիր՝ այն օրը աշխատիր Աստուծոյ և աղբասների համար:

5. Պատուեա՛ն զհայր քո և զմայր քո, զի բարի լինիցի քեզ և երկայնակեաց լիցիս 'ի վերայ երկրի:

Պատուիր քո ծնողներդ և նոցա, որոնք ծնողաց տեղ են բռնում, այսինքն մեծերիդ, ուսուցիչներիդ և բարերարներիդ: Այն ժամանակ քեզ համար լաւ կըլինի և երկար

կապրիս աշխարհիս մէջ: Նոցա յարգիր, նոցա կարօտութեան ժամանակ օգնիր:

6. Մի սպանանիր: (Ի՞նչո՞ւ չիս ճառումք ընդդէմ սպանութեան) Մի սպանիր. ոչ գործով, ոչ խօսքով ոչ ոքին չարհամարհես, ոչ քո և ոչ այլոց առողջութեանը վնաս մի տար, կարօտեալ մարդկանց օգնիր:

7. Մի չնար: ոգ. պանր մ ոգ. դաշն անտուս՝
Շնուծիւն մի անիր, քո և այլոց հոգու մաքրութիւնը
մի ապականիր անվայել գործերով, խօսքերով և հայե-
ցաւածքով:

8. Մի գողանար: Գոնա՞ քեզ թամանտ միմ քոյգմ
Գո և այլոց ստացուածքին վնաս մի տար, գողութիւն
մի անիր, գտած բանդ մի պահիր. ուրիշի ունեցածը մի
չափշտակիր, մշակի վարձը մի կտրիր, կաշառք մի առնիր:

9. Մի սուտ վկայեր ղընկերէ քումմէ:
Ուրիշի բարի անունը մի վնասիր, զրպարտութիւն մի
անիր, լրտեսութիւն մի անիր, ուրիշների գործերը և խօս-
քերը ՚ի վատն մի մեկնիր, բամբասանք մի անիր, անձիդ
վերայ չար բաներ մի մտածիր, բամբասանքի և զրպարտու-
թիւնների մի լսիր:

10. Մի ցանկանար տան ընկերի քո և մի ամենայնի,
որ լինչ ընկերի քո իցէ:
Նախաձու աչքով մի նայիր ուրիշի բախտաւորութեան
վերայ և գոհ եղիր քո ունեցածով:

Երբ ձայնը դադարեց, Մովսէսը լերան վերայ բարձրա-
ցաւ և այնտեղ Աստուծուց առաւ երկու քարեղէն տախ-
տակներ, որոնց վերայ գրուած էին Աստուծոյ տասն սլա-
տուիրանները. նոյնպէս և ուրիշ պատուիրաններ առաւ,
թէ Բնչպէս պէտք է կատարել Աստուծապաշտութեան ծէ-
սերը և սրբութեամբ ապրիլ: Ժողովուրդն այն օրէնքները
լսելով՝ երգուեցաւ որ սրբութեամբ կրկատարէ ամենը: Այն
ժամանակ Աստուած յայտնեց, թէ Իսրայէլացոց մէջ մի մեծ
Փարգարէ պիտի գայ, որ կը բացատրէ նոցա Աստուծոյ կամքը:

Օրէնքի տախտակները գրուեցան տապանակի մէջ, որ
ազնիւ փայտից շինուած մէկ արկղ էր, և ոսկով ծեփած:
Այն տապանակը Մովսէսը դրաւ առանձին վրանի մէջ, որ
խորան կոչուեցաւ: Խորանի առջև շինուած էր սեղան կամ
գոհարան: Հրէայք այնտեղ գնում էին Աստուծուն աղօթելու

և զոհ մատուցանելու համար: Մովսէսը Աստուծոյ հրամա-
նով իւր Ահարոն եղբօրը քահանայապետ կարգեց, իսկ նորա
որդոցը քահանայ դրաւ:

Մովսէսը բոլոր օրէնքները մէկ գրքի մէջ գրեց: Այս
վերպով ձեացաւ Սուրբ Գիրքը: Հրէայք Աստուծուց իրանց
տուած օրէնքների լիշատակն անմոռանալի պահելու համար,
ամենայն տարի սկսան տօնել Յինանց վերջի օրը, որ է Պեն-
տեկոստէն: Այն տօնը Յիսներորդաց տօն էր կոչուում այն
պատճառով, որ կատարվում է Զատիկից յետոյ օր լետոյ:
Այն օրը Հրէայք սովորութիւն ունէին իրանց տները զար-
դարել ծաղիկներով և ծառերով:

22. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅՈՅ ԱՆԱՊԱՏԻ ՄԷՋ ԱՐԱՄ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԻՆՁԵՒ ԲԱՆԱՆԱՅՈՅ ԵՐԿԻՐԸ:

Իսրայէլացիք՝ Աստուծուց օրէնքներն առնելուց լետոյ,
բառասուն տարի ևս Արաբիայի անապատներում թափառե-
ցան: Այն ժամանակ Աստուած գթութեամբ խնամում էր և
խստութեամբ պատժում նոցա, որ խռովութիւն չհանեն և
չտրտնջան: Մի անգամ Կորխ հրէայն Ահարոն քահանայա-
պետի և այլ քահանաների դէմ ելաւ ասելով թէ՝ «բոլոր ժո-
ղովուրդը սուրբ է, դուք ինչու համար միայն ձեզ վեր էք
դասում Աստուծոյ ժողովրդից»: Նորա հետ միաբանեցան
նաև 250 ծերեր: Այն ժամանակ Մովսէսն ասաց. «Աստուած
ցոյց կը տայ, թէ Ինքը որին է ընտրում», և հրամայեց ծե-
րերին որ բուրվառներն առած խորանը դան: Բայց բոլոր ծե-
րերը Մովսէսի այս հրամանը չկատարեցին: Նոցանից երկու-
սը՝ Դադան և Աբիրոն պատասխանեցին, թէ՝ «բաւական է,
որ Մովսէսը մեզ հարուստ աշխարհից հանեց. նա դեռ մեզ
ոչինչ օգուտ չէ տուել, այլ ուզում է մեր վերայ իշխել.
մենք չենք երթալ»: Աստուած այս ապստամբներին պատժեց:
Կորխի, Դադանի և Աբիրոնի վրանները նոցա ծառաներով և

ստացուածքով մէկ տեղ գետնի տակ անցան, իսկ խորանի առաջ հաւաքուած ծերերը ալրուեցան այն կրակով, որ խորանի միջից դուրս եկաւ, և շատ ժողովուրդ ևս ժանտախտով մեռան: Այս կերպով Աստուած յայտնեց, թէ նա Մովսէսին իշխան է կարգել, իսկ Ահարոնին քահանայապետ:

Մէկ անգամ ևս Իսրայէլացիք միս չուենալու համար սկսան տրտնջալ Մովսէսի դէմ, որովհետեւ ասում էին, թէ զզուել են ամենայն օր մանանայ ուտելուց: Աստուած նրանց պատժելու համար, նոցա վերայ օձեր ուղարկեց, որ խածոտում ու մեռցնում էին նորանց: Իսրայէլացիք զղջացին իրանց արածների վերայ: Այն ժամանակ Մովսէսը Աստուծոյ հրամանով փայտէ սիւնի վրայից մի պղնձէ օձ կախեց և ասաց. «Ով որ հաւատով այս օձին կրնայի, չի մեռնի»: Այն Իսրայէլացիք, որոնք Մովսէսի խօսքերին հետևեցան, կենդանի մընացին:

Քանանացոյ երկրի սահմանների մօտ մեռաւ Մովսէսը.

և Աստուած նորա փոխանակ Իսրայէլացոյ առաջնորդ նշանակեց Յեսու Նաւեային:

23. ՅԵՍՈՒ ՆԱՒԵԱՅ ԵՒ ԴԱՏԱԻՈՐՆԵՐ.

Յեսու Նաւեան Իսրայէլացոյ Աստուծոյ խոստացած երկիրը հասցրեց: Աստուած այն ժամանակ օգնում էր Իսրայէլացոյ: Նոքա Յորդանան գետի միջից պիտի անցնէին: Աստուծոյ հրամանով գետի ջրերը բաժանուեցան և յետ քաշուեցան այնպէս, որ նոքա գետի ցամաք յատակի վերայով անցան: Պէտք էր նաև վեր առնել Երիքով քաղաքը, որ շըրջապատուած էր ամուր պարիսպներով և ամրացած: Քահաճապը՝ ուխտի տապանակն առած, նորա չորս կողմը շրջեցան. ամուր պարիսպներն իրանք իրանց կործանուեցան: Վեց տարուան մէջ Իսրայէլացիք Քանանացոյ բոլոր երկրին տիրեցին և վիճակով իրանց տասն և երկու ցեղերի մէջ բաժանեցին:

Յեսուայ մահից յետոյ Իսրայէլացիք ծերակոյտով էին կառավարվում: Այն ժամանակներում շատ նեղութիւններ կրեցին նոքա, որովհետեւ Աստուծոյ հրամանը չէին կատարում: Իսրայէլացոյ ցեղերը փոխանակ Աստուծոյ հրամանները կատարելու և բարեկամական սիրով վարուելու, կռվում էին միմեանց հետ և իւրաքանչիւր հրէայ իւր խելքի կրտսածն էր անում: Բացի սորանից նոքա հեթանոսների հետ բարեկամութիւն արին և նոցանից կապալաշտութիւն սովորեցան, որ Աստուած արգելել էր: Այս պատճառով Յստուած իւր ողորմութիւնը կտրեց նոցանից, և մերձակայ հեթանոս ազգերն սկսան նրանց նեղել: Սակայն Իսրայէլացիք զղջում էին իրանց մեղքերի վերայ և այն ժամանակ Աստուած սկսում էր նորից օգնել նոցա և ազատիչներ ուղարկել, որոնք ժողովրդին կառավարելով՝ թշնամիների ձեռքերից ազատում էին նրանց: Այս ազատարարները դատաւորներ էին կոչվում:

Օրինակի համար՝ Իսրայէլացիք իրանց մեղքերի համար մէկ վայրէնի ժողովրդի իշխանութեան տակ ընկան, որ կողոպտում էր նոցա երկիրը: Երբոր Իսրայէլացիք իրանց մեղքերի վերազդացին, Աստուծոյ հրեշտակը երևեցաւ Գէդէօնին և ասաց, «Ես քեզ կուղարկեմ, որ ձեր թշնամիներին մի մարդու նման կոտորես»: Սյն ժամանակ Գէդէօնը կուռքերի զոհարանը կործանեց և ճշմարիտ Աստուծուն զոհ մատուց, և վերստին երեք հարիւր մարդով յարձակուեցաւ թշնամի զօրքի վերայ: Աստուած այնպէս շփոթութիւն ձգեց թշնամիների մէջ, որ սկսան միմեանց կոտորել և այնպէս փախան — ցրուեցան:

Վերջին դատաւորն եղաւ Սամուէլ մարգարէն, որ Աստուծոյ օգնութեամբ Իսրայէլացիներին թշնամիների ձեռքից ազատեց և պատերազմից յետոյ երկար ժամանակ կսռավարեց նրանց:

24. ՍԱԽՈՒՂ՝ ՀՐԷԻՑ ԱՌԱՋԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ.

Հրէաները կամեցան թագաւոր ունենալ, եկան Սամուէլ մարգարէի մօտ և ասացին. «Կարգիր մեր վերայ թագաւոր, թող նա գատէ մեզ և պաշտպանէ թշնամիներից»:

Սամուէլն աղօթք արեց Աստուծուն և Աստուած ասաց նորան «Կարգիր նոցա վերայ թագաւոր»: Սամուէլը Աստուծոյ հրամանով իւղ թափեց Սաւուղի գլխին և թագաւոր օծեց նորան: Սկզբում Սաւուղը բարեպաշտ էր, բայց յետոյ անհնազանդ գտնուեցաւ Աստուծոյ առաջ: Նորա թագաւորութեան երկրորդ տարին Փղշտացիք պատերազմ յայտնեցին Հրէաներին: Աստուած արգելել էր Սաւուղին պատերազմ սկսելը, մինչև որ Սամուէլը զոհ չմատուցանէ: Սաւուղը չըստպանեց մարգարէի գալստեան և իւր ձեռքով զոհեց: Սամուէլն եկաւ և ասաց. «Այդ թնչ արեցիր: Սաւուղը պատասխանեց. «Դու շատ ուշացար, իսկ ժողովուրդն սկսեց ցրուիլ: Ես կարծեցի թէ Փղշտացիք շուտ կըգան և ժամանակ չենք ունե-

նայ զօհելու»: Սամուէլն ասաց. «Դու վատ վարուեցար, որ չպահեցիր. Աստուծոյ պատուէրը: Աստուած յաւիտեան քեզ կըթողնէր Իսրայէլի թագաւորութիւնը, իսկ այժմ կըգտնէ ուրիշին և նորան կըկարգէ ժողովրդի իշխան: Չնայելով այս սպառնալիքին, Սաւուղը երկրորդ անգամ էլ չկատարեց Աստուծոյ կամքը. Սամուէլի բերանով Աստուած հրամայեց Սաւուղին ամբարիշտ Ամաղեկացիներին կոտորել՝ առանց խնայելու մարդկանց և կենդանիներին: Սաւուղը զօրք ժողովեց, յարձակուեցաւ Ամաղեկացոց վերայ, կոտորեց նրանց, բայց խնայեց նոցա Ագագ թագաւորին և կենդանիներից էլ ընտիրները պահեց. նա ոչնչացրեց միայն այն, ինչ որ ոչինչ արժէք չունէր: Երբոր այդ իմացաւ Սամուէլը՝ շատ տրտմեցաւ: Միւս օրը նա եկաւ Սաւուղի մօտ և ասաց. «Այս քնչ ոչխարների մայուն է լախում և եզների բառաչիւն: Սաւուղն ասաց. «Այդ Ամաղեկացոց անասուններն են: Ժողովուրդը խնայեց ընտիր ոչխարներին ու եզներին, որ Աստուծուն զոհ մատուցանէ»: Սամուէլն ասաց. «Միտդ պահիր՝ — հնազանդութիւնը զոհից լաւ է, իսկ անհնազանդութիւնը նոյն է կռապաշտութիւն»: Այս ասելուց յետոյ Սամուէլը կամենում էր հեռանալ, բայց Սաւուղն այնպէս պինդ բռնեց նորա շորերից, որ փեշը պատուեցաւ: Սամուէլն ասաց. «Ինչպէս որ դու պատուեցիր իմ փեշը, այնպէս էլ Տէրը կըխլէ քեզանից թագաւորութիւնդ և կըտայ նորան, որ քեզանից լաւ է»:

25. ԴԱԽԹԻ ԹԱԳԱՒՈՐ ԸՆՏՐՈՒԻԼԸ.

Աստուած ասաց Սամուէլին. «Մինչև երբ դու պիտի տրտմիս Սաւուղի մասին, որին Ես մերժեցի, որ այլևս թագաւոր չլինի նա: Լցրու ամանը իւղով և գնա Բեթղեհէմ Յեսսէի մօտ. նորա սրդկերանցից մէկին թագաւոր եմ ընտրել: Ես ցոյց կըտամ և դու օծիր նորան»: Սամուէլը եկաւ

Բեթղեհէմ, կանչեց ժողովորդի ծերերին և ասաց. «Պատրաստուեցէք Աստուծուն զոհ մատուցանելու. զոհադրժուծեան կանչեցէք նաև Յեսսէին և նորա որդոցը: Երբոր Սամուէլը տեսաւ Յեսսէի մեծ որդուն՝ մտածեց. «Երևի սա պիտի լինի թագաւորը»: Տէրն ասաց նորան. «Մի նախը տեսքին և նորա հասակի բարձրութեանը. ես նորան չեմ ընտրած. ես չեմ նայում այնպէս, ինչպէս նայում են մարդիկ, մարդը նայում է երեսին, իսկ ես նայում եմ սրտին: Յեսսէն մէկմէկ բերեց Սամուէլի մօտ իւր եօթը որդոց, բայց Տէրը նոցանից ոչ մէկին չընտրեց: Սամուէլը հարցրեց Յեսսէին. «Քո բոլոր որդիքն էլ այստեղ են»: Յեսսէն պատասխանեց. «Կայ էլի ամենից կրտսերը, Դաւիթ անունով, նա ոչխարներ է արածացնում»: Սամուէլն ասաց. «Կանչիր նորան»: Յեսսէն մարդուղարկեց Դաւիթին կանչելու: Դաւիթն եկաւ. նա շէկ էր, գեղեցիկ ու չքերով և վայելուչ դէմքով: Տէրն ասաց Սամուէլին. «Ահա կաց, օծիր դորան. դա է հրէից ազգի ապագայ թագաւորը»: Սամուէլը նորա գլխին իւղ թափեց, և Տիրոջ Հոգին նոյն օրից իջաւ Դաւիթի վերայ. Երբ ցոյց տրուեց թէ Սաւուղը և թէ ժողովուրդը շատ շուտ ճանաչեցին Դաւիթին: Մէկ անգամ Փղշտացիք պատերազմի ելան. Հրէից գէտ: Փղշտացիք բանակեցան լերան վերայ միւս կողմից Իսրայէլացոց հանդէպ, իսկ մէջտեղը գտնվում էր ձորը: Փղշտացոց զօրքի կողմից դուրս եկաւ մի հսկայ, Գողիաթ անունով: Նա ասաց Հրէաներին. «Ինչի՞ էք դուք ամենքդ դուրս եկել պատերազմելու. ընտրեցէք ձեր միջից մի մարդ, որ ինձ հետ մենամարտէ. եթէ նա ինձ սպանէ, մենք կըլինինք ձեզ ծառայ, իսկ եթէ ես յաղթեմ և սպանեմ, դուք կըլինինք ձեզ ծառայ: Սաւուղը և նորա հետ բոլոր Հրէաները լսեցին հրօկալի այս խօսքերը և շատ վախեցան. Դաւիթ եղբայրները

պատերազմումն էին. իսկ Դաւիթը ոչխարներ էր արածացնում: Յեսսէն ասաց Դաւիթին. «Ահա սա տասը հաց և տար եղբայրներիդ»: Դաւիթը ոչխարները լանձնեց պահապանին, վերցրեց տասը հաց և ուղևորուեց դէպի եղբայրները: Երբ որ Դաւիթը տեսաւ Գողիաթին, հարցրեց. «Ի՞նչ կանեն այն մարդուն, որ կըսպանէ Գողիաթին»: Նորան ասացին. «Թագաւորը մեծ հարստութիւն կըպարգևէ նորան, իւր աղջիկը կնութեան կըտայ և նորա հօր տունը հարկերից կազատէ»: Դաւիթն եկաւ Սաւուղի մօտ և ասաց. «Թոյլ տուր ինձ Գողիաթի հետ մենամարտել»: Սաւուղը պատասխանեց. «Ի՞նչ երիտասարդ ես, իսկ նա ուժեղ և սովոր պատերազմի. դու չես կարող նորան յաղթել»: Դաւիթն ասաց. «Ես արածացնում էի հօրս ոչխարները, և երբ գալիս էր առիւծը կամ արջը ոչխար էր յափշտակում, ես յարձակվում էի նորա վերայ և չեմ էի խլում յափշտակածը. իսկ եթէ նա ընկնում էր վրաս, ես սպանում էի նորան: Այն Աստուածը, որ ազատում էր ինձ առիւծից և արջից, կազատէ և Գողիաթի ձեռքից»: Սաւուղն ասաց. «Դնա թող Աստուած լինի քեզ հետ»: Դաւիթը վերցրեց իւր զաւազանը, ընտրեց հինգ հատ ողորկ քար և դուրս եկաւ Գողիաթի դէմ: Գողիաթը տեսաւ Դաւիթին և ասաց. «Ի՞նչ է՝ որ գալիս ես իմ վերայ փայտով և քարերով, ես շուն եմ, ի՞նչ է, փոքր ինչ առաջ արի՛ և ես քո մարմինը կըտամ երկնքի թռչուններին և դաշտի գազաններին»: Դաւիթը պատասխանեց. «Ի՞նչ գալիս ես իմ վերաս սրով և տէգով, իսկ ես դուրս եմ գալիս քո դէմ Աստուծոյ յղատով»: Երբ Գողիաթն սկսեց առաջ գալ, Դաւիթը ստատիկ ուժով արձակեց նորա վերայ պարսաքարը: Հարուածը յաջողակ էր. քարը ղիպաւ Գողիաթի ճակատին և նա ընկաւ գետին և մեռաւ: Դաւիթը թուր չունէր. նա վազեց դէպի Գողիաթը, հանեց նորա թուրը և կտրեց հսկայի գլուխը: Փղշտացիք տեսան, որ իրանց հսկան սպանուած է և փախան: Սաւուղը հարցրեց Դաւիթին. «Ի՞նչ ունի որդին ես»: Դաւիթն

ասաց «Քո ծառայ Յեսսէի որդին եմ Բեթղէհէմից»: Սաւուղը Դաւիթին կարգեց զօրքի հրամանատար և իւր աղջիկն էլ տուեց նորան կնութեան:

27. ԴԱԻԹԻ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵՊԻ ԻՒՐ ԹԱԳԱՒՈՐԸ.

Երբ որ Հրէաները վերադառնում էին պատերազմից, Իսրայելացոց աղջիկները դուրս եկան նոցա առաջ և երգեցին. «Սաւուղը յաղթեց հազարին, իսկ Դաւիթը — տասը հազարին»: Սաւուղը սաստիկ նեղացաւ. նորան դուր չեկան այս խօսքերը և նա ասաց. «Դաւիթն աւելի փառաւորուեցաւ, քան թէ ես. նորան այժմ պակաս է միայն իմ թագաւորութիւնը»: Այն օրից նա ատելով ատեց Դաւիթին, և միջոց էր փնտրում նորան կորուսանելու: Դաւիթը փախաւ անապատ: Այնտեղ նորա մօտ հաւաքուեցան նորա ազգականները և եղբայրները: Սաւուղը վերցրեց 3000 զինուոր և գնաց նոյն անապատը Դաւիթի լեռներից: Այնտեղ գիշերը վրայ հասաւ: Սաւուղի համար վրան պատրաստեցին և նա պառկեց քնելու: Նորա զինուորներն ևս քնեցին: Այդ բանն իմացաւ Դաւիթը և ասաց իւր մարդիկներին. «Ո՞վ կգայ ինձ հետ Սաւուղի վերանը»: Արեւսայ անունով մէկն ասաց. «Ես կըգամ հետդ»: Դաւիթը տարաւ նորան: Նոքա կամաց մօտեցան Սաւուղի վրանին և տեսան, որ Սաւուղը քնած է, նորա տէգը ցցած էր գետնին՝ գլխի կողմը, իսկ զինուորիները և զօրավարներն ամենքն էլ քնած էին Սաւուղի շուրջը: Արեւսայն ասաց Դաւիթին. «Աստուած թշնամուդ տալիս է քո ձեռքը. թող տուր, ես կըսպանեմ Սաւուղին տէգի մէկ հարուածով»: Բայց Դաւիթն ասաց. «Մի սպանիր դորան. Աստուած նորան թագաւոր է ընտրել և յանցանք կըգործի նա, ով ձեռք կըբարձրացնի Աստուծոյ օծեալի վերայ: Հետք վերցրու Սաւուղի տէգն ու ջրի ամանը, և երթանք»: Նոքա դուրս եկան վերանից և գնացին իրանց կացարանը: Ոչ ոք չտեսաւ, ոչ ոք

չիմացաւ և ոչ ոք չգարթեցաւ — ամենքը քնած էին: Միւս օրը Դաւիթը ելաւ սարի գլուխը և ձայն տուեց Սաւուղի զօրավարին, «Ինչո՞ւ դու չես պահպանում քո տիրոջը, Աստուծոյ օծեալին. մէկ մօրդ եկել էր և կարող էր թագաւորին սպանել: Տես, ո՞ւր է թագաւորի տէգը և ջրի ամանը, որ նրա գլխավերէն էին»: Սաւուղը ճանաչեց Դաւիթի ձայնը, և ասաց. «Այդ քո ձայնն է, որդեակ իմ Դաւիթ»: Դաւիթը պատասխանեց. «Այո, այդ իմ ձայնն է, տէր իմ թագաւոր. ինչո՞ւ ես դու ինձ հալածում, քնչ վատութիւն եմ արել քեզ»: Սաւուղն ասաց. «Ես մեղանչեցի, դարձիր, որդեակ իմ, այլ ևս վատութիւն չեմ անիլ քեզ»: Բայց Դաւիթը վախենում էր Սաւուղից և չգնաց նորա մօտ: Սաւուղը վերադարձաւ տուն և շատ ժամանակ չանցած վախճանուեցաւ:

28. ԴԱԻԹԻ ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏԱՀԱՐԻ ԿԱՌՈՒՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ.

Թագաւոր դառնալով Դաւիթը շատ պատերազմներ մղեց, նուաճեց հարեան ժողովրդին պատկանեալ Երուսաղէմ քաղաքը, շինեց այնտեղ իւր համար պալատներ և մայրաքաղաք արեց նորան: Դաւիթն ուզում էր, որ Երուսաղէմում լինի և Աստուծոյ տաճարը: Մէկ անգամ նա ասաց Նաթան մարգարէին. «Ահա ևս ինչ ես կենում եմ եղևնափայտեայ տան մէջ, իսկ Աստուծոյ տապանակը գտնուում է խորանի մէջ: Ես ուզում եմ կառուցանել Աստուծոյ տունը»: Նաթանն ասաց նորան. Ի՞նչ որ սրտումդ կայ՝ գնա և արա, որովհետեւ Տէրը քեզ հետ է»: Բայց նոյն իսկ գիշերը Աստուած ասաց Նաթանին. «Դնա, ասա Դաւիթ ծառայիս՝ այսպէս է ասում Տէրը. «Դու ուզում ես ինձ համար տուն կառուցանել, բայց դու շատ պատերազմներ ես մղել և չես կարող ինձ համար բնակութեան տուն շինել, որովհետեւ շատ արիւն ես թափել երկրի վերայ: Երբ որ դու կըննջես հալքերիդ հետ, ես քո

որդի Սողոմոնին թագաւոր կը կարգեմ, և նա կը շինէ տուն
Իմ անուանը, և նորա աթոռը կանգուն կը լինի մինչև յա-
ւիտեան: Ես կը լինիմ նորան հայր և նա կը լինի Ինձ որդի:
Նախան այս խօսքերը յայտնեց Դաւթին: Դաւթը հնազան-
դեցաւ Աստուծոյ կամքին և սկսեց նիւթեր պատրաստել տա-
ճարի շինութեան համար: Նա կանչեց իւր որդոց, իշխան-
ներին և ժողովրդեան ու ասաց. «Ականջ արէք, եղբարք և
ժողովուրդ իմ, ես մտադիր էի Աստուծոյ տաճարը շինել, բայց
Աստուած ասաց ինձ. «Ոչ թէ դու, ալլ քո որդի Սողոմոնը
Ինձ համար տուն կը շինէ»: Ինչ որ կարող էի, պատրաստել
եմ Աստուծոյ տան համար: Չէք ցանկանայ արդեօք և դուք
որևիցէ բան նուիրել Տիրոջը: Սկսեցին ամենքը նուէրներ
տալ՝ թէ իշխանները և թէ ժողովուրդը, — ոմանք ոսկի, ո-
մանք արծաթ, ոմանք պղինձ, ոմանք երկաթ, ոմանք մար-
մարիոն: Երբ որ Դաւթի մահուան ժամանակը հասաւ, նա
ասաց Սողոմոնին. «Որդեա՛կ իմ Սողոմոն, մի մոռանար Աս-
տուծուն. ծառայիր Նորան բոլոր սրտովդ և բոլոր հոգովդ,
որովհետև Աստուած փորձում է բոլոր սրտերը, և գիտէ մեր
բոլոր խորհուրդները: Եթէ կը կատարես Աստուծոյ օրէնքը,
Աստուած չի թողնիլ քեզ և գործերդ յաջող կերթան: Աս-
տուած ընտրեց քեզ, որ դու շինես Նորա համար տուն, ու-
րեմն անպատճառ կատարիր այն, ինչ որ Աստուած պատուի-
րել է քեզ»:

Դաւթը գրել է Սաղմոսի գրքերը — Սաղմոսարանը. նորանում
պարունակվում են աղօթքներ, բարեպաշտական կեանքի կանոններ
և Փրկչի մասին մարգարէութիւններ: Այս պատճառով Դաւթը մար-
գարէ է կոչվում:

29. ՍՈԼՈՄՈՆԸ ԵՒ ՏԱՃԱՐԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ.

Երբ որ Սողոմոն թագաւորական գահը բարձրացաւ, Աս-
տուած երևեցաւ նորան տեսեան մէջ և ասաց. «Խնդրիր,
ինչ որ հարկաւոր է քեզ»: Սողոմոնը պատասխանեց. «Տէր,

Դու ինձ բազմաթիւ ժողովուրդի թագաւոր կարգեցիր. բայց
եւ պատանի եմ և անփորձ: Ուրեմն Ես քեզ իմաստու-
թիւն, որ կարողանամ որոշել, թէ ո՞րն է բարին և ո՞րն է
չարը»: Աստուծուն հաճելի եղաւ Սողոմոնի աղօթքը, և նա
ասաց նորան. «Որովհետև դու Ինձանից իմաստութիւն խնդ-
րեցիր և ոչ երկար կեանք կամ հարստութիւն կամ անձիգ
փառք և կամ թշնամեացդ կորուստը, եւս կը կատարեմ քո
ցանկութիւնը: Ահա տալիս եմ քեզ սիրտ սուրբ և հոգի ի-
մաստուն. կը տամ քեզ և այն, ինչ որ չես խնդրել. կը տամ
քեզ՝ թէ հարստութիւն և թէ փառք, այնպէս որ թագա-
ւորների մէջ ոչ ոք չի լինիլ քեզ նմանը կեանքիդ բոլոր օ-
րերում»: Սողոմոնը զարթեց, և երևեցաւ որ նորա տեսածը
երազ էր: Բայց այդ երազը կատարուեցաւ. Սողոմոնը ար-
դարեւ եղաւ ամենախմաստուն, փառաւոր և հարուստ թա-
գաւոր:

Իւր թագաւորութեան չորրորդ տարին, Սողոմոնը սկսեց
Աստուծոյ տաճարի շինութիւնը Երուսաղէմում: Տաճարի կա-
ռուցման վերայ աշխատում էին 30.000 Հրէայ և 150.000
օտարական, 3,600 մարդ հսկում էին մշակների վերայ: Տա-
ճարի շինութիւնը եօթը տարուց աւելի տևեց: Փայտը և
քարերը բերւում էին Երուսաղէմ բոլորովին տաշած, այն-
պէս որ շինութեան տեղումը չէր լսվում ոչ մուրճի և ոչ
կացնի ձայն: Տաճարը շինուեցաւ նոյն ձևով, որով շինուած
էր և վկայութեան խորանը: Նա ունէր գաւիթ, սրբութիւն
և սրբութիւն սրբոց. բայց գիրքով խորանից շատ մեծ էր:

Երբ որ ուխտի տապանակը խորանից տաճար տեղափո-
խուեցաւ, Սողոմոնն աղօթքով դարձաւ առ Աստուած և
խնդրեց Նորանից. «Տէր իմ, լսիր Քո ծառաներին, երբ նոքա
հալածուած թշնամիներից կը գիմեն Քեզ և կաղօթեն Քո
սուրբ տաճարումը. լսիր նրանց, երբ կը փակւի երկինքը և
չի գալ անձրև նոցա մեղքերի պատճառով և երբ նոքա կը-
ղղջան իրանց մեղքերը և աղօթք կանեն Քեզ այստեղում.

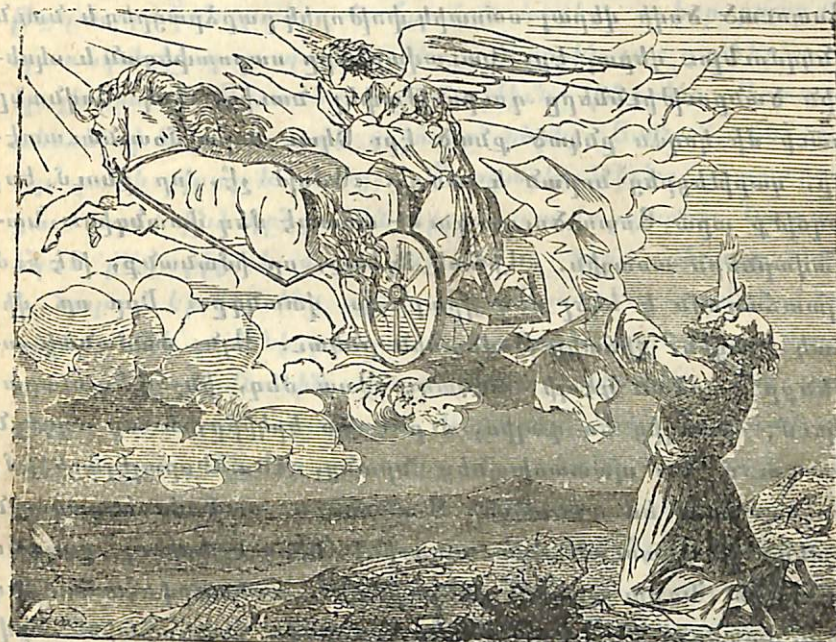
թէ երկրի վերայ սով պատահի, կամ ժանտախտ, կամ մորեխ, կամ վնասակար ճիճուներ և կամ որևէյէ պատահար, ամեն տեսակ աղօթքի և ամեն տեսակ խնդրուածքի վերաբերութեամբ ականջ դիր Քո ժողովրդին և ողորմիր նրանց»։ Աստուած գիշերով երևեցաւ Սողոմոնին, և ասաց. «Ես լսեցի քո աղօթքը։ Իմ աչքերս բաց կըլինին և ականջներս ուշադիր դէպի աղօթքները, որ կատարուելու են քո շինած տաճարում։ Իսկ եթէ դու և քո ժողովուրդը չէք կատարիլ իմ պատուէրները, եւ ձեռք կըհանեմ այն երկրից, որը տուել եմ ձեզ և նախատանայ առարկայ կըշինեմ բոլոր ազգերի առաջ և տաճարն էլ կ'մերժեմ։ Նորա մօտով անցնողը կըսարսափի և կ'սսէ. «Ինչու այնպէս վարուեցաւ Տէրը այս երկրի և տաճարի հետ»։ Եւ կ'սսեն, «Աստուած իւր մարդիկներէ վերայ հասցրեց այս պատահարը նորա համար, որ նոքա թողին Նորա պատուիրանները»։

Սողոմոնը մեռնելուց յետոյ չրէից թագաւորութիւնը երկուսի բաժանուեցաւ՝ — Յուդայի և Իսրայէլի։

30. ՄԱՐԿԱՐԷՔ։

Թէև Իսրայէլացիք ստէպ-ստէպ մոռանում էին Աստուծուն, բայց ողորմածն Աստուած անխնամ չէր թողնում նրանց, այլ ուղարկում էր մարգարէներ։ Մարգարէները Աստուծոյ անունով ամենքին ճշմարտութիւն էին քարոզում։ Գուշակում էին Աստուծուց գալիք պատիժները չար մարդկանց վերայ, և իրանց Աստուծուց ուղարկուած լինելը հաստատելու համար՝ հրաշքներ էին գործում։ Չար մարդիկ մարգարէներին չէին սիրում, նոցա վերայ ծիծաղում էին, հող և քար էին տեղում նոցա վերայ, երբեմն ևս սպանում էին նրանց։ Իսրայէլացոյց՝ կռապաշտութիւն անելու համար, խիստ յանդիմանում էր Եղիա մարգարէն։ Նա գուշակեց, թէ Աստուած Իսրայէլացիներին կռապաշտութեան հա-

մար պիտի պատժէ, երեք տարի անձրև չպիտի գայ, և երկրի մէջ սով պիտի ընկնի։ Նորա այս գուշակութիւնը կատարուեցաւ, և ժողովուրդը աղօթքով դէպի Աստուած դիմեց՝ ներողութիւն խնդրելով։ Այն ժամանակ մարգարէն, կամենալով ժողովրդեան հաստատապէս ցոյց տալ, թէ կայ միայն մի Աստուած, և ուրիշ Աստուածներ չկան, խնդրեց Աստուծուց, որ երկնքից կրակ թափէ զոհի վերայ։ Եղիա մարգա-

րէն չմեռաւ, այլ կենդանի հրեղէն կառքով երկինք վերացաւ։ Այս բանը տեսաւ նորա աշակերտ Եղիսէն։ Եղիսէ մարգարէն Աստուծոյ ողորմութիւնն էր քարոզում և շատ հրաշքներ էր գործում։ Օրինակի համար, նա յարութիւն տուաւ մէկ սպառանու և Նէյէման Ասորու բորոտութիւնը բժշկեց։ Եղիսէն իւր մահից յետոյ ևս հրաշք գործեց։ Մէկ անգամ մի ննջեցեալ դրին այն քարանձաւը, ուր թաղուած էր Եղիսէն. ննջեցեալը, երբ Եղիսէի ոսկորներին զիպաւ, իսկոյն յարութիւն առաւ։

31. ՅՈՎՆԱՆ ՄԱՐԿՈՍԷՆ։
 Յովնանն Իսրայէլի թագաւորութեան մէջ էր բնակվում։ Աստուած ասաց նորան. «Վեր կաց, գնա, Նինուէ մեծ քաղաքը և ասա նորա բնակիչներին, որ ապաշխարեն»։ Յովնանը չէր ուզում գնալ Նինուէ։ Նա մտաւ նաւ, վճարեց ճանապարհի վարձը և ուղևորուեցաւ դէպի ուրիշ քաղաք։ Բայց Աստուած ծովի վերայ սաստիկ փաթորիկ բարձրացրեց և նաւն ընկղմուելու վերայ էր։ Նաւավարները սարսափեցան և սկսեցին ծանրութիւնները դուրս թափել նաւից, իսկ Յովնանը նաւի մի կողմն ընկած քնած էր։ Եկաւ նորա մօտ նաւատէրը, զարթեցրեց նորան և ասաց. «Ամօթ չէ, որ քնում ես, աղօթք արա Աստուծուդ, գուցէ ազատէ մեզ վտանգից»։ Նաւավարներն ասացին. «Վիճակ ձգենք, որ իմանանք, թէ ո՞ւմ պատճառովն է եկել մեզ վրայ այս վտանգը»։ Երբ որ վիճակ ձգեցին, վիճակը Յովնանին ընկաւ։ Այն ժամանակ ամենքը դարձան դէպի Յովնան. «Ասա մեզ, ինչով ես պարապում, որտեղից ես գալիս, ո՞ւր է քո երկիրը, և որ ազգիցն ես դու»։ Նա պատասխանեց նրանց. «Ես Իսրայէլացի եմ, երկրպագում եմ ամենազօր Աստուծուն, որ ծովը և ցամաքն ստեղծեց։ Աստուած հրամայեց ինձ Նինուէ երթալ, բայց ես չգնացի»։ Նոքա ասացին. «Երևի քո պատճառով հասաւ մեզ այս վտանգը. ի՞նչ անենք քեզ, որ ծովը հանդարտի»։ Յովնանը պատասխանեց. «Որպէսզէն ամենքս չկորչինք, վեր առէք և ձգեցէք ինձ ծովը և մրրիկը կըղադարի, որովհետեւ ես գիտեմ, որ իմ պատճառովն է հասել ձեզ այս մեծ վտանգը»։ Նաւավարներն ամեն կերպ աշխատում էին ցամաքին մօտենալ, բայց չկարողացան, որովհետեւ ծովի ալեկոծութիւնը շարունակվում էր և մրրիկը կատաղում էր նոցա դէմ։ Այն ժամանակ նոքա Յովնանին ձգեցին ծովը, և մրրիկն իսկոյն դադարեց։ Երբ Յովնան ընկաւ ծովը, Աստուած հրամայեց կէտ ձկանը, որ կուլ տայ նորան. և Յովնանը երեք օր և երեք

գիշեր կենդանի մնաց ձկան փորի մէջ։ Դառնուելով կէտի փորի մէջ, Յովնանը զղջաց իւր մեղքերը և խոստացաւ Աստուծոյ հրամանը կատարել։ Աստուած հրամայեց կէտին, որ Յովնանին ափը դուրս հանէ։ Յովնանը վեր կացաւ, գնաց Նինուէ և սկսեց շրջել քաղաքում և աւել. «Այլ ևս երեք օր և Նինուէն պիտի կործանուի»։ Այս խօսքերը Նինուէի թագաւորի ականջին հասան, նա իջաւ իւր աթոռից, հանեց թագաւորական շորերը և հրաման տուեց, որ իւր բոլոր հրապտակները պաս պահեն, ձեռք վերցրեն չար գործերից, ապաշխարեն և Աստուծոյ ողորմութիւնը խնդրեն։ Աստուած տեսնելով նոցա ի սրտէ զղջումը՝ ներեց։ Յովնանը նեղացաւ այս բանի վրայ և ասաց. «Մարգարէութիւնս չկատարուեցաւ, այժմ ինձ կընդունեն իբրև սուտ մարգարէ»։ Նա դուրս եկաւ քաղաքից, և փոքր ինչ հեռու նորա ղեմացը նստեց և նայում էր թէ ինչ պիտի լինի։ Աստուծոյ հրամանով նոյն գիշերը մէկ դգմենի բռնաւ և իւր լայն տերեւներով պաշտպանում էր Յովնանին արեգակի տաքութիւնից։ Այս բանի վերայ բաւական ուրախացաւ Յովնանը։ Բայց Աստուած այն պէս կարգադրեց, որ միւս օրը արուսեակի երևալուն պէս, որդը կտրեց նորա արմատը և դգմենին թառամեցաւ։ Իսկ երբոր արեգակը դուրս եկաւ և սկսեց ալրել Յովնանի գլուխը, նա սկսեց մահ խնդրել իւր համար և ասաց. «Աւելի լաւ է մեռնիմ, քան թէ կենդանի մնամ»։ Աստուած ասաց նորան. «Մի՛ թէ այդչափ տրտմեցար դգմենու համար»։ Նա պատասխանեց. «Այո, շատ տրտմեցայ»։ Այն ժամանակ ասաց Աստուած. «Յովնան. դու չտնկեցիր դգմենին, չխնամեցիր նորան, ալ ինքը մէկ գիշերուայ մէջ բռնաւ և միւս գիշերը թառամեցաւ։ Դու ցաւում ես այդ մասին, ասա ինչպէս ես ուզում որ ես չափոսած և չխնայեմ մի մեծ քաղաք, ուր հարիւր քսան հազար հոգուց աւելի անմեղ մանուկներ կան, որոնք աջ ձեռքը ձախից զանազանել չեն կարող»։

Հայաստանեայց եկեղեցին Յովնան մարգարէի լիշատակը

կատարում է Առաջաւորաց պատիւ ուրբաթ օրը, և պատմական խորհրդաւոր նշանակութիւն ունի: Այդ ազգային պատմական սահմանեց սուրբ Քրիզոր Լուսաւորիչը իւր վիրապից ղուրս գալուց յետոյ ՚ի յիշատակ ազատութեան Տրդատ թագաւորի և ժողովրդոց աստուածային պատուհասից և լուսաւորութեան Հայոստանի՝ քրիստոնէական սուրբ հաւատով: Առաջաւորաց է կոչուում այդ պատմական համար, որ դա մեր առաջին պատն է և մեծ պատի յառաջընթաց: Մեր եկեղեցու մէջ Առաջաւորաց պատին, Մեծի պահոց օրերի նման, գիրք և աւետարան չեն կարդացուում և սուրբ պատարագ չէ մատուցանւում: Միայն ուրբաթ օրը կարդացուում է Յովնանու մարգարէութիւնը՝ Նինուէի ազատութեան մասին:

32. ՄԱՐԳԱՐԵՆԵՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՔԸ ՓՐԿՁԻ ՄԱՍԻՆ:

Մարգարէները շատ անգամ բարեպաշտ մարդոց գուշակում էին Փրկչի մասին: Նոքա գուշակեցին 1) թէ ո՞վ պիտի լինի աշխարհի Փրկիչը: Նա կըլինի Աստուծոյ որդին, ծնեալն ՚ի յաւիտենից: Նա կառնու մարդկային մարմին, կըլինի Աստուած և մարդ միանգամայն: 2) թէ ի՞նչպիսի ոք պիտի լինի աշխարհի խոստացեալ Փրկիչը: Նա կըլինի սուրբ և անմեղ, հեզ և ողորմած, գթասիրտ դէպի մարդիկ, հրաշքներ կըգործէ, կըբժշկէ կոյրերին, համբերին, խուլերին և կաղերին: 3) թէ ինչպէս աշխարհի Փրկիչը կըծնուի երկրիս վերայ: Նա յառաջ կըգայ Հրէից Դաւիթ թագաւորի ցեղից, կըծնուի կուսից՝ Հրէաստանի Բէթղեհէմ քաղաքում: Նորա առաջից կըգայ նորա կարապետը: 4) թէ ինչպէս աշխարհի Փրկիչը պիտի չարչարուի մարդոց մեղքերի համար: Նա, իբրև թագաւոր, հանդիսաւոր կերպով կը մտնի Երուսաղէմ քաղաքը, բայց յետոյ 30 արծաթով կը մատնուի չարչարանքի, կենթարկուի՝ հայհոյանքի, ծաղրածութեան, թուրի և գանակոծութեան: մարդիկ կըվարուին Նորա հետ

իբրև չարագործի: կը վիրաւորեն, կըմեխեն Նորա ձեռքերը և ոտները, տէգով կըխոցեն Նորա կողքը: Կ'սպանեն Նորան և Նորա հանդերձը կըվերցնեն իրանց համար, կըբաժանեն և վիճակ կըձգեն: Այդ չարչարանքները Նա կըկրէ մարդոց անօրէնութեանց պատճառով՝ նրանց յաւիտենական կոյ ուստից փրկելու համար: 5) թէ ինչպէս աշխարհի Փրկիչը մնոնի լուց յետոյ յարութիւն կառնէ և ի՞նչ կանէ յարութիւնից յետոյ: Իւր մահից յետոյ Նա կիջնէ դժոխքը, բայց չի մնալ այնտեղ, այլ յարութիւն կառնէ, կըհաստատէ նոր թագաւորութիւն, առաքեալներին կուղարկի աշխարհիս ամեն ծայրերը և դէպի այդ նոր թագաւորութիւնը կըհրաւիրէ հեթանոսներին, որոնք առաջ չէին ճանաչում ճշմարիտ Աստուծուն: մարմնով երկինք կըհամբառնայ և կընդունի Աստուածային արժանաւորութիւնը, պատիւը և իշխանութիւնը և յաւիտեան կըթագաւորէ բոլոր ազգերի վերայ:

33. ԹԵ ԻՆՉ ՎԱԽՃԱՆ ՈՒՆԵՑԱՆ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԵՒ ՅՈՒԴԱՅԻ ՌԱԳԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ:

Իսրայէլի տէրութեան մէջ բոլոր թագաւորները կռապաշտ էին: Այդ տէրութիւնը նուաճեցին Ասորեստանցիք 722 թ. Ք. առաջ: Ժողովրդի մեծ մասը գերի տարուեցան և Միջին-Ասիայի զանազան կողմերը ցրուեցան: Իսրայէլի երկիրը լցրին ուրիշ տեղերից բերած մարդիկներով, որոնք միանալով տեղական բնակիչներին հետ՝ Սամարացիք կոչուեցան:

Յուդայեան թագաւորութիւնը նուաճեց 558 թ. Ք. առաջ Բաբելոնի Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը:

Երուսաղէմը և տաճարը կործանուեցան: Հրէաները գերի տարուեցան Բաբելոն:

Նաբուգոդոնոսորը հրամայեց Հրէից գերիների միջից ընտրել երիտասարդներին և թագաւորական պալատում կըր-

թուփիւն տալ նրանց: Այդ ժամանակ դոցա միջից իրանց բարեպաշտական կեանքովն աւելի նշանաւոր եղան Դանիէլ մարգարէն, Անանիա, Ագարիան և Միսայէլը:

34. ԵՐԵՔ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ԿՐԱԿԻ ՀՆՈՅԻ ՄԷՋ.

Նաբուգոդոնոսորը Դեէրա դաշտի վերայ կանգնեցրեց մի ոսկեայ արձան: Այս արձանի մօտ մի մեծ հնոց ևս շինել տուաւ: Այս դաշտի վերայ Նաբուգոդոնոսորը հաւաքել տուեց բոլոր մեծամեծներին և ժողովրդեան: Երբ նորա եկան արձանի առաջ, մունետիկը բարձրաձայն յայտնեց. «Ազգեր, երբոր կըլսէք նուագարանների ձայները, իսկոյն երկրպագութիւն տուէք ոսկէ արձանին: Իսկ ով որ չի երկիրպագանիլ, նա կըձգուի կրակի հնոցի մէջ: Երբոր ամենքը հաւաքուեցան երկրպագութիւն տալու, Անանիա, Ագարիա և Միսայէլ չկատարեցին Նաբուգոդոնոսորի հրամանը: Այս բանն իմացաւ թագաւորը: Նա սաստիկ բարկացած՝ հրամայեց իւր առաջ բերել այդ հրէաներին: Նոցա բերին: Նաբուգոդոնոսորը հարցրեց. «Ճշմարիտ է, որ դուք, Անանիա, Ագարիա և Միսայէլ, իմ աստուածներին չէք պաշտում և ոսկէ կուռքին, որ ես կանգնեցրի, երկրպագութիւն չէք տալիս: Այժմ հրամայում եմ ձեզ, որ երբ փողի ձայնը լսէք, կընկնէք կոռքի առաջ և երկրպագութիւն անէք նորան: Իսկ եթէ չէք հնազանդիլ, կրակի հնոցի մէջ կըձգուիք, և ով է այն Աստուածը, որ ձեզ իմ ձեռքիցս կտրող լինի փրկել»: Պատանիները պատասխանեցին. «Ամենագոր Աստուածը, որին մենք պաշտում ենք, կտրող է մեզ փրկել քո ձեռքից և կրակի բորբոքեալ բոցերից: Բայց եթէ չփրկէ ևս՝ դարձեալ մենք շատուածներդ և կանգնած կուռքիդ երկրպագութիւն չենք տալ: Թագաւորի դէմքը փոխուեցաւ բարկութիւնից, նա հրամայեց հնոցը եօթնապատիկ աւելի բորբոքել և պատանիներին պինդ կոպած մէջը ձգել: Նորա հրամանը իսկոյն

կատարեցաւ: Հնոցն այնքան բորբոքեցին, որ մինչեւ անգամ չորս կողմը եղող սպասաւորներն այրվում էին: Բայց Աստուած հրաշալի կերպով պատանիներին ազատեց մահից: Աստուծոյ հրեշտակն իջաւ հնոցը, մեղմացրեց կրակի սաստկութիւնը և զովացրեց նրանց զովարար ցօղով: Անանիա, Ագարիա և Միսայէլ տեսնելով այս հրաշքը, սկսեցին Աստուծուն փառաբանել. *Օրհնեալ ես, «Տէր Աստուած հարցն մտնող», հոգեւոր երգը երգելով: Նաբուգոդոնոսորը շատ զարմացաւ այս բանի վերայ, շուտով տեղիցը վեր կացաւ և հարցրեց իւր պալատականներին. «Ձէ որ մենք երեք պատանի ձգեցինք հնոցը». Նորա պատասխան տուին թագաւորին «Իսկ և իսկ այդպէս է»: Նա ասաց. «Ահա ես չորսին եմ տեսնում, նոքա համարձակ ման են դալիս կրակի մէջ առանց վնասուելու. և չորրորդը գեղեցիկ է երկնային ոգու պէս»: Յետոյ Նաբուգոդոնոսորը մօտեցաւ հնոցին և ասաց. «Անանիա, Ագարիա և Միսայէլ, ծառայք Բարձրեալ Աստուծոյ, դուրս եկէք»: Դուրս եկան: Հաւաքուեցան մեծամեծները և տեսան, որ կրակը ոչինչ վնաս չէ արել նրանց. գլխների մազը չէ խանձուած, շորները չեն այրուած, և կրակի հոտ անգամ չկայ: Այն ժամանակ Նաբուգոդոնոսորը հասկացաւ, որ Աստուած ինքն է պաշտպանել նոցա և ասաց. «Որհնեալ է ձեր Աստուածը, որ Եւր հրեշտակին ուղարկելով՝ ազատեց ձեզ, որովհետեւ ձեր յոյսը դրել էիք Նորա վերայ, եթէ իմ հպատակներիցս մէկը համարձակուի հայհոյել Աստուծուն, որին պաշտում են Հրէաները, նա մաս մաս կը պատառուի և նորա տունը աւերակ կը դառնայ, որովհետեւ չկայ մի ուրիշ Աստուած, որ այդպիսի հրաշք գործէ»:*

Այս պատմութիւնը գրուած է Դանիէլի մարգարէական գրքի երրորդ գլխումը և կարդացվում է մեր եկեղեցու մէջ բնի վերայ տարէնը երկու անգամ, այն է Զատիկի և Ծննդեան ձրագալուցի երեկոներին, այսպէս *).

*) Յանկալի է, որ կրօնուսույցը՝ Նրեք մանկանց պատմու-

Ընթերցուածս ի Դանիէլէ մարդարէէ:

Յամբն ութուտասաներորդի Նաբուգոդոնոսորայ արքայի՝ արար պատկեր ոսկի, բարձրութիւն նորա վաթսուն կանգուն, և լայնութիւն նորա կանգուն վեց, և կանգնեաց զնա ի դաշտին Դեէրայ յաշխարհին Բաբելացոց, և այլն:

Եւ երբ գալիս են այնտեղ, ուր ասվում է՝

Օրհնեցէ՛ք ամենայն գործք Տեառն զՏէր, օրհնեցէ՛ք և բարձր արարէ՛ք զնա յաւիտեան:

Դպիրներն սկսում են քաղցր ձայնով երգել՝

«Օրհնեցէ՛ք, գովեցէ՛ք և բարձր արարէ՛ք զնա յաւիտեան»:

Սորանից յետոյ բացւում է սեղանը և սկսվում է պատարագը:

35. ԴԱՆԻԷԼ ՄԱՐԳԱՐԷՆ, ՅՈՒԴԱՅԻ ԹԱԳԱՌՈՒԹԻՒՆԸ
ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՑ ՅԵՏՈՅ.

Հրէայք Բաբելոնի մէջ 70 տարի գերի մնացին, և այս գերութիւնը դառն էր նոցա համար: Բայց այն վիշտը օգտաւէտ ևս եղաւ նոցա, որովհետեւ նորանով հեռու մնացին կռապաշտութիւնից: Այս գերութիւնն օգտաւէտ եղաւ հեթանոսներին ևս. վասն զի տեսան նոքա ճշմարիտ Աստուծոյ փառքը և շատերը հաւատացին Նորան: Գերութեան ժամանակ Աստուած Հրէից ուղարկեց Դանիէլ մեծ մարգարէին:

Այդ միջոցին Բաբելոնի հզօր թագաւորութիւնը կործանուեցաւ և նորա տեղը բռնեց Մարաց թագաւորութիւնը: Մարաց Դարեհ թագաւորն անչափ յարգում էր Դանիէլին և իւր իշխանների մէջ աւագութիւնը նորան տուեց: Դանիէլի բարձրանալու վրայ մեծամեծները նախանձեցան և ամբաս-

թիւնը աւանդելուց յետոյ, ծանօթացնէ աշակերտներին և նոյն գրքի ընթերցման եղանակի հետ և դատարանում երգել տալ, «Օրհնեցէ՛ք, գովեցէ՛ք, և այլն» օրհնարանութիւնը, ինչպէս և միւս շաբաթականները իրանց տեղերում:

տանելով թագաւորի առաջ, ձգել տուին նորան գուբը, քաղցած առիւծների առաջ, որովհետեւ նա իւր օրէնքին համեմատ էր աղօթում դէպի Աստուած. բայց առիւծներն Աստուծոյ հրամանով չմօտեցան մարգարէին: Դանիէլը գուշակեց որ Քրիստոսը աշխարհ պիտի գայ Հրէից ազատութեան հրաման տրուելուց 490 տարի յետոյ:

Երբ գերութեան 70 տարին լրացաւ, Բաբելացոց թագաւորութեանը տիրեց Պարսից Կիւրոս թագաւորը, որ հրաման տուաւ Հրէից՝ Երուսաղէմ դառնալու:

Հրէայք իրանց Երուսաղէմը վերականգնեցին և նոր տաճար շինեցին: Սկզբումը նոցա համար դժուար էր աւերած երկրի մէջ բնակուիլ: Բայց ողորմած Աստուածը ուղարկեց նոցա մօտ Անգէոս, Զաքարիա և Մաղաքիա մարգարէներին, որոնք քաջալերում և մխիթարում էին նրանց: Անգէոսը գուշակեց, թէ Քրիստոսը այն նոր տաճարը պիտի երթայ: Զաքարիան նկարագրեց Քրիստոսի աւանակի վերայ հեծած հանդիսաւոր կերպով Երուսաղէմ մտնիլը, իսկ Մաղաքիան ասաց՝ թէ Քրիստոսի առջևից պիտի գնայ նորա կարապետը:

Սկզբում Հրէայք Պարսից թագաւորների իշխանութեան տակ էին, յետոյ ընկան Յունաց իշխանութեան տակ, որ տիրապետեցին Պարսից թագաւորութեանը:

Այն միջոցին Սուբբ գիրքը Եբրայեցոց լեզուից Յունարէն թարգմանուեցաւ, որ ամեն լեզուներից աւելի գործածական էր այն ժամանակ: Հրէայք Յունաց իշխանութեան տակ եղած ժամանակ մի մեծ վտանգի հանդիպեցան, որովհետեւ Յոյներն ստիպում էին նրանց, որ կռապաշտութիւն ընդունեն, բայց նոքա հաստատ կացան իրանց հաւատին՝ շատ տանջանքներ կրեցին և վերջապէս ազատուեցան Յունաց իշխանութիւնից: Բայց նոցա բարեբախտութիւնը երկար չտևեց: Հռովմայեցիք տիրեցին նոցա և թագաւոր դրին օտարազգի Հերովդէսին, որ խոտարարոյ և կասկածոտ մարդ էր:

36. ՓՐԿՉԻ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ.

Երբ Հոռվմայեցիք Հրէաստանին տիրեցին, բոլոր Հրէայք անհամբերութեամբ սպասում էին խոստացած Փրկչի գալըստեանը: Հին ուխտի ժամանակը վերջացաւ, և սկսաւ նոր ուխտի ժամանակը, երբ Փրկիչն աշխարհ պիտի գար: Բայց Հրէաներից շատերը թիւր հասկացողութիւն ունէին Փրկչի մասին: Կարծում էին թէ նա երկրաւոր փառքով պիտի գայ, որ նրանց Հոռվմայեցոց իշխանութիւնից ազատէ: Այլ և հրպարտանում էին իրանց սրբութեամբ, իրանք իրանց արդար էին համարում. և կարծում էին թէ Քրիստոսը ոչ թէ նրանց մեղքերից ազատելու է գալիս, ինչպէս խոստացել էր Աստուած, այլ գալիս է իրանց բարեգործութիւնների փոխարէն երկրաւոր բարեբախտութեամբ նրանց վարձատրելու:

37. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԻ ԾՆՈՒՆԴԸ.

խ

Ղուկ. Ա. 5, 25 եւ 57 — 80. Մատ. Գ. 1 — 12. Ղուկ. Գ. 2 — 18.

Քրիստոսի ծննդեան ժամանակ Հրէաստանի մէջ երկու արդար և բարեպաշտ անձինք կային՝ Զաքարիա քահանան և նորա կին Եղիսաբէթը: Նոքա ծերութեան հասան, բայց զաւակ չունէին, որի վերայ տրամելով՝ Աստուծուն խնդրում էին, որ զաւակ տայ իրանց:

Աստուած լսեց նոցա աղօթքը: Մէկ անգամ Դաբբիէլ Հրեշտակապետը տաճարի մէջ երևեցաւ Զաքարիային:

Զաքարիան վախեցաւ: Հրեշտակն ասաց. «Մի վախենար՝ Զաքարիա. քո աղօթքը լսելի եղաւ. քո կին Եղիսաբէթը կը ծնի քեզ որդի, որի անունը Յովհաննէս կը դնես: Նորա ծնունդն ուրախութիւն կը պատճառէ ոչ միայն քեզ, այլ և շատ մարդիկներին: Նա մեծ կըլինի Աստուծոյ ազաջ. զինի և օղի չի խմիլ՝ իւր աշխարհ գալու օրիցը՝ նա կըլցուի սուրբ Հոգով. մարդոց բարեպաշտութիւն կըսովորացնէ և

զէպի Աստուած կը դարձնէ նրանց»: Զաքարիան ասաց հրեշտակին. «Ինչպէս կարող եմ ես այդ իմանալ. ես արդէն ծեր եմ և կինս անց է կացրել իւր օրերը»: Հրեշտակը պատասխանեց նորան. «Որովհետեւ դու չհաւատացիր խօսքերիս, ասած համը կըլինիս մինչև այն օրը, երբ այդ բանը կըկատարուի»: Զաքարիան արդարեւ պապանձուեցաւ, այսինքն դադարեց խօսելուց: Բայց ժողովուրդն սպասում էր, թէ Զաքարիան երբ դուրս կը գայ տաճարից և նորա ուշանալու վերայ շատ էր զարմանում: Եւ երբոր դուրս եկաւ Զաքարիան, չէր կարողանում խօսել նոցա հետ, այլ նշաններով յայտնեց թէ նա տեսիլք է տեսել: Քանի մի ժամանակից յետոյ հրեշտակի գուշակութիւնը կատարուեցաւ: Զաքարիան և Եղիսաբէթը որդի ունեցան: Հասաւ ութերորդ օրը. հաւաքուեցան ազգականները. մանկան պէտք է անուն տային: Ազգականները կամենում էին ՚ի պատիւ հօրը Զաքարիա անուն տալ նրան, բայց մայրն ասաց, «Յովհաննէս դրէք դրա անունը: Հարցրին Զաքարիային թէ մանկանը ինչ անուն է ուզում դնել. Զաքարիան տախտակ բերել տուեց և գրեց. «Յովհաննէս է գորա անունը»: Իսկոյն բացուեցաւ նորա լեզուն. սկսեց խօսիլ և մարգարէացաւ թէ Յովհաննէսը Փրկչի կարապետը կըլինի: Ամենքը զարմացած ասում էին. «Ինչ պիտի լինի այս մանուկը»: խ

38. ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍ ՄԱՐԻԱՄԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԵՐԻՅ ԱՄԱՅ

ԸՆԾԱՅՈՒՄՆ Ի ՏԱՃԱՐՆ.

Երբ Հրէայք սպասում էին Քրիստոսի գալուն, Նազարէթ քաղաքում կենում էին երկու բարեպաշտ անձինք՝ Յովակիմ և նորա կին Աննան, որոնք Հրէից Դաւիթ թագաւորի ցեղիցն էին: Նոքա զաւակ չունէին և այս պատճառով ջերմեռանդութեամբ աղօթում էին, որ Աստուած մի զաւակ պարգևէ և ուխտ դրին, որ եթէ իրանց որդի ծնուի, Աստուծուն

կնուիրեն: Աստուած նոցա աղօթքը լսեց և մի զուտոր պարգևեց, որի անունը Մարիամ դրին:

Երբոր Մարիամը երեք տարեկան եղաւ, ծնողները տաճար տարան նորան Աստուծուն ընծայելու: Քահանայապետն ընդունեց նորան և Աստուծոյ հրամանով տարաւ տաճարի Սրբութիւն սրբոց կոչուած մասը, ուր իրաւունք ունէր մշտնելու միայն քահանայապետը: Տաճարի շուրջը շատ տներ կային, ուր կենում էին բարեպաշտ արիւք, կոյսեր և Աստուծուն նուիրեալ մանուկներ: Ահա այստեղ Յովակիմը և

Աննան թողին Մարիամին: Մարիամը տաճարի մէջ մեծանում էր, պարապելով՝ աղօթքով, սուրբ գրոց ընթերցանութեամբ և ձեռագործով: Սա Աստուծոյ շնորհքով ազատ մընաց ամենայն արատից ու մեղքից, և եղաւ ամենասուրբ կոյս *):

*) Մարիամի ծնունդը ածուում կենք միշտ սեպտեմբերի 8-ին, իսկ ընծայումն ի տաճար նոյեմբերի 21-ին:

39. ԱՒԵՏՈՒՄՆ ԳԱՐԻԻԷՂ ԼՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԻ ԱՌ ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍՆ ՄԱՐԻԱՄ:

Հուլ. Ա. 26—28.

Մարիամի տաճարում եղած ժամանակ՝ ծնողքը վախճանեցան, իսկ երբ 14 տարեկան եղաւ, դաստիարակները կամեցան նորան ամուսնացնել: Բայց նա ասաց, թէ ուխտել է Աստուծոյ, որ միշտ կոյս մնայ: Այն ժամանակ քահանայը նորան նշանեցին իւր ազգական ծերունի Յովսէփի հետ, որին յայտնեցին նաև Մարիամի ուխտը: Յովսէփը Գալիլայի Նա-

զարէթ քաղաքի մէջ էր բնակվում և հիւսնութեամբ էր պարապում: Մարիամը նորա տունը գնաց բնակուեցաւ:

Մէկ անգամ, երբ նա աղօթք էր անում, Գաբրիէլ հրեշտակապետը երևեցաւ նորան և ասաց. «Ուրախացիր, բերկրեալդ, Տէրը քեզ հետ է, օրհնուած ես զուկանսց

մէջ: Հոգին Սուրբ կըգայ քո վերայ և Բարձրելու զօրութիւնը հովանի կըլինի քեզ, մի Որդի կրծնանիս և անունը Յիսուս կըդնես. Նա մեծ կըլինի և Բարձրեալի Որդի կը կոչուի և Տէր Աստուած կըտայ նրան իւր հօր Դաւթի տօնը և նորա թագաւորութեանը վերջ չի լինիլ»: Մարիամը խոնարհութեամբ ընդունեց այդ աւետիքը *): Եւ հրեշտակը գնաց նորանից:

Նոյն օրերում Մարիամ Սուրբ Կոյսը գնաց իւր ազգական, Զաքարիայի կին Եղիսաբէթի տեսութեան: Եկաւ այնտեղ և ողջոյն տուաւ Եղիսաբէթին: Եղիսաբէթը երբոր լսեց Մարիամի ողջոյնը, լցուեցաւ Սուրբ հոգով և բարձր ձայնով ասաց. «Օրհնեալ ես դու կանանց մէջ, և օրհնեալ է քո որովայնի պտուղը. և ո՛ւստի է ինձ այս երջանկութիւնը, որ իմ Տիրոջ մայրն ինձ մօտ եկաւ: Երանի է քեզ, որ հաւատացիր քեզ ասածներին. դոքա ամենքն էլ կը կատարուին»:

Մարիամը երեք ամիս մնաց Եղիսաբէթի մօտ և ապա վերադարձաւ Յովսէփի տունը:

Կոյս Մարիամը արժանացաւ մեծ պատուի—լինել մայր Փրկչի՝ Աստուծոյ Որդու: Ուստի մենք Նորան անուանում ենք Աստուածածին—Տիրամայր, դասելով Սերովբէներից և Քերովբէներից վեր, որը և յայտնում ենք ի պատիւ Նորա յօրինուած երգաբանութեանց մէջ:

Ուրախ լեր, բերկրեալդ Ուրախացիր, շնորհալիդ Մարիամ, Տէր ընդ Քեզ, օրհնեալ ես Դու ի կանայս և օրհնուած ես Դու կանանց

*) Աւետման տօնը կատարում ենք միշտ Ապրիլի 7-ին:

օրհնեալ է պտուղ որովայնի մէջ և օրհնուած է քո Բո: Արդ բարեխօս լեր առ բովայնի պտուղը: Արդ բա՛Տէր վասն մեր: Եղիսաբէթին արա՛ Տիրոջ առաջ մեզ համար:

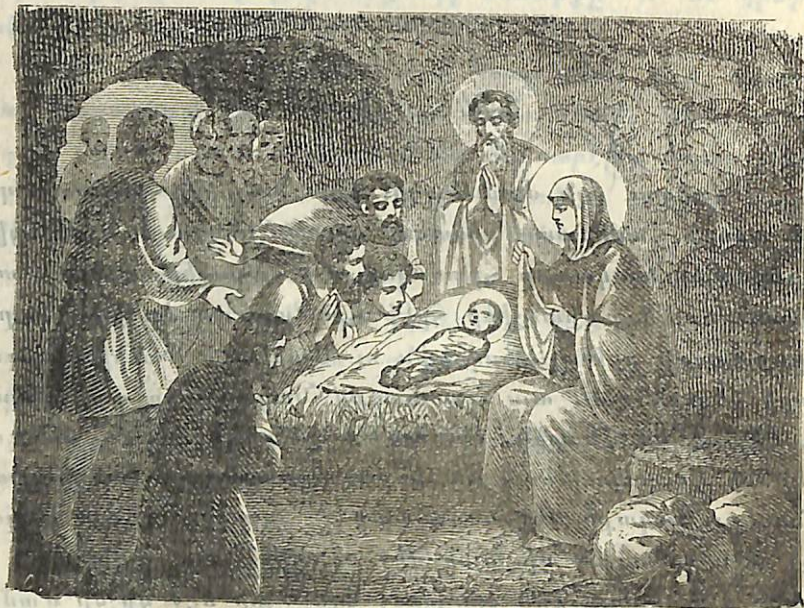
40. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ.

Ղուկ. Բ. 1—21.

Մօտեցաւ այն ժամանակը, երբ Գաբրիէլ հրեշտակապետի խօսքի համեմատ Քրիստոսը պիտի ծնուէր: Այն միջոցին հռովմայեցւոց կայսրը հրամայեց աշխարհագիր անել, և այս պատճառով իւրաքանչիւր հրէի հրամայուած էր իւր հայրենի քաղաքը երթալ: Յովսէփն ու Մարիամը Դաւիթ թագաւորի ցեղիցն էին. այս պատճառով Նազարէթից դուրս եկան և Բէթղէհէմ գնացին, որ Դաւիթի քաղաքն էր, և մարգարէների գուշակութեան համեմատ Քրիստոսն այնտեղ պիտի ծնուէր: Քաղաքի մէջ նոքա օթեան չգտան, ուստի քաղաքի մօտ գտնուած մի այրի մէջ մնացին, ուր հովիւներն իրանց ոչխարներն էին պահում: Այն այրի մէջ գիշեր ժամանակ Մարիամ սուրբ Կոյսը ծնաւ իւր Միածին Որդին, որ ոչ միայն մարդ էր, այլ միանգամայն Աստուած: Սուրբ կոյս Մարիամը Աստուածորդուն խանձարուրով պատեց և մսուրի մէջ դրաւ:

Նոյն գիշերը Բէթղէհէմի հովիւներն իրանց ոչխարների հետ դաշտի մէջ էին: Նոքա քնած չէին: Յանկարծ մէկ անսովոր լոյս տեսան, Աստուծոյ հրեշտակը նոցա երևեցաւ և ասաց. «Մի վախենաք, ես մեծ ուրախութիւն եմ աւետում ձեզ: Դաւիթի քաղաքի մէջ Փրկիչ ծնաւ ձեզ, որ է Օծեալ Տէր: Եւ ահա ձեզ նշան. դուք կըգտնէք մանկանը խանձարուրով պատած և մսուրի մէջ դրուած»: Այն միջոցին երկրն-

քից բազմաթիւ հրեշտակներ երևեցան և սկսեցին երգել. «Փառք 'ի բարձունս Աստուծոյ և յերկիր խաղաղութիւն 'ի մարդիկ հաճութիւն»: Երբ որ հրեշտակներն անյայտացան, հովիւներն այլը գնացին, և գտան որ մանուկը խանձարուրով փաթաթուած և մսուրի մէջ դրուած էր: Երկրպագութիւն արին Նորան, իբրև Աստուծոյ, և Մարիամին ու Յով-

սէփին պատմեցին իրանց լսածն ու տեսածը. յետոյ այն համբաւն իրանց գիւղի մէջ տարածեցին:

Հրէից սովորութեան համեմատ ծննդեան ութերորդ օրը թլփատեցին Նորան և Յիսուս անուանեցին, որ Փրկիչ կը նշանակէ:

Յունուարի վեցին Հայաստանեայց եկեղեցին կատարում է Քրիստոսի ծննդեան և մկրտութեան տօները 'ի միասին, իսկ Յունուարի հինգին, երեկոյեան, մատուցանվում է սուրբ պատարագը և ճրագալոյց է լինում: Ծննդեան օրը, պատա-

րագից յետոյ, կատարվում է ջրօրհնէքի շքեղ հանդէսը: Դասք հոգևորականաց, զգեստաւորուած՝ խաչերով, խաչուաւներով և վառած կերոններով դուրս են գալիս եկեղեցուց, գնում են գետը և այնտեղ խաչով, սուրբ աւետարանով և սուրբ մեռոնով օրհնում են ջուրը 'ի յիշատակ Քրիստոսի մկրտութեան Յորդանանում: Նոյն օրը քահանայք գալիս են մեր տներն օրհնելու (տնօրհնէք), շնորհաւորում են մեզ Քրիստոսի ծնունդը և յայտնութիւնը—աւետարան կարդալով և այս շարականը երգելով.

Խորհուրդ մեծ և սքան- չելի, որ յայսմ աւուր յայտ- նեցաւ՝ հովիւք երգեն ընդ հրեշտակս, տան աւետիս աշխարհի: Ծնաւ նոր արքայ 'ի Բէթղէհէմ քաղաքի, որդիք մարդկան օրհնեցէք, զի վասն մեր մարմնացաւ:

Այսօր հովուացն տեսեալ զարդարութեան արեգակն և

ընդ հրեշտակս երգէին՝ փառք քի բարձունս Աստուծոյ: Անպաւ եւ յի երկրի ինքանցարարս պաշտօնս ինչ անեցոյք ի խորի մարտ յայտին թաշակցաւ:

Աստուծոյ Միածին որդին, որ ճշմարիտ և յաւիտենական Աստուած է, և էակից Հօր, մարմնացաւ և մարդացաւ, այսինքն՝ սուրբ կոյս Մարիամից Հոգով Սրբով մարդկային մարմին և հոգի առաւ բացի մեղքից, և այս կերպով եղաւ մարդ կատարեալ և Աստուած կատարեալ: Որդին Աստուծոյ

Այն խորհուրդը, որ այսօր յայտնի եղաւ, մեծ է և հինաւի. հովիւները երգում են հրեշտակների հետ և աւետիս են տալիս աշխարհին: Բէթղէհէմ քաղաքում ծնուեցաւ նոր թագաւոր, մարդոց որդիք, օրհնեցէք Նորան, որովհետեւ մեզ համար մարմին առաւ:

Այսօր հովիւներն արդարութեան արեգակը (Յիսուսին) տեսնելով, հրեշտակների հետ երգում էին՝ փառք 'ի բարձունս Աստուծոյ:

մարմնացաւ մեզ համար, որ մեզ ազատէ սատանայի ձեռքից, ջնջէ մեր մեղքերը, հաշտեցնէ մեզ Աստուծոյ հետ, ճշմարտութիւն և սէր քարոզէ մեզ, և իւր աշակերտներով մի թաղաւորութիւն կամ մի ընտանիք կազմէ, որի մէջ Աստուած Հայր լինի, իսկ մարդիկ Նորա որդիքը, և միմեանց եղբայրները:

Մեր դէպի Աստուծոյ Որդին և դէպի Նորա մարդեղութիւնն ունեցած հաւատը յայտնում ենք այսպէս.

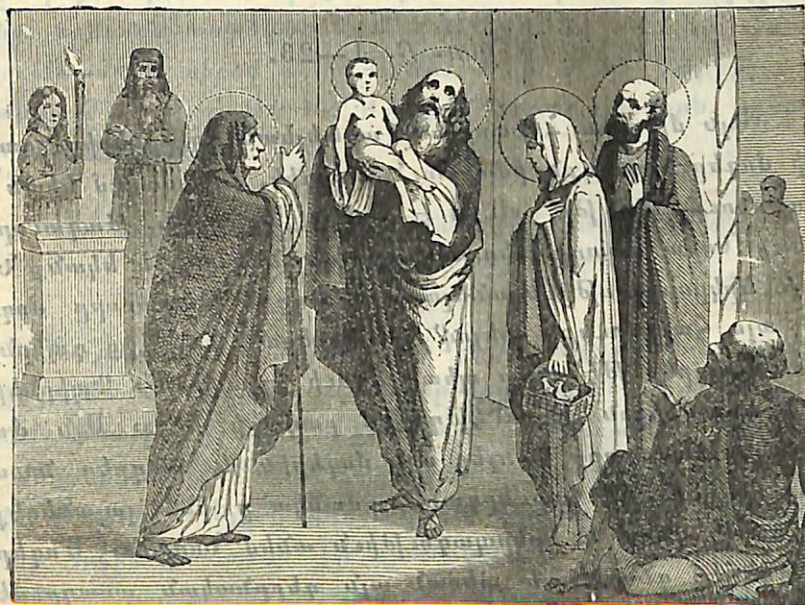
Հաւատամք եւ 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ, Հօրէ միածին, այսինքն յէութենէ Հօր. Աստուած յԱստուծոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ—ծնունդ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն 'ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղիւ յերկինս եւ 'ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւոյթք: Որ յազազս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան յիջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն Հոգւովն Սրբով: Որով էառ զմարմին, զհոգի եւ զմիտս եւ զամենայն, որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք:

41. ԲԲԻՍՏՈՍԻ ԲԱՌԱՄՆՕՐԵԱՅ ԳԱԼՈՒՍՏՆ 'Ի ՏԱՃԱՐ ԿԱՄ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՉ.

Ղուկ. Բ. 8 - 38.

Մովսէսական օրէնքով ամենայն արու անզրանիկ զաւակ նորա ծննդեան քառասներորդ օրը տաճար էին տանում և աչնեղ նորա համար զոհ մատուցանում: Հարուստները մի հօրթ կամ ոչխար էին զոհում, իսկ աղքատները մի զոյգ աղաւնու ձագ: Երբոր Յիսուսը քառասներեայ դառաւ, Մարիամ սուրբ Կոյսը և Յովսէփը բերին Նորան Երուսաղէմի

տաճարը: Իրանց հետ տարան և զոհ՝ մի զոյգ աղաւնի: Նոյն միջոցին Երուսաղէմում բնակւում էր մի արդար և Աստուածալախ ծերունի Սիմէօն անունով: Նա սաստիկ ցանկանում էր աշխարհիս Փրկչին տեսնել: Սուրբ Հոգին առաջուց յայտնել էր նորան, թէ պիտի չմեռնի, մինչև չտեսնէ Քրիստոսին: Երբ մանուկ Յիսուսին բերին տաճար, Սիմէօնը դուրս եկաւ Նորա առաջ և ըստ յայտնութեան Աստուծոյ իմացաւ, որ Նա է մարգարէների զուշակած աշխարհի Փրկիչը: Նա

Յիսուսին զիրեն առաւ, փառք տուաւ Աստուծուն և ասաց. «Տէր, հիմիկ Գո խօսքիդ պէս խաղաղութիւնով ես արձակում Բո ծառայիդ, որովհետեւ իմ աչքերս տեսան Փրկչին, որին պատրաստեցիր Ժողովրդի համար. Դա՛ լոյս է հեթանոսների, և փառք Իսրայէլի»: Յովսէփն ու Մարիամը դարմանում էին այս խօսքերի վրայ: Սիմէօնն օրհնեց նորանց և Մարիամին ասաց. «Բո որդին շատերի հտկառակութեան

պատճառ կրկին: Ոմանք կըհաւատան Նորան և կըփրկուին, և ոմանք չեն հաւատալ և կըկորչին, և Քո սիրտդ այնպէս կըխօցոտուի, իբրև թէ սուր անցած լինի անձնովդ: Տաճարի մէջ էր նաև Աննա մարգարէուհին, որ ութսուն և չորս տարեկան էր. նա ևս սկսաւ փառաբանել Աստուծուն և ամենքին ասում էր, թէ այն մանուկը խոստացեալ Փրկիչն է:

42. ՄՈՌԻՆԻ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆԸ. ՄԱՐԻԱՄԻ ԵՒ ՅՈՎԱԷփԻ ԵԿԻՊՏՈՍ ՓԱՆՉԻԼԸ ԵՒ ԱՅՆՏԵՂԻՅ ԴԱՌՆԱԼԸ.

Մատ. Բ. 1—23.

Այն միջոցին Հրէաստանի արևելեան երկիրներէն քանի մի մոգեր, այսինքն իմաստուն մարդիկ, Երուսաղէմ եկան և հարցնում էին թէ՝ «Ո՞ր է Հրէից Նորածին թագաւորը. մենք Նորա աստղը տեսանք արևելեան կողմը և եկանք Նորան երկրպագութիւն անելու»: Հերովդէս թագաւորը մոգերի այս հարցմունքը լսելով՝ շփոթուեցաւ և հրէից դպիրներին հարցրեց թէ՝ «Ո՞ր պիտի ծնուի Քրիստոսը»: Դպիրները պատասխանեցին թէ՝ «Բէթղէհէմ քաղաքի մէջ»: Այն ժամանակ թագաւորը կանչեց այն մոգերին և խնդրեց նոցանից ասելով, թէ երբ կըգտնէք մանկա՞ր ինձ յայտնեցէք, որ ես էլ գնամ և երկրպագութիւն անեմ Նորան»: Մոգերը Բէթղէհէմ գնացին, և տեսան այն գերբնական աստղը մէկ տան վրայ: Այն տունը մօտն, և մանկանը գտան Իւր մօր հետ. երկրպագութիւն արին Նորան, իբրև Աստուծոյ և մատուցին իրանց ընծաները: Յոտոյ ուզում էին Երուսաղէմ վերադառնալ և մանկան մասին Հերովդէսին պատմել, բայց միւս գիշերը Աստուծոյց հրաման առան, որ Հերովդէսի մօտ չդառնան, ուստի ուրիշ ճանապարհով գնացին իրանց երկրը:

Հերովդէսը՝ երբ իմացաւ թէ մոգերն իրանց երկիրն են

գնացել, հրամայեց, որ Բէթղէհէմի մէջ եղած երկու տարեկանից փոքր բոլոր տղայոցը կոտորեն: Յոյս ունէր, որ նոցա հետ Յիսուսն ևս կըսպանուի: Բայց Յովսէփն ու Մարիամը Աստուծոյ հրամանով իրանց որդու հետ Եգիպտոս փախան: Հերովդէսի անգուլթ հրամանը կատարուեցաւ, նորա զինուորները Բէթղէհէմի մէջ 14,000 մանուկ կոտորեցին:

Այնուհետև շատ ժամանակ չանցած՝ Հերովդէսը մեռաւ: Այն ժամանակ Յովսէփը Հրէաստան դարձաւ և Դաւիթիայի Նազարէթ քաղաքում բնակուեցաւ: Այնտեղ Քրիստոսը մինչև երեսնամեայ հասակն անծանօթ մնաց մարդիկներից. երեսուն տարեկան եղաւ, աճեցաւ և լցուեցաւ իմաստութեամբ և սիրով դէպի Աստուած և դէպի մարդիկ: Աւանդութիւն կայ՝ թէ նա Յովսէփ Աստուածահօրն օգնում էր հիւանդութեամբ:

43. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏՆԻ ՔԱՐՈՉԸ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ.

Ձաքարիայի եւ Եղիսաբէթի որդի Յովհաննէսն արդէն տղայութեան հասակից ճգնաւորական կեանք էր անցկացնում, տնապատի մէջ էր բնակվում և ապրում էր մարախ և մեղր ուտելով: Նորա հազուստն ուղտի բրդից էր և գոտին մաշկեղէն: Երբոր Հռովմայեցոց կողմից Պոնտացի Պիղատոսը հրէից դատաւոր էր նշանակուած, Յովհաննէսը Աստուծոյց յայտնութիւն ստացաւ պատրաստել ժողովուրդը Փրկիչն ընդունելու համար: Նա եկաւ Յորդանանի եզերքը և ժողովրդին ուսուցանում էր, թէ ինչպէս կարող են նոքա երկնքի արքայութեանը արժանի լինել:

Ամեն կողմերից ժողովուրդը հաւաքվում էր նորա քարոզութիւնը լսելու: Յովհաննէսը իւր մօտ եկողներին ասում էր. «Ապաշխարեցէք, երկնքի արքայութիւնը մօտեցել է». և այս ասելով՝ իւրաքանչիւրին տալիս էր հարկաւոր խը:

բառերը: (Կեղծաւոր Փարիսեցիքը, որ իրանց արտաքին աստուածապաշտութեամբ հպարտանում էին և ծերերի աւանդութիւնները խստիւ կատարում, հարցրին. «Մենք ինչ պէտք է անենք»: Յովհաննէսը քարոզում էր նոցա թէ՝ «ով որ երկու հանգերձ ունի, թող մէկը չունեցողին տայ, կերակուր ունեցողն ևս թող նոյնպէս անէ»: Մաքսաւորները Փարիսեցոց պէս հարցրին, և Յովհաննէսը նոցա պատասխանեց. «Մի պահանջէք ժողովրդից այն, ինչ որ օրէնքը չէ հրամայած»:

Յետոյ զինուորները հարցրին. «Մենք ինչ պէտք է անենք, Յովհաննէսը պատասխանեց թէ՝ «գուր ոչ ոքին չզրկէք, ոչ ոքին չզրոյարտէք և ձեր ոռճկով բաւականացէք»»: Այն քարոզութիւնից յետոյ Յովհաննէսը Յորդանան գետի մէջ մըկրտում էր իրանց մեղքերը զղջացողներին:

(Շատերը կարծում էին թէ մարգարէներից գուշակած Մեսիան կամ Քրիստոսը Յովհաննէսն է: Բայց նա ինքն ասում էր թէ՝ «ես Քրիստոս չեմ, այլ Աստուած ինձ ուղար-

կեց Նորա առջև, որ Նորա ճանապարհը պատրաստեմա: Այս պատճառով Յովհաննէսը կոչւում է Տիրոջ (Կարապետ):

Երբ այսպէս Յովհաննէսն ուսուցանում էր և մկրտում ժողովրդին, եկաւ նորա մօտ Յիսուս Քրիստոսը, որ նորանից մկրտուի: Յովհաննէսը հրաժարվում էր Նորան մկրտելուց և ասում էր, «Ես պէտք է Քեզանից մկրտուիմ և Դու ինձ մօտ ես գալիս»: Բայց Յիսուսն ասաց. «Թող տուր»: Այն ժա. մանակ Յովհաննէսը մկրտեց Նորան: Երբ Յիսուս Քրիստոսը ղուրս էր գալիս ջրից, երկինքը բացուեցաւ և Հոգին սուրբ աղանու կերպարանքով Քրիստոսի վրայ իջաւ և երկնքից ձայն լսուեցաւ, թէ «Դա է իմ սիրելի որդին, որին հաւանեցայ»:

Տ Ա Ղ Զ Ր Օ Ր Հ Ն Ե Ա Յ.

Այսօր ձայնըն հայրական Այսօր հայրական հաճույքերկնից իջեալ հաճոյական, թիւն տուող ձայնը իջնում է սիրեցելոյ Որդւոյ վկայն. այ երկնքից իբրեւ վկայ Իւր սիրողորէ, գետ յորդորէ, գետ ըելի Որդւոյն. այ յորդորում Յորդանան, յորդորական ձայնիւ երգէր մեծ Կարապետըն Յորդանան. յորդորող ձայնով երգում է Յովհաննէս մեծ Կարապետը:

Այսօր եկեալ Աստուածորդին ի Յորդանան խոնարհութեամբ, ջրով մկրտիլ ի Յովհաննէս... Այսօր Աստուածորդին խոնարհութեամբ գալիս է Յորդանան, Յովհաննէսից ջրով մկրտուելու...

Այսօր մկրտիչըն Յովհաննէս ի մղրտիլըն հրաժարէր, Այսօր մկրտող Յովհաննէսը

Թէ ինչ պարտ է 'ի Բէն մը- Տրաժարվում է մկրտելու ա-
կըրտիլ... սելով, թէ ես պէտք է Բե-

Այսօր գոչէր քաղցր ձայնիւ զանից մկրտուիմ...
Աստուածորդին Կարապետին՝ Այսօր Աստուածորդին քաղցր
պարտ էր զօրէնսըն, կատա- ձայնով ասում է Կարապետին՝
րել... պէտք է օրէնքը կատարել...

Այսօր Հոգին աղաւնակերպ Այսօր Հոգին աղաւնու կեր-
իջեալ լերկնից 'ի Յորդանան, պարանքով երկնքից իջնում է
Իւր փառակցին վկայելով... Յորդանան, իբրեւ Իւր փա-
ռակցի վկան...

44. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՍԱՏԱՆԱՅԻՅ ՓՈՐՁՈՒԻԼԸ.

Մատ. Գ. 13—17.

Քրիստոսը մկրտուելուց յետոյ անապատ գնաց, ուր քա-
ռասուէն օր և քառասուէն զիշեր ծոմ պահեց և աղօթքով
անցկացրեց: Քառասներորդ օրը Նա քաղց զգաց: Այն ժա-
մանակ սատանան եկաւ Նորա մօտ և ասաց. «Թէ որ Դու
Աստուծոյ որդի ես, ասո՛ր որ այս քարերը հաց լինին»: Յի-
սուս Քրիստոսն ասաց նորան. «Գրուած է, որ ոչ թէ մենակ
հացով կապրի մարդ, այլ ամեն խօսքով, որ Աստուծոյ բե-
րանիցն է դուրս գալիս»: Սատանան Յիսուս Քրիստոսին տա-
րաւ Երուսաղէմ, կանգնացրեց տաճարի աշտարակի վրայ և
ասաց «Թէ որ Աստուծոյ որդի ես, ալստեղից Բեզ վայր ձը-
գիր, որովհետեւ գրուած է, թէ իւր հրեշտակներին հրամա-
յել է Բեզ համար, որ Բեզ պահպանեն և ձեռների վրայ առ-
նեն Բեզ, որպէս զի ոտներդ երբէք քարի չդիպցնես»: — Յի-

սուս Քրիստոսը պատասխանեց նորան. «Այս ևս գրուած է,
Թէ մի փորձիր քո Տէր Աստուծուդ». Սատանան Յիսուս Քրիս-
տոսին տարաւ մի շատ բարձր սար, ցոյց տուաւ Նորան աշ-
խարհի ամեն թագաւորութիւնները և ասաց. «Այս ամենը
Բեզ կըտամ, թէ որ ընկնելով ինչ երկրպագութիւն անես»: Յիսուս
Քրիստոսը պատասխանեց նորան. «Հեռացի՛ր ինձանից,
սատանայ, որովհետեւ գրուած է, թէ Բո Տէր Աստուծուդ
պէտք է երկրպագութիւն անես և միայն Նորան պաշտես»: Այն
ժամանակ սատանան հեռացաւ Յիսուսից և ահա հրեշ-
տակները մօտ եկան և ծառայութիւն էին տնում Նորան:

Եւ մի՛ տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն, այլ՝ փրկեա՛ 'ի
չարէն:

45. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏԶԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎՐԱՅ ՏՈՒԱԾ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՀԸ.

Յով. Ա. 19—40. Գ. 22—30. Մատ. Ժ. 3—11

Քրիստոսը՝ անապատի մէջ փորձուելուց յետոյ, Յորդա-
նան գետի եզերքն եկաւ, ուր Յովաննէսը մկրտում էր:
Յովհաննէսը Նորան տեսնելով՝ ասաց ժողովրդին. «Ահա գառն
Աստուծոյ, որ բառնայ զմեզս աշխարհի». այսինքն՝ ահաւա-
սիկ Նա, որ Իւր կեանքը բոլոր աշխարհիս մեղքերի համար
պիտի զոհէ: Յովհաննէսի աշակերտներից մի քանիսը Քրիստո-
սի ետեւից գնացին:

Քիչ ժամանակից յետոյ Յովհաննէսն օտիպուեցաւ իւր
բարոզութիւնները վերջացնել, որովհետեւ Գալիլիացոց Հերով-
դէս թագաւորին յանդիմանում էր՝ որ նա իւր եղբօր կեն-
դանութեան ժամանակը նորա կին Հերովդիադայի հետ ա-

մուսնացել էր Այս լանդիմանութեան համար չար Հերովդէսի շատ բարկացաւ և Հերովդէսին յորդորեց, որ Յովհաննէսին բանտարկէ, յետոյ խնդրեց և Յովհաննէս Մկրտչի գլուխը կտրել տուեց:

46. ՅԻՍՈՒՍԸ ԳՆՈՒՄ Է ԳԱԼԻԼԻԱՅԻ ԿԱՆԱՅ ՔԱՂԱՔԸ
ՀԱՐՍԱՆԻՔԻՆ.

Յովհ. Բ. 1—11.

Յիսուսը՝ Յովհաննէսի Իւր վրայ վկայութիւն տալուց յետոյ Գալիլիա գնաց: Այնտեղ Աստուածամօրը, Նորան և Նորա աշակերտներին Կանայք քաղաքի մէջ հարսանիքի հրաւիրեցին: Հարսանեաց խնջոյքի ժամանակ զինին պակասեցաւ: Աստուածամայրը՝ տեսնելով տանտիրոջ շփոթութիւնը, ասաց Յիսուսին. «Գինի չունին»: Յիսուսը պատասխան տուաւ Նորան թէ՛ դեռ իմ ժամանակս չէ հասել, այսինքն դեռ ժամանակ չէ, որ ցոյց տամ իմ Աստուածային փառքը: Բայց Մարիամը հաստատ գիտէր, թէ իւր ողորմած որդին կօզնէ կարօտեալներին, վասն որոյ ասաց ծառաներին. «Ինչ որ ձեզ հրամայէ, կատարեցէք: Սենեակի մէջ եօթը մեծ քարեղէն ջրի ամաններ էին դրուած: Յիսուսը հրամայեց որ նրանց ջրով լցնեն, յետոյ այն ջուրը հիւրերին բաժանեն: Ծառաները Նորա հրամանը կատարեցին և տեսան որ ամանները միջի ջուրը լաւ գինի է դարձել: Այս կերպով Յիսուսը առաջին հրաշքը գործեց և աշակերտները հաւատացին Նորան:

Այդ առիթով Աստուածամայրը օգնութիւն ցոյց տուաւ դէպի մարդիկ և եղաւ նոցա համար իւր որդուն բարեխօս: Այս պատճառով մենք դէպի Նա դիմում ենք աղօթքներով իբրև դէպի մեր պաշտպանը և բարեխօսը, որ ամենայն ժամանակ օգնէ մեզ:

Անկանիւք առաջի Քո, սուրբ Ընկնում ենք Քո առաջ, Աստուածածին, և աղաչեմք Սուրբ Աստուածածին, և ազանարատ զկոյսդ՝ բարեխօս զաչում ենք անարատ կուսիդ, սեան վասն անձանց մերոց և բարեխօսութիւն արա՛ մեր աղաչեան զմիածին Որդիդ՝ անձի համար և խնդրիր Քո փրկել զմեզ ի փորձութենէ միածին Որդուց, որ ազատէ և յամենայն վտանգից մերոց: մեզ փորձանքից և ամեն տեսակ վտանգներից:

47. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀՐԱՇԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Քիչ ժամանակում Քրիստոսի գործած հրաշագործութիւնների լուրը տարածուեցաւ Հրէաստանի մէջ, և Ժողո-

վուրդը խուռն բազմութեամբ գնում էր Նորա յետևից: Նա իւր մէկ խօսքով սաստիկ փոթորիկը դադարեցրեց, ջրի վրա-

յով իբրև գետնի վրայ ման եկաւ, հինգ հացով և երկու ձրկնով հինգ հազար մարդ կերակրեց, և միայն հրամայելով մեռած մարդկանց յարուրելն տուաւ:

Գիտաբար մարդիկ մեծ ուրախութեամբ Քրիստոսին մօտենում էին, և ոչ մէկը առանց օգնութիւն և մխիթարութիւն առնելու մօտից չէր հեռանում. կոյրերին լուսաւորում էր, խուլներին լսողութիւն էր տալիս, անգամալոյծներին բժշկում էր, բորոտներին սրբում էր, զիւհաւորներին ազատում: Ամեն մարդու ընդունում էր Իւր մօտ, ուրիշներից ատելի եղած մեղաւոր և հեթանոս մարդիկ նորանից օգնութիւն էին գտնում: Մարդիկներից նա միայն այս էր պահանջում, որ Իրան հաւատան: Բժշկուածներին արձակում էր այս խրատը տալով թէ՛ «այլ ևս մի մեղանչիր, որ աւելի վատ չլինի բեզ»:

Այս գործերով Քրիստոսը պարզապէս ցոյց էր տալիս, որ երկրիս վրայ Աստուծոյ արքայութիւնն սկսուել է: Ժողովուրդներից շատերը հաւատում էին Քրիստոսի գործած հրաշքները տեսնելով, և ամեն կողմից ասում էին թէ՛ մեծ մարգարէն երևացել է մեր մէջ: Աստուած Իւր ժողովրդեան այցելութիւն է արել:

48. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ ՓՈԹՈՐԻԿԻ ԴԱԳԱՐԵՅՆՈՒՄ Է
ԵՒ ԶՐԻ ՎՐԱՅ ՄԱՆ Է ԴԱԼԻՍ.

Ղուկ. Ը. 22—25. Յովհ. Զ. 18—21.

Մէկ անգամ Քրիստոսը Իւր աշակերտների հետ նաւով մի ծովակի վրայից պիտի անցնէր: Ինքը նաւի յետևի կողմը քնել էր: Սաստիկ հողմ բարձրացաւ և ալիքներ վերկացան, այնպէս որ նաւը լցուելու վրայ էր: Աշակերտները վախեցած զարթեցին Քրիստոսին, ասելով՝ «Տէր, ահա մենք վրդշում ենք, ազատիր մեզ»: Քրիստոսը նոցա պատասխանեց.

«Ի՞նչու այդպէս վախկոտ էք, թերահաւատներ: Յետոյ վերկացաւ և փոթորկին ու ալեկոծութեանը սաստեց, իսկոյն հանգարտութիւն տրեց: Ամենքը դողի մէջ ընկած հիանում էին և ասում. «Ով է սա, որ հողմին և ջրին հրաման է տալիս և Իրան լսում են»:

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտները նաւով գնում էին ծովակի վրայ, սաստիկ փոթորիկ վերկացաւ, և նոքա շատ վախեցան, որովհետեւ Յիսուսը նոցա հետ չէր: Յանկարծ տեսան, որ մէկը ջրի վրայ մանգալով իրանց մօտ է գալիս, և չճանաչելով թէ Քրիստոսն է, սաստիկ վախեցած աղաղակեցին, թէ՛ «այս երևոյթ է»: Քրիստոսը նոցա ահը տեսնելով, ասաց. «Մի վախենաք, ես եմ»: Յետոյ նորա աշակերտներից մէկը՝ Պետրոսը ասաց. «Հրաման տուր, որ Քեզ մօտ գամ ջրի վրայից»: Քրիստոսը պատասխանեց. «Եկ», և Պետրոսը նաւից դուրս գալով՝ ջրի վրայ կանգնեցաւ և սկսաւ երթալ, քայց ծովակի ալեկոծութիւնը տեսնելով՝ վախեցաւ և քիչ մնաց, որ խեղդուէր, ուստի աղաղակեց. «Տէր, փրկիր ինձ»: Քրիստոսը մօտեցաւ նորան, ձեռքից բռնեց և ասաց. «Ի՞նչու երկմտեցար, թերահաւատ: Յետոյ երկուսն էլ նաւը մղեան, և իսկոյն հողմը հանգարտուեցաւ:

49. ՀԻՆԳ ՀԱՅՈՎ ՀԻՆԳ ՀԱՋԱՐ ՄԱՐԻ ԿԵՐԱԿԵԼԸ.

Յովհ. Զ. 7—11.

Մէկ անգամ Քրիստոսը ժողովրդին քարոզում էր. քարոզութիւնը մինչև երեկոյ տևեց: Այս տեսնելով՝ աշակերտներն ասացին. «Տէր, այստեղ անապատ տեղ է և ժամանակն անցել է. ժողովրդին արձակիր, որ գիւղը երթան և իւրեանց համար կերակուր գնեն»: Քրիստոսը հարցրեց նոցա. «Նայեցէք, տեսէք, քանի՛ հաց ունիք»: Աշակերտները պատասխանեցին թէ. «Այստեղ մէկ տղայ կայ, որ հինգ հաց և երկու ձուկն

ունի, բայց այն թնչպէս պիտի բաւականանայ այս բազմութեանը: Քրիստոսը հրամայեց որ այն հացերը և ձկները բերեն. առաւ հացը և ձուկը, օրհնեց, կտրեց և իւր աշակերտներին տուաւ, և նոքա կտոր կտոր բաժանեցին ժողովրդեան: Սմենքը կերան և կշտացան, լետոյ հացի կտորները հաւաքեցին, որով տասներկու զամբիւղ լցուեցաւ: Իսկ ժողովուրդը հինգ հազար հոգու չափ էին. բացի կանանց և տղայոց: Նոքա այս հրաշքը տեսնելով, ուզում էին Նորան իւրեանց աշխարհի վրայ թագաւոր դնել, բայց Նա թողեց նրանց ու զնաց:

Ա. Ղ. Օ. Թ. Բ. Ճ. Ա. Շ. Ի. Յ. Ա. Ռ. Ա. Զ.

Աչք ամենեցուն 'ի Բեզ, Տէր, Ամենքի աչքերը դէպի Բեզ յուսան և դու տաս կերակուր են նայում, Տէր, և Դու ես նոցա 'ի ժամու: Բանաս զձեռն տալիս նորանց կերակուր ժամու և լցուցանես զամենեսեան մանակին: Բաց ես անում Բո բաղըրութեամբ կամօք Բովք: ձեռքը և լիացնում ես ամեն արարածներիդ Բո ողորմութեամբը:

Ա. Ղ. Օ. Թ. Բ. Ճ. Ա. Շ. Ի. Յ. Յ. Յ. Ս. Ո. Յ.

Տէր Յիսուս, լցաք 'ի բարութեանց Բոց: Տացուք գոհութիւն Տեսառն Աստուծոյ մերոյ՝ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ: Լիութիւն սեղանոյս անհատ և աննուազ ա-

Տէր Յիսուս, լիացանք Բո բարութիւնով: Ուրեմն շնորհակալ լինինք մեր Տէր Աստուծոյ՝ Հօրից, Որդուց և սուրբ Հոգուց: Քրիստոս մեր Աստուածը, որ մեզ այս կե-

ղացէ Քրիստոս Աստուած մեր, ըսկուրը տուեց, թող անպատր զմեզ կերակրեաց, Նմա կաս անէ այս սեղանի լիութեամբ յաւիտեանս. ամէն: Թիւնը: Նորան է վայելում փառքը յաւիտեանս. ամէն:

50. ՔՐԻՍՏՈՍՆ ԱՅՐԻ ԿՆՈՋ ՈՐԴՈՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Է ՏԱԼԻՍ.

Ղուկ է. 12—17.

Մէկ անգամ Քրիստոսը Նային քաղաքն էր մտնում. քաղաքի ղռան մօտ տեսաւ որ մէկ երիտասարդ տանում էին թաղելու. մեռեալը մի ալրի կնոջ միամօր որդին էր: Խղճաց դժբախտ մօր վրայ և ասաց մեռեալին. «Մանուկ դու, քեզ եմ հրամայում, վեր կաց»: Ննջեցեալը վերկացաւ, նստեց և սկսաւ խօսիլ: Ժողովուրդը փառք էր տալիս Աստուծուն և ամեն կողմից ասում էին. «Մեր մէջ յայտնուել է մի մեծ մարգարէ, Աստուած այցելութիւն արաւ իւր ժողովրդեան»:

51. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԲԺՇԿՈՒՄ Է ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԾԻՆ.

Մատ. Բ. 3. Ղուկ. Ե. 18.

Մէկ անգամ Քրիստոսը Կափառնայում քաղաքը գնաց և մէկ տուն մտաւ, ուր Նորա մօտ այնքան ժողովուրդ հաւաքուեցան, որ ղռան մօտն անգամ տեղ չկար: Քրիստոսը Աստուածային վարդապետութեամբ քարոզում էր ժողովրդեան: Այն ժամանակ Նորա մօտ բերում էին մէկ անդամալոյծ, որին չորս մարդ վերցրել էին, բայց ժողովրդի բազմութեան պատճառով անհնար լինելով տուն մտցնել, տան կրտուրը բարձրացան, և առաստաղը քանդելով անդամալոյծը մահճի մէջ դրուած Քրիստոսի առաջ իջուցին: Քրիստոս տես-

ներով նոցա հաւատը, ասաց անդամաւորեմին. «Ներուած լինին մեղքերդ»: Դպիրները մտածում էին իրանք իրանց մէջ և ասում. «Սա խնչու է հայհոյում. Աստուծուց զատ ո՞վ կարող է մեղքերի թողութիւն տալ»: Քրիստոսը՝ իմանալով նոցա միտքը հարցրեց նոցա թէ «այս երկու խօսքերից ո՞րը աւելի հիշտ է. ասելը՝ ներուած լինին մեղքերդ: թէ ասելը՝ վերկաց և գնա: Բայց որպէսզի իմանաք, թէ Մարդու Որդին իրաւունք ունի աշխարհիս մեղքերին թողութիւն տալու, քեզ եմ ասում (անգամաւորեմին), վեր կաց, անկողինդ առ և տունդ գնա»: Հիւանդն իսկոյն վեր կացաւ, առաւ անկողինը և գնաց: Ամենքն աղաղակում էին. «Այսպիսի հրաշալի բան երբէք չենք տեսել»:

52. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԲԺՇԿՈՒՄ Է Ի ԾՆԷԿ ԿՈՅՐԻՆ.

Յով. Թ. 1—17.

Քրիստոսը Երուսաղէմի մէջ մէկ անգամ՝ ի ծնէ կոյր մարդու պատահեցաւ, որ ողորմութիւն էր խնդրում: Հրէայք այնպիսի կարծիք ունէին, թէ մարդուս պատահած ամենայն դժբախտութիւնները իւր մեղքի պատիժն են: Իսկ եթէ փոքր տղայոց պատահէր դժբախտութիւնը, կարծում էին թէ նորա ծնողաց մեղքի պատիժն է: Քրիստոսի աշակերտներն ևս այն կարծիքի էին, և տեսնելով ի ծնէ կոյր մարդուն, հարցրեցին Քրիստոսին. «Սա իւր, թէ ծնողաց մեղքի համար կոյր ծնուած է»: Քրիստոսը պատասխանեց. «Ո՛չ իւր մեղքի և ո՛չ իւր ծնողաց մեղքի համար է, բայց այն պատճառով կոյր է ծնուել, որ Աստուծու հրաշալի գործերը յայտնուին»: Այս ասելով, զետնի վերայ թքեց, կաւ շինեց և կոյրի աչքերին քսելով՝ հրամայեց որ երթալ Սելովամ աւազանի մէջ լուանայ: Կոյրը կատարեց այս հրամանը և աչքերը բացուած լետ դարձաւ այնտեղից:

53. ՏԱՍՆ ԲՈՐՈՏՆԵՐԻ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ.

Ղուկ. Ժ. 11—19.

Քրիստոսը մի գիւղ մտնելով, տասն բորոտների պատահեցաւ (որ փոխադրական և անբուժելի ցաւ էր): Նորանցից ինն հոգի հրէայ էին, և մինը Սամարացի: Երբ հեռուից տեսան Քրիստոսին, աղաղակեցին. «Աւարդապետ օգնիր մեզ»: Քրիստոսը տեսնելով նոցա հաւատը, ասաց. «Գնացէք, ցուց տուէք ձեր անձը քահանային»: Այս բանս ասաց այն պատճառով, որ հրէից մէջ օրէնք կար, որ բորոտութիւնից առողջացող մարդը պէտք է յայտնուէր քահանային և շնորհակալութեան գոհ մատուցանէր: Այս պատճառով բորոտի քահանայի մօտ երթալը առողջանալու նշան էր: Բորոտները գնացին և ճանապարհին առողջացան: Բայց ինն հրէայք մոռացան այն բարերարութիւն անողին, և միայն Սամարացին եկաւ Քրիստոսին շնորհակալութիւն մատուցանելու: Քրիստոսը իւր աշակերտներին ցուց տուաւ Սամարացուն և ասաց. «Այս Սամարացին, որ աղանդաւոր է համարվում, աւելի լաւ է հրէաներից, որոնք իրանց արդարութեան վրայ պարծենում են»: Եւ ապա Սամարացուն դառնալով, ասաց. «Ձէ որ տասն հոգի առողջացան, այժմ ինն հոգին ո՞ւր են, խնչու նոքա չվերադարձան փառք տալու Աստուծուն»: Եւ ապա ասաց նորան. «Գնա, հաւատքդ փրկեց քեզ»:

54. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻ ՆՈՐԱ

ՍՈՒՎԵՍԱԼՆԵՐԸ.

Յիսուս Քրիստոսը իւր վարդապետութիւնը քարոզում էր քաղաքներում, գիւղերում և Երուսաղէմի տաճարում: Նորա քարոզների գլխաւոր բովանդակութիւնն այն էր՝ «Այաշխարհեք և հաւատացէք աւետարանին»:

Անտարան խօսքը նշանակում է աւետիք կամ բարի լուր այս մասին, թէ Աստուած ներսւմ է մարդիկների մեղքերը և շնորհում է նոցա երկնքի արքայութիւնը Քրիստոսի ձեռքով:

Ապաշխարել նշանակում է զղջալ, ատել մեղքը, խստապահել նորան, Աստուծոց թողութիւն խնդրել և հաստատապէս յճուել այնպէս ապրել, ինչպէս ուսուցանում է Աստուածային օրէնքը:

Մարդիկների մէջ աւետարանը տարածելու համար Յիսուս Քրիստոսը Իւր բազմաթիւ աշակերտներից ընտրեց տասն և երկուսին, որ նրանց ուղարկէ զանազան տեղեր քարոզելու համար: Սորա համար էլ նոցա առաքեալ անուանեց, որ նշանակում է ուղարկուած: Նոցա անուանեցին են՝ Պետրոս և Անդրէաս, Յակոբոս և Յովհաննէս, Փիլիպպոս և Բարթոլոմէոս, Մատթէոս և Թովմաս, Յակոբոս Ալփեայ և Սիմէօն Նախանձայոյզ, Յուդայ Յակովբեան և Յուդայ Իսկարիօտացին:

55. ՅԻՍՈՒՍԸ ՔԱՐՈՂՈՒՄ Է ԹԷ ԻՆՔՆ Է ՔՐԻՍՏՈՍԸ.

Մատ. Ա. 14—15,

Քրիստոսը Իւր քարոզութիւնը Իսրայէլի մէջ սկսաւ: Մէկ անգամ գնաց Նազարէթ քաղաքը, ուր մեծացել էր: Այն օրը շաբաթ էր: Շաբաթ օրը բոլոր Հրէայք ժողովարան էին գնում: Ժողովարան ասվում էին այն տները՝ ուր նոքա հաւաքվում էին աղօթք անելու, Սաղմոս երգելու և Սուրբ գիրք կարդալու համար: Քրիստոսը ժողովարանը մտաւ, Եսայի մարգարէի գիրքը առաւ և կարդաց այն տեղը, ուր Քրիստոսի գործերի վրայ խօսում էր մարգարէն *), և ասաց

*) Հոգի սուրբ ի վերայ իմ վասն որոյ և էօժ զիս...

թէ՝ այս խօսքերը Իմ վրայ կատարուեցան, որովհետեւ ես եմ Քրիստոսը, այսինքն Աստուծոյ օձեալը: Նազարէթի բնակիչները կասկածանքով լսում էին Նորա խօսքերը: Այն ժամանակ Քրիստոսը ասաց նոցա. «Ճշմարիտն եմ ասում ձեզ, թէ ոչ մի մարգարէ իւր գաւառի մէջ չի ընդունվում», և ինչեցրեց նոցա թէ ինչպէս երբեմն Աստուած օգնում էր հեթանոսներին, իսկ Իսրայէլացիներին Իւր օգնութիւնից զրկում: Լսողները զայրացան Քրիստոսի վրայ այն քարոզութեան պատճառով: Բռնեցին Նորան, քաղաքից դուրս հանեցին և ուզում էին մէկ ժայռից վայր ձգել, բայց Նա նոցա միջից անցաւ ու գնաց:

56. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ. ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՈՅ ԱՌԱԿԸ.

Մատ. Թ. 10—13. Ղուկ. ԺԵ. 11—32.

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ Հայրն Աստուած ողորմած է և ուրախութեամբ ընդունում է Իրան դիմող ամենայն ապաշխարող մարդիկներին:

Մէկ անգամ փարիսեցիք հարցրին Քրիստոսի աշակերտներին. «Ի՞նչու ձեր վարդապետը մեղաւոր մարդկանց հետ ուտում է և խմում»: Քրիստոսը նրանց պատասխանեց թէ՝ «առողջներին բժիշկ հարկաւոր չէ, այլ հիւանդներին: Ես եկել եմ ոչ թէ արդարներին զէպի ապաշխարութիւն կոչելու, այլ մեղաւորներին»: Քրիստոսը՝ ուզելով որ Իւր վարդապետութիւնը ժողովուրդը լաւ հասկանայ, անտառի որդու առակը պատմեց նոցա, թէ՝ «մի մարդ երկու որդի ունէր. փոքր որդին իւր հօրեցը խնդրեց հայրական ստացուածքից իրան ընկած բաժինը, և հօր տանիցը հեռանալով՝ հեռու աշխարհ գնաց: Այնտեղ վատնեց իւր բոլոր ունեցածը և քոյրորդին ազքատութեան մէջ ընկաւ: Այն աշխարհը սով

ընկաւ և անառակ որդին իւր աղքատութեան պատճառով մէկի մօտ ծառայութեան մտաւ, որ նորա խոզերը արածացնէ։ Սաստիկ կարօտութեան ժամանակ իշեց հօր տունը, և միտքը դրաւ, որ երթայ և իւր հօր մօտ մշակութիւն անէ։ Հայրը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց նորան իբրև որդի, և այդ պատճառով մեծ խնջոյք արաւ։ Այն միջոցին նորա մեծ

որդին դաշտից դարձաւ և երգերի ձայն լսելով տան մէջ հարցրեց, թէ «այս ինչ ուրախութիւն է»։ Պատասխանեցին, թէ «եղբայրդ եկաւ և հայրդ նորան ողջ և առողջ տեսնելու համար մեծ խնջոյք է պատրաստել»։ Մեծ որդին նեղացաւ և չէր ուզում ներս մտնել։ Հայրը դուրս եկաւ, որ նորան ներս կանչէ։ Նա պատասխանեց. «Դու երբէք մի ուլ գոնէ ինձ չտուիր, որ բարեկամներս հետ ուրախանայի, իսկ այդ որդուդ համար մօրթեցիր պարարտ եզը, որ բոլոր ունեցածդ

անառակութեամբ վատնեց»։ Հայրը պատասխանեց նորան. «Որդեակ, դու միշտ մօտս ես, և բոլոր ունեցածս քոնն է, իսկ այս եղբայրդ, որ մեռած էր, կենդանացաւ. ինչպէս չուրախանամ սորա վրայ»։

Հայր ասելով՝ Սատուած պիտի իմանանք, փոքր որդին մեղաւոր մարդն է, մեծ որդին օրինապահն է, որ իւր բարի գործերով պարծենում է։

Քրիստոսը մեզ իրաւունք տուաւ Սատուծուն մեզ Հայր անուանելու. այս պատճառով մենք Սատուծուն աղօթք անելու ժամանակ նորան երկնաւոր Հայր ենք կոչում, և նորանով յայտնում ենք, թէ նորա հայրական խնամքին տպաւինած ենք, և ցանկանում ենք նորա կամքը կատարել այնպէս, ինչպէս որ երկնքում հրեշտակները կատարում են։

Հայր մեր, որ յերկինս ես։

57. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹԷ ՄԱՐԿԻ ԽՆԶՊԼՍ ՊԻՏԻ ԱՐՈՒՒՆ, ՈՐ ԱՐԺԱՆԻ ԼԻՆԻՆ ԱՍՏՈՒՅՈՑ ՈՐԴԻՐ ԿՈՉՈՒՆԵԼՈՒ. ՔՐԻՍՏՈՍՆ ՅՐՀՆՈՒՄ Է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ.

Մատ. Ե. 2 — 16. 48. Ղուկ. Զ. 20 — 26. 36. Ղուկ. Ժ. 15 — 17.

Քրիստոսն ասաց Իւր աշակերտներին թէ՝ «ողորմած և կատարեալ եղէք ձեր Երկնաւոր Հօր նման»։

Իւր կեանքի մէջ մի օրինակ տուաւ, որին մարդիկ պիտի հետևեն, և երանելի (բարեբախտ, Սատուծոյ արքայութեան արժանի) անուանեց այն մարդկանց, որոնք նորա օրինակին են հետևում։ Նա հեզ էր և սրտով խոնարհ և մարդկանց մեղքի վրայ արտասովում էր։ Արդար ու ողորմած էր, և սրտով այնպէս մօքուր էր, որ ամենեւին մեղք չունէր։ Ոչ մէկի դէմ թշնամութիւն չունէր։ Կային

մարդիկ, որ նորան ատում էին և հալածում և մինչև իսկ զրպարտում էին, բայց Նա համբերում էր բոլոր զրպարտութիւններին և աղօթում էր թշնամիների համար: Քրիստոսն ասաց:

- 1) Երանի հոգով աղքատներին (այսինքն նոցա, որ իւրեանց պակասութիւնները ճանաչում են և իրանք իրանց մեղաւոր են համարում), որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը նոքա պիտի ժառանգեն:
- 2) Երանի սգաւորներին (որ լաց են լինում և ցաւում են իւրեանց մեղքի համար), որովհետեւ նոքա պիտի մխիթարուին:
- 3) Երանի հեզ մարդկանց (որ ոչ իրանք են բարկանում և ոչ ուրիշներին բարկանալու պատճառ են լինում), որովհետեւ նոքա պիտի ժառանգեն երկիրը:
- 4) Երանի նորանց, որոնք արդարութեան համար քաղցած ու ծարաւ են (որ արդարութիւնն այնպէս են սիրում ինչպէս քաղցած մարդը կերակուրը), որովհետեւ նոքա պիտի կշտանան:
- 5) Երանի ողորմութիւն տուող մարդկանց, որովհետեւ նոքա ևս ողորմութիւն պիտի գտնեն:
- 6) Երանի մաքուր սիրտ ունեցողներին, որովհետեւ նոքա Աստուծուն պիտի տեսնեն:
- 7) Երանի խաղաղարար մարդկանց (որ իրանք չեն կրուում, աշխատում են ուրիշներին հաշտեցնել), որովհետեւ նոքա Աստուծոյ որդիք պիտի կոչուին:
- 8) Երանի արդարութեան համար հալածուող մարդկանց, որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը նոքա պիտի ժառանգեն:
- 9) Երանի ձեզ, երբ իմ պատճառով ձեր վրայ ամեն տեսակ բամբասանք կանեն. խնդացէք, ուրախացէք, որովհետեւ երկնքում ձեր վարձքը շատ կը լինի: Դուք էք աշխարհիս լուսը. ուրեմն, թող ձեր լոյսն այնպէս լուսաւորէ

(այսինքն՝ այնպէս կեանք անցկացրէք) մարդկանց առջև, որ նոքա տեսնեն ձեր բարի գործերը և փառք տան ձեր երկնաւոր Հօրը:

Քրիստոսը ուրիշ մի օրինակ ևս ցոյց տուաւ, որին մենք պիտի հետևենք երկնքի արքայութեանը հասնելու. համար: Նորա մօտ մի անգամ բերին շատ մանուկներ, որ ձեռք դնէ նոցա վրայ և օրհնէ: Քրիստոսի աշակերտները, կարծելով թէ տղայքն անարժան են Նորա օրհնութեանը, և որպէսզի նոքա իւրեանց վարդապետին նեղութիւն չտան՝ չէին թողնում, որ տղայքը Քրիստոսին մօտենան: Քրիստոսը՝ այն տեսնելով, բարկացաւ և ասաց իւր աշակերտներին. «Թողէք այդ մանուկներին և մի արգելէք դոցա ինձ մօտ գալ, որովհետեւ դոցա նմաններին է երկնքի արքայութիւնը: Զմարիտն եմ ասում ձեզ, որ ով որ տղայի պէս չի ընդունիլ երկնքի արքայութիւնը, կարող չէ նորա մէջ մտնել»: Յետոյ մանուկներին գիրկն առաւ, ձեռքը դրաւ նոցա վրայ և օրհնեց նորանց:

Մենք ինչպէս Աստուծոյ որդիք, պէտք է աշխատենք Աստուծոյ անունը փառաւորել, բայց շատ անգամ չար գործերով Աստուծոյ անունն անպատվում ենք անհաւատ մարդկանց առաջ: Այս պատճառով օգնութիւն ենք խնդրում Աստուծուց սրբութեամբ ապրելու համար, այնպէս որ ուրիշ մարդիկ ևս տեսնելով մեր բարի գործերը, փառք տան մեր երկնաւոր Հօրը, որի համար էլ ասում ենք աղօթելով՝ «Սուրբ նղիցի անուն Բո»:

58. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԻՒՐ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՎՐԱՅ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ԹԱԳԱՆՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ.

Մատ. ԺԳ. 4—9. 19—32. 36—43.

Քրիստոսը քարոզում էր, էր, թէ Իւր թագաւորութիւնը (այսինքն՝ իրան հաւատացող ժողովուրդը) պիտի տարածուի բոլոր ազգերի մէջ, և մինչև վերջին դատաստանի օրը այն թագաւորութեան մէջ արդար և մեղաւոր մարդիկ միասին պէտք է լինին: Քրիստոսը թագաւորի հարսանիքի համար պատրաստուած խնջոյքի առակով սովորեցրեց, թէ Իւր արքայութիւնը Հրէաներից զատ հեթանոսներն ևս պիտի ժառանգեն. և այսպէս ասաց. «Թագաւորի մէկը խնջոյք պատրաստեց իւր որդու հարսանիքի համար և շատ մարդիկ հրաւիրեց: Երբ ամեն բան պատրաստ էր, ուղարկեց իւր ծառաներին, որ հրաւիրեալներին կանչեն. բայց նոքա չկամեցան դալ և թագաւորի ծառաներից ոմանց ծեծեցին և ոմանց էլ սպանեցին: Թագաւորը բարկանալով՝ նոցա դէմ զօրք ուղարկեց, իւր ծառաների սպանողներին կոտորեց, այլեւ տալով նոցա քաղաքները, և հրամայեց որ խնջոյքի հրաւիրեան բոլոր այն մարդկանց, որոնց կըգտնեն քաղաքից դուրսը և ճանապարհի վրայ»:

Թագաւորն է Աստուած, թագաւորի որդին է Յիսուս Քրիստոսը, քաղաքն է Հրէից թագաւորութիւնը, հարսանիքի հրաւիրեալներն են Աբրահամի սերունդ՝ Հրէաները, թագաւորի ծառաներն են քահանաները և մարգարէները, քաղաքից դուրս ճանապարհների վրայ եղածներն են հեթանոսները, որ մոլորուած էին կռասկալաշուրթեան և մեղքի մէջ: Այս առակից հասկանում ենք, թէ Աստուած Հրէից փոխանակ Իւր արքայութեան մէջ ընդունեց հեթանոսներին, որոնք իրան չէին հաւատում:

Սովորեցրեց թէ Աստուծոյ արքայութեան մէջ մինչև

վերջին դատաստանի օրը մեղաւորները ևս պիտի ապրեն արքաների հետ: Քրիստոսը ցորենի և որովի առակով այսպէս ասաց. «Երկնքի արդարութիւնը նմանում է այն մարդուն, որ արտի մէջ լաւ սերմ սերմանեց, բայց չետոյ նորա մէջ ցորենի հետ որովի ևս բուսաւ: Ծառայք իւրեանց տիրոջ մօտ եկան և ասացին. «Տէր, դու լաւ սերմն ցանցիր, որով մօտ եկան և ասացին. «Տէրը պատասխանեց. «Թշնամի որովը ուրեղից բուսաւ: Տէրը պատասխանեց. «Կուգէս, մարդու արած բան է այդ»: Ծառայք ասացին. «Կուգէս, գնանք որովը քաղենք»: Բայց տէրը պատասխանեց. «Ո՛չ, չլինի թէ որովի հետ ցորենն ևս քաղէք. թողէք ցորենի հետ որովն ևս աճի մեծանալ մինչև հնձի ժամանակը: Հընձի ժամանակ հնձողները ցորենը շտեմարանի մէջ կըհաւաքեն, իսկ որովը կայրեն»: Քրիստոսն այս առակը իւր աշակերտներին այսպէս բացատրեց. «Բարի սերմն ցանող—Մարդոյ Որդին է (Քրիստոս Ինքն իրան անուանում էր որդի մարդոյ). դաշտը—աշխարհս է, բարի սերմը արքայութեան որդիքն են. որովը ցանող թշնամին—սատանան է. հուճը—աշխարհիս վերջն է. իսկ հնձողները—հրեշտակներն են: Ինչպէս որ հնձից չետոյ որովը կայրեն, այնպէս ևս աշխարհիս վերջը պիտի լինի: Մարդոյ որդին կուղարկէ Իւր հրեշտակներին, որոնք կըհաւաքեն նորա արքայութեան միջից այն բոլոր մարդկանց, որոնք անօրէնութիւն են գործել, նորանց գեհենի կրակի մէջ կը ձգեն, ուր նոքա պիտի լան և ատամները կըճտեն: Իսկ արքաներն արեգակի նման երկնքի արքայութեան մէջ պիտի փայլին»:

Քրիստոսը բոլոր Իրան հաւատացողներին ընդունեց Իւր երկրիս վրայ հաստատած արքայութեան մէջ. բայց մենք շատ անգամ մեր չար գործերի պատճառով այն արքայութիւնից դուրս ենք գալիս, սատանայի ծառայ ենք դառնում և զրկվում ենք Քրիստոսի արքայութիւնից: Այս պատճառով խնդրում ենք Աստուծուց, որ զոնէ մեզ նորա արքայութեան

մէջ մնալու և թագաւորի նման մեր վրայ իշխէ, և աղօթելով ասում ենք. «Եկեսցէ արքայութիւն Քո»:

59. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹԷ ԻՆՁՊԵՍ ՀԱՐԿԱԼՈՐ ԵՆ ՀԱԻՍՏՔ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՔ. ՍԵՐՄԱՆԱՅԱՆԻ ԱՌԱԿԸ.

Մատ. ԺԳ. 4—9. 19—32. 36—43.

Քրիստոսը ուսուցանում էր, թէ այն մարդը միայն փրկութիւն կը գտնէ, ով որ բոլոր սրտով կընդունի Իւր քաղաքութիւնը և կըկատարէ, այսինքն՝ նա միայն կըփրկուի, ով որ իրան կըհաւատայ և իւր հաւատը ցոյց կըտայ բարի գործերով: Այս բանը Քրիստոսը բացատրեց սերմանացանի և քարի վրայ տուն շինողի առակներով: Նա ասաց. «Ահա սերմանացանը դուրս եկաւ սերմանելու. սերմերից ոմանք ճանապարհի վրայ ընկան և պտուղ չբերին, որովհետեւ անցնող դարձողներից ոտնակոխ եղան ու թռչունները նորանց կերան: Ոմանք քարոտ տեղ ընկան, և արմատ բռնեցին, բայց որովհետեւ արմատը ամրանալու տեղ չունէր, չորացան: Ոմանք փշերի մէջ ընկան, ծլեցան, բուսան և փշերից խեղդուեցան: Ոմանք ևս լաւ հողի վրայ ընկան և առատ պտուղ տուին»:

Սերմանացանը Քրիստոսն է. սերմը — նրա քաղաքութիւնն է. հողը — մարդու հողին է: Ոտքի տակ ընկնող սերմերը — կընշանակեն անհոգ և անուշադիր մարդկանց հողիքը. քարոտ հողը — կընշանակէ թեթեամիտ մարդկանց հողիքը, որ ուրախութեամբ ընդունում են նորա քաղաքութիւնը, բայց վտանգ և նեղութիւն հասնելուն պէս մէկէն թողնում են նորան: Փշերով շրջապատուած հողն օրինակէ այն մարդուն, որ զբաղուած է կենսական հոգսերով, որով նորա միջից բարի գործերը խեղդվում են: Բարի հողն է ուշադիր մարդու

հողին, որ ազատ և հեռու է ունայնութիւններից: Նա Աստուծոյ խօսքը կընդունէ և իւր բարի գործերը իբրեւ պտուղ կըբերէ:

«Ամեն մարդ, որ ինձ կոչում է՝ Տէր, Տէր, կարող չէ երկնքի արքայութիւնը մտնել. բայց նա միայն արքայութեան սրժանի կըլինի, ով որ Իմ երկնաւոր Հօրս կամքը կըկատարէ: Այն մարդը, որ Իմ խօսքերս լսում է և չէ կատարում, նման է այն անմիտ մարդուն, որ իւր տունը շինեց աւազի վրայ՝ (այսինքն՝ առանց ամուր հիմքի): Անձրեւ եկաւ, գետերը դուրս եկան ափերից, քամին փչեց և տունը քանդուեցաւ: Իսկ այն մարդը, որ Իմ խօսքերը լսում է և կատարում, նման է այն իմաստուն մարդուն, որ իւր տունը քարի վրայ շինեց, և ոչ քամին և ոչ ջուրը չկարողացան կործանել»:

Աստուծոյ երկրաւոր արքայութեան մէջ ապրելուց և մեռնելուց յետոյ՝ նորա երկնաւոր արքայութիւնը մտնելու համար պէտք է հնազանդուինք Աստուծոյ կամքին: Այս պատճառով խնդրում ենք Աստուծուց, որ օգնէ մեզ կատարել Իւր սուրբ կամքը այնպէս, ինչպէս որ հրեշտակները կատարում են երկնքում, և ասում ենք. «Երկիցին կամքը քո որպէս յերկինս եւ յերկրին»:

60. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԳԼԽԱԼՈՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

Մատ. ԺԲ. 35—40. Է. 12.

Օրէսնագէտ մարդու մէկը հարցրեց Քրիստոսից թէ՝ «Օրէնքների մէջ ամենամեծ պատուիրանը որն է»: Քրիստոսը պատասխանեց. «Սիրիր քո Տէր Աստուծուն բոլոր հոգովդ, բոլոր սրտովդ և բոլոր մտքովդ: Ահա սա է մեծ և առաջին պատուիրանը: Երկրորդն ևս սօրա նման է. «Սիրիր ընկերոջդ

քո անձիդ պէս: Այս երկու պատուիրանքի վրայ հաստատուած են բոլոր օրէնքները և մարգարէութիւնները: (Հրէայք օրէնք էին անուանում Մովսիսի գրքերը, իսկ մարգարէութիւն անուանում էին միւս մարգարէների գրուածքները):

Մէկ անգամ ևս ասաց. «Ինչպէս որ ուզում էք, որ մարդիկ ձեզ հետ վարուին, այնպէս էլ դուք նոցա հետ վարուեցէք, որովհետեւ այս իսկ են օրէնքները և մարգարէութիւնները»: Ուրեմն Աստուծուն և ընկերներին սիրելու մէջ պարունակվում են բոլոր օրէնքները:

61. ԲՐԻՍՏՈՍԻ ԲԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԹԷ ՈՎ Է ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԱՐԸ.

Ղուկ. Ժ. 29—37. Մատ. Ե. 43—48.

Օրէնսդէտ մարդու մէկը հարցրեց Քրիստոսից, թէ «Ո՞ր է իմ ընկերս»: Քրիստոսը այն խօսքին պատասխանելով, ողորմած Սամարացու առակը պատմեց, թէ «Մարդու մէկը գրնում էր Երուսաղէմից Երիբով. ճանապարհին նորա վրայ աւազակներ յարձակուեցան, ծեծեցին նորան, կողոպտեցին և կիսամեռ ձգեցին գնացին: Պատահեցաւ որ այն ճանապարհի մօտով անցկացաւ մի քահանայ, նա թէև տեսաւ այն դժբաղտ մարդուն, բայց առանց նորան օգնելու, անցկացաւ գնաց: Նոյն ճանապարհով անցկացաւ մի Ղևտացի, նա ևս նոյն կերպով վարուեցաւ: Յետոյ անցնում էր մի Սամարացի: Ու տեսնելով այն վիրաւորեալ մարդուն, նորա վէրքերը փաթաթեց, իւր իշի վրայ դրաւ, պանդուկ տարաւ, և պանդուկից հեռանալու ժամանակ՝ պանդուկապետին փող տուեց ու խնդրեց որ հոգս ունենայ հիւանդի վրայ, և ասաց. «Եթէ աւելի ծախք անես, յետ դառնալու ժամանակ կրկնարեմքեք: Ուրեմն այն երեք մարդկանցից վիրաւորեալ մարդուն ընկերն ո՞վ էր», հարցրեց Քրիստոսը: Օրէնսդէտը պատասխա-

նեց. «Ե՛ր հարկէ նա, որ օգնեց նորան»: Քրիստոսն ասաց. «Ուրեմն գնա՛, և դո՛ւ այդպէս արա՛: (Այսինքն՝ օգնիր ամենայն կարօտեալներին, և մի՛ որոշիր, թէ նա քո ընկերն է, թէ ոտար):

Քրիստոսը սովորեցնելով, թէ ինչպէս պէտք է վարուինք մեր թշնամիների հետ, որ մեզ չար են կամենում, ասաց. «Սիրեցէք ձեր թշնամիներին, բարի արէք ձեզ ատողներին և աղօթք արէք նոցա համար, որ ձեզ նեղացնում են և հալածում, այս կերպով ձեր երկնաւոր Հօր որդի կրկնէք, որովհետեւ նա Իւր արեգակը ծագում է արգարների և մեղաւորների վրայ և անձրեւն ուղարկում է չար և բարի մարդկանց համար:

62. ԲՐԻՍՏՈՍԻ ԲԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՊԵՏԻ ԵՍՈՒՐԲ ՊԱՀԵՆ ԾԱԲԱԹ ԵՒ ՏՕՆ ՕՐԵՐԸ.

Մատ. Գ. 1—5. Մատ. ԺԲ. 1—8.

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ տօն օրերը պէտք է պարապ անցկացնել, այլ պէտք է բարեգործութիւն անել:

Զատիկի տօնին Երուսաղէմ եկաւ: Այնտեղ տաճարի մօտ մէկ աւաղան կար, ուր տանում էին զօհի կենդանիները լուանալու համար: Աստուծոյ հրեշտակը ժամանակ-ժամանակ այն աւաղանն իջնելով ջուրը խառնում էր. և ով որ առաջին անգամ խառնուած ջրի մէջ էր մտնում, առողջանում էր իւր հիւանդութիւնից: Այս պատճառով աւաղանի մօտ միշտ շատ հիւանդներ կային պարկած, և նոցա համար հինգ սրահ կար շինուած: Քրիստոսը մի շաբաթ օր այնտեղ մտաւ, անդամալոյծ մարդուն մօտեցաւ, որ Յժ տարի հիւանդ էր և հարցրեց նորան, «Կամենում ես առողջանալ»: Հիւանդը պատասխանեց. «Այո՛, Տէր, բայց մարդ չունիմ, որ ջուրը խառնուած ժամանակն ինձ աւաղանի մէջ ձգէ, և ես դեռ չմօտեցամ

ուրիշն ինձանից առաջ ջուրն է մտնում: Քրիստոսն ասաց. «Վեր կաց, սնկողինդ առ և գնա», Հիւանդն իսկոյն վերկացաւ, անկողինն առաւ և Աստուծուն փառք տալով՝ գնաց: Այս բանը մի շաբաթ օր պատահեցաւ. ուստի Հրէից ծերերը հալածում էին Քրիստոսին. և մինչև անգամ կամենում էին Նորան սպանել, այն պատճառով, որ Նա շաբաթ օրերը հրաշքներ էր գործում: Այն միջոցին Քրիստոսը տաճարը գլխաց, առողջացած մարդուն պատահեցաւ և ասաց. «Ահա դու առողջացաւ, գնա, այլ ևս մի մեղանչիր, որ նորից չհիւանդանաս»:

Մէկ շաբաթ օր էլ կրկին Քրիստոսը ժողովարանումն էր. այնտեղ տեսաւ ձեռքը չորացած մի մարդու և ասաց նորան. «Ռուբս արի, մէջտեղը կանգնիր»: Բազմութեան միջից մէկը հարցրեց. «Մթթէ կարելի է շաբաթ օրը բժշկութիւն անել»: Այն ժամանակ Յիսուսը դարձաւ հարցրեց ժողովրդեան. թէ «Շաբաթ օրը բարձր գործ պէտք է անել, թէ չար գործ. կեանք աղատել պէտք է, թէ կորցնել»: Ամենքը լռեցին: Քրիստոսը շարունակեց ասելով. «Եթէ ձեզանից մէկի ոչխարը փոսի մէջ ընկած լինի, մթթէ շաբաթ օրը չի աղատիլ նորան: Իսկ մարդը ոչխարից որքան աւելի գերազանց է: Ուրեմն, շաբաթ օրը կարելի է բարի գործ անել»:

Ուրիշ անգամ ևս դարձեալ շաբաթ օրը Քրիստոսը Իւր աշակերտներով արտի միջից անց էր կենում: Աշակերտները ճանապարհին ցորենի հասկեր էին քաղում, ափերի մէջ շրփում էին և ուտում: Փարիսեցիք Քրիստոսին ասացին. «Տես, աշակերտներդ շաբաթ օրն արգելուած բաներ են անում»: Քրիստոսը պատասխանեց նոցա. «Ապա ինչո՞ւ քահանաները շաբաթը խանգարում են տաճարի մէջ զոհ մատուցանելու ժամանակ: Շաբաթն ստեղծուած է մարդու համար և ոչ թէ մարդը շաբաթի համար»: Ուրեմն տօն օրերին ևս կարելի է հասարակ օրերի գործն անել, եթէ շատ հարկաւոր բարի գործ լինի:

63. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ, ԱՅՍԻՆՔՆ՝ ՈՂՈՐՄԱԾՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՀՔԻ, ԱՂՕԹՔԻ ԵՒ ԼՈՒԱՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ, ՓԱՐԻՍԵՅՈՅ ԵՒ ՄԱՔՍԱՆՈՐԻ ԱՌԱՎԸ:

Մատ. 9. 1—7. Ղուկ. ԺԸ. 9—14.

Հրէից օրէնագէտները սաստիկ խստութեամբ պահանջում էին ողորմութիւն, պահք, աղօթք և լուացում: Բայց այս ամեն բանը անում էին միայն իցոյցս մարդկան, որպէս զի ուրիշները տեսնեն նոցա արածները և իրանց փառաւորեն: Քրիստոսը որ քարոզում էր, թէ բարեգործութիւնը այն ժամանակ միայն Աստուծուն ընդունելի և փրկարար է, երբ այն կատարում ենք ոչ թէ մարդիկներից վարձ ստանալու յուսով, այլ Աստուծուն և ընկերոջ սիրելու մտքով, ասաց. «Երբ ողորմութիւն ես անում, յայտնի կերպով մի անիր, ինչպէս որ կեղծաւորներն անում են այն նպատակով, որ մարդիկներից փառաւորուին: Իսկ դու երբ որ ողորմութիւն ես տալիս, թող ձախ ձեռքդ չիմանայ, թէ աջդ քնչ է տնում, որ քո ողորմութիւնը ծածուկ լինի. և Հայրդ, երբ կրտսեն է քո ծածուկ ողորմութիւնը, քեզ յայտնապէս կը հատուցանէ: Նմանապէս երբ պահք էք պահում, կեղծաւորների պէս տրտմած մի լինիք, որ երեսները տխրեցնում են, որպէս զի մարդիկներին երևին իբրև պահեցող: Իսկ դու, երբ պահք ես պահում, օծիր զլուխդ և երեսդ լուս, որ մարդիկ չտեսնեն քո պահելը, այլ քո երկնաւոր Հայրդ միայն գիտենայ: Եւ աղօթք անելու ժամանակդ կեղծաւորների պէս մի լինիր, որ ժողովարանների մէջ և փողոցների անկիւններում սիրում են աղօթք անել, որպէս զի մարդկանց երևին: Իսկ դու աղօթք անելու ժամանակ սենեակդ մտիր, դուռդ փակիր և աղօթք արա՛ Հօրդ, և Հայրդ տեսնելով քո

Ճածուկ աղօթքը, քեզ կը հատուցանէ յայտնապէս: Աղօթք անելու ժամանակ հեթանոսների մէջ շատախօսութիւն մի անէք. որովհետեւ նոքա այնպէս են համարում, թէ շատախօսութեամբ լսելի կը լինին իրանց աղօթքները: Քրիստոսն ապում էր նաև, թէ աղօթքը այն ժամանակ զօրաւոր կը լինի, երբ խոնարհութեամբ և հաստատ լուսով է լինում: Այս բանս բացատրեց Նա անիրաւ դատաւորի և մաքսաւորի ու փարիսեցու առակներով: Նոյն ասաց թէ «Խնդրեցէք և

կուռնէք, դուռը բաղխեցէք և կը բացուի: Յետոյ ասաց. «Մէկ քաղաքի մէջ մի դատաւոր կար, որ ոչ Աստուծոյ էր վախենում և ոչ մարդիկներից էր ամաչում: Նոյն քաղաքի մէջ բնակվում էր մի խեղճ ալրի կին ևս, որ շատ անգամ իւր գործի համար գնում էր դատաւորի մօտ: Վերջապէս դատաւորը մտածեց ինքն իրան և ասաց. «Այս կինն ինձ հան-

գըստութիւն չէ տալիս, ազատեմ սորան, որ այլևս չգայ և ինձ չձանձրացնէ»: Լսում էք արդեօք, թէ քնչ է տալում այն անիրաւ դատաւորը: Հաւատացէք որ Աստուած աւելի շուտով ձեզ կօգնէ: Խօսքն առաջ տանելով, ասաց. «Մէկ անգամ մի փարիսեցի և մի մաքսաւոր տաճարը մըտան աղօթք տնելու: Փարիսեցին հպարտութեամբ մտնում էր. «Շնորհակալ եմ Քեզանից, Աստուած իմ, որ ես ուրիշ մարդկանց նման չեմ. և կամ այս մաքսաւորի նման: Եաբաթը երկու օր պահք եմ պահում, և իմ աշխատանքի տասներորդ մասը Քեզ եմ ընծայում»: Այս միջոցին մաքսաւորը հեռուն կանգնած, չէր համարձակվում ոչ բերրի դէպի երկինք բարձրացնել, այլ անդադար իւր կուրծքը ծեծելով տալում էր. «Տէր Աստուած, ողորմիր ինձ մեղաւորիս: Զշմարիտն եմ ասում ձեզ, որ մաքսաւորն արդարացած իւր տուներ գնաց, իսկ միւսը՝ ոչ»:

Հրէից օրէնսգէտները պահանջում էին լուսացումն առնել որ չէր կատարում, մեղաւոր էր համարվում և Աստուծոյ արքայութիւնը մտնելու անարժան: Քրիստոսը այս առանդութեան ծուռ լինելը տեսնելով, հերքում էր այն պօհով. «Լսեցէք և հասկացէք, բերան մտած բանը, անլուալ ձեռքով հաց ուտելը երբէք չի պղծիլ մարդուն: Այլ բերանից դուրս եկած բաները, այսինքն՝ չար մտքերը, սպանութիւնները, շնութիւնները, սուտ վկայութիւնները և հայհոյութիւններն են, որ պղծում են մարդուն:

64. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹԷ ՄԱՐԴ ՈՐՔԱՆ ՀՈԳՍ
ՊԻՏԻ ՔԱՇԷ ԿԵՐԱԿՐԻ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՀԱՄԱՐ.

Մատ. Բ. 25—34.

Քրիստոսը քարոզում էր. «Մի հոգաք թէ ինչ պիտի ուտէք, կամ ինչ պիտի խմէք: Նայեցէք երկնքի թռչուններին, նոքա ո՛չ ցանում են, ո՛չ հնձում են և ո՛չ հաւաքում շտեմարանների մէջ, և ձեր Հայրը կերակրում է նրանց: Մի թէ դուք նոցանից գերազանց չէք: Հազուստի համար ևս թնչու էք հոգս քաշում: Նայեցէք դաշտի շուշանին, թէ թնչպէ՞ս աճում է, որ ո՛չ աշխատում է և ո՛չ մանում: Հաւատացնում եմ ձեզ, որ Սողոմոնն անգամ իւր բոլոր փառքի մէջ չհագաւ այն խոտերից մինի նման: Առաջ Աստուծոյ արքայութիւնը և Նորա արդարութիւնը խնդրեցէք և այն ամենայն առաւելութեամբ կըտրուի ձեզ (այսինքն՝ աշխատեցէք լինել արդար և ողորմած, այն ժամանակ Աստուած ձեզ առատապէս կըտայ ձեր կենսական պիտոյքը): Այսպէս ևս հոգս մի քաշէք վաղուան համար (այսինքն՝ այսօրուան անելու գործերդ վաղուան մի ձգէք, այսօր իսկ արէք և բոլորովին նորա վրայ հոգացէք, վաղուան համար մտածութեան մէջ չընկնելով): Իւրաքանչիւր օրուայ համար բաւական է այն օրուայ տառապանքը»:

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ ողորմածն Աստուած մեր կեանքը պահպանելու ամեն պիտոյից համար հոգս է քաշում և մեր ամենօրուան հացը տալիս է մեզ: Այս պատճառով մենք ղիմում ենք դէպի Աստուած այս խնդրուածով՝ «Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր»:

65. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ.

Մատ. ԻԲ. 15—21. ԻԷ. 24—27.

Քրիստոսը քարոզում էր, թէ պէտք է թագաւորական հարկերը և եկեղեցական տուրքերը վճարել: Մէկ անգամ Փարիսեցիք կամենալով խօսքով բռնել Քրիստոսին, կապել և դատաստանի մատնել, հարցրին նորանից թէ՝ «հարկաւոր է կայսեր տուրք տալ, թէ ո՛չ»: Այն ժամանակ Հրէաստանին տիրապետում էին Հռովմայեցոց թագաւորները, որ կայսրէին կոչվում: Փարիսեցիք մտածում էին. եթէ սա պատասխանէ, թէ հարկ տալ պէտք է, ժողովուրդը Սորան Քրիստոսի տեղ չի ընդունի, որովհետեւ կայսեր հարկ տալն օրէնքի հակառակ կըհամարուի. իսկ եթէ ասէ՝ հարկ տալ պէտք չէ, այն ժամանակ Նորան, իբրեւ ժողովրդեան մոլորեցնող, կայսերը կըմատնենք, Քրիստոսը պատասխանեց նոցա. «Ո՛վ կեղծաւորներ, թնչու էք փորձում, ցոյց տուէք ինչ այն դահեկանը, որով հատուցանում էք հարկը»: Տուին մի դահեկան: Քրիստոսը հարցրեց, «Սորա վրա լինը ո՞րի պատկերն է կամ գիրը»: Փարիսեցիք պատասխանեցին, «կայսերը»: Քրիստոս այն ժամանակը ասաց. «Աւրեմն գնացէք կայսեր հարկը կայսեր տուէք, իսկ Աստուծոյ պատիւը Աստուծուն»: Այստեղից պարզապէս երևում է, թէ ամենայն մարդ պարտական է ծառայել Աստուծուն ու թագաւորին:

Օրէնքի համեմատ իւրաքանչիւր Հրէայ պարտաւոր էր ամեն տարի տաճարին մի մի մնաս (43 կոպէկ) տուրք տալ: Մէկ անգամ Պետրոսին մօտեցաւ այն հարկը հաւաքող մարդը և ասաց. «Զեր վարդապետը չի տալ արդեօք երկդրամեան հարկը»: Պետրոսը պատասխանեց, թէ կտայ: Երբ տուեմտան, Քրիստոսը հարցրեց Պետրոսին, «Ի՞նչ թնչպէս ես կար-

ծում, աշխարհիս թագաւորներն ումից են հարկ առնում, իրանց որդկերանցքց, թէ օտարներից»։ Պետրոսը պատասխանեց. «օտարներից»։ «Ուրեմն որդիքն ազատ են, ասաց Քրիստոսը (այսինքն՝ ես իբրեւ Որդի Աստուծոյ, ազատ եմ այդ հարկից)։ Բայց որպէսզի ժողովուրդը չգայթակղուի, զնա՝ ծովը կտրթ ձգիր, և առաջին բռնած ձկան բերանը բաց արաւ և մի սատեր (86 կողէկ) կը գտնես, այն առ և տուր իմ և քո փոխանակ»։ Այդպէս ահա Քրիստոսը, որ հարկ չտալու իրաւունք ունէր, տրուեց այն՝ մարդկանց օրինակ տալու համար։

ԱՂԹՔՐԱՍՆ ԹԱՌԱՒՈՐԻ.

Տէր Աստուած մեր, կեցող Տէր Աստուած մեր, կեանք զամենաբարեպաշտ Թագաւորն տուր՝ ամենաբարեպաշտ Թաւա զԿայսրն ամենայն Ռուսաց գաւորին և ամենայն ՌուզնիկՈԼԱՅ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՎԻԶՆ։ Զօրացո՛ղ նա, օգնէ՛ն։ Զօրացրու՛ն նա՛ զաւակաց և զօրաց նա՛ Նորան, օգնիր Նորա զաւակրա՛ պահելով զամենեսին ի ներին և զօրքերին և ամենխաղաղութեան։

Թագաւոր յուսացաւ ի Տէր. պահպանիր։ Եւ յողորմութենէ Բարձրելոյն նա թագաւորը, որ իւր յոյսը մի սասանեսցի. ամէն։ Զնում է Աստուծոյ վրայ, երբէք չի զրկուիլ Նորա ողորմութիւնից. ամէն։

66. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՔԻ ԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ.

Մատ. Զ. 14—15. ԻԸ. 21—26.

Քրիստոսը մեղքի թողութիւն խոստացաւ միայն այն մարդկանց, որոնք իրանք ևս ներում են իրանց ընկերոջը։ Այսպէս ասաց. «Եթէ դուք ներէք մարդկանց իրանց մեղքերը, ձեր երկնաւոր Հայրն ևս ձեզ կը ներէ. իսկ եթէ դուք չէք ներել մարդկանց իրանց մեղքերը, ձեր Հայրն ևս չի ներել ձեր մեղքերը»։

Պետրոսն այս լսելով, հարցրեց. Տէր, եթէ եղբայրս իմ դէմ մեղանչէ, քանի՞ անգամ պէտք է ներեմ նորան։ Կարելի է մինչև եօթն անգամ ներել»։

Քրիստոսն ասաց. «Ո՛չ թէ եօթն անգամ միայն, այլ եօթանասուն անգամ եօթն»։ Այս խօսքի վրայ երկու պարտաւանների առակը պատմեց, թէ՛ «Մէկ թագաւորի մօտ բերին մի մարդ, որ նրան պարտական էր 10,000 քանքար։ Որովհետեւ պարտականը չէր կարող այն ահագին պարտքը վճարել, թագաւորը խստիւ հրամայեց, որ ծախեն նորան իւր ընտանիքով և բոլոր ստացուածքովը։ Պարտականը ոտքն ընկաւ և աղաչելով ասաց. «Տէր, համբերիր, ժամանակ տուր ինձ, բոլոր պարտք կը հատուցանեմ»։ Թագաւորը խղճաց վրան և բոլոր պարտքը ներեց։ Պարտականը թագաւորի մօտից դուրս գալով, ընկերներից մէկին պատահեցաւ, որ իրան 100 դահեկան պարտական էր. բռնեց նորան և պահանջում էր որ շուտով հատուցանէ։ Պարտականն ոտքն ընկաւ, աղաչում էր, ասելով՝ «Փոքր ինչ համբերիր, բոլոր պարտքս կը հատուցանեմ»։ Բայց նա նորա աղաչանքին չլսեց, և բանտարկել տուաւ։ Ընկերներն այս պատահմունքը տեսնելով, զնացին պատմեցին թագաւորին։ Այն ժամանակ թագաւորը նորան իւր մօտ կանչեց և ասաց. «Ո՛վ չար ծա-

ռայ, ես քո աղաչանքիդ զիջանելով՝ բոլոր պարտքդ ներեցի, պէտք չէր, որ դու ևս ընկերոջդ ներէիր»: Այս ասելով՝ Թագաւորը դաճիճներին կանչեց և հրամայեց, որ այն պարտապանին բանտ դնեն, մինչև որ բոլոր պարտքը հատուցանէ: Այսպէս ևս իմ երկնաւոր Հայրս կը վարուի ձեզ հետ, եթէ ձեզանից իւրաքանչիւրը սրտանց չներէ իւր եղբօր մեղքերը»:

Թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս եւ մեր թողումը մերոց պարտապանաց:

67. ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՈԹՔ.

Ղուկ. ԺԱ. 1—4. Մատ. 2. 9—13.

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտներն եկան Նորա մօտ և աղաչելով ասացին. «Տէր սովորեցրու մեզ աղօթք անել»: Քրիստոսն ասաց. «Ահա այսուհետև այսպէս աղօթք արէք. Հայր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո. եկեսցէ արքայութիւն քո. եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի: Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր, և թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց: Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէ: Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս. ամէն. — «Մեր Հայր, որ երկնքումն ես, սուրբ լինի քո անունը, գայ քո թագաւորութիւնը, քո կամքը լինի երկրիս վրայ՝ ինչպէս որ լինում է երկնքումը: Մեր ամենօրեայ հացը տուր մեզ այսօր. եւ թող մեզ մեր պարտքերը՝ ինչպէս որ մենք եւս մեր պարտք ունեցողներին թողնում ենք: Փորձանքի մէջ եւս մի ձգիր մեզ, ամեն չար բանից փրկիր մեզ: Վասնդի թագաւորութիւն, ոյժ, փառք, ամենն եւս քո են յաւիտեան. ամէն»: Այս

աղօթքը Տէրունական է ասվում, որովհետև մեզ սովորեցրեց Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ որդին:

Այս աղօթքի մէջ Աստուծուն մենք անուանում ենք մեր երկնաւոր Հայր, որովհետև նա իւր ողորմութիւնով մեզ—քրիստոնեաներիս—Իւր որդիք անուանեց, սիրում է մեզ հօր պէս և պատրաստ է ամեն բանում մեզ օգնելու: Դէպի Աստուած ուղղած առաջին խնդրուածքն է՝ «Սուրբ եղիցի անուն քո», այսինքն թող Քո անունը սուրբ լինի: Այս խօսքերով մենք խնդրում ենք, որ Աստուած մեզ՝ Նորա որդւոցս, օգնէ սրբութեամբ ապրել և բարի գործերով մարդոց մէջ տարածել Նորա անուան փառքը: Երկրորդ խնդրուածք. «Եկեսցէ արքայութիւն քո», այսինքն թող գայ մեզ համար Քո արքայութիւնը: Այս խօսքերով խնդրում ենք Աստուծուց, որ Նա օգնէ մեզ՝ լինել ճշմարիտ հպատակներ Նորա արքայութեանը այս երկրիս վրայ, — լինել քրիստոնեաներ ոչ միայն խօսքով, այլ և գործով: Երրորդ խնդրուածք. «Եղիցին կամք քո, որպէս յերկինս և յերկրի»: — Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ նա օգնէ մեզ՝ Նորա կամքը կատարել այս երկրիս վրայ այնպէս, ինչպէս երկնքում կատարում են Նորա սուրբ հրեշտակները, և յայտնում ենք միանգամայն, որ պատրաստ ենք ընդունել Նորանից այն ամենը, ինչ որ Նա կը րարեհաճի մեզ տալու: Չորրորդ խնդրուածք. «Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր»: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած տայ մեզ ամենօրեայ համար հարկաւոր եղած ապրուստը: Հինգերորդ խնդրուածք. «Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց»: Այստեղ պարտքերը իբրև մեզք պէտք է ընդունենք, որովհետև մենք պարտաւոր ենք Աստուծոյ օրէնքը կատարել, և երբ մեղանջում ենք, ասել է թէ պարտական ենք մնում Աստուծոյ առաջ: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած ներէ մեզ մեր մեղքերը: Այս խնդրուածքի հետ աւելացնում ենք. ներիր մեր մեղքերը, ինչպէս և մենք ևս

ներում ենք մեր պարտապաններին՝ այսինքն այն մարդոց, որոնք մեղաւոր են մեր դէմ, ըստ որում Աստուած խոստացաւ մեզ ներել մեր մեղքերը այն դէպքում միայն, երբ մենք ևս մեր կողմից կընենք մեր դէմ մեղանշողներին՝ Վնցերորդ խնդրուածք. «Եւ մի տանիւր զմեզ ի փորձութիւն»: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած հեռացնէ մեզանից փորձանքները, այսինքն կեանքի այնպիսի դէպքերը, որոնք կարող են մեզ դէպի մեղքը տանել (ինչպէս կարօտութիւն, վտանգ), իսկ եթէ կամենում է փորձանքներով անդրդուելի պահել մեզ բարութեան մէջ, այն ժամանակ խնդրում ենք, որ օգնէ մեզ այն փորձանքներին՝ յաղթելու: Եօթներորդ խնդրուածք. «Այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէն»: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած ազատ պահէ մեզ խորամանկութիւնից, այսինքն հոգեկան անմաքրութիւնից, և պաշտպանէ մեզ խորամանկ սատանայի դէմ, որ միշտ գայլթակդեցնում է մեզ դէպի չարը: Մեր խնդրուածքները վերջացնում ենք Աստուծոյ փառաբանութեամբ, որով յայտնում ենք նաև մեր շնորհակալութիւնը և յոյսը այն մասին, թէ Աստուած կըտայ մեզ մեր խնդրածը: «Զի Գո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս». այսինքն՝ Տէր, մենք այս ամենայն բարիքը նորա համար ենք խնդրում Բեզանից, որ քեզ է պատկանում արքայութիւնը, ասել է, թէ քո արքայական իշխանութեան շնորհիւ է գտնվում այն ամենը, ինչ որ մենք խնդրում ենք. Իսկ ունիս ոյժ մեր խնդրածը մեզ տալու և Բեզ է պատկանում յաւիտեանական փառքը:

68. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԹԷ ԻՆՔԸ ՊԻՏԻ ՉԱՐՉԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԱՌՆԻ.

Յով. Բ. 13—23. Գ. 1—2. 14—15. Մատ. Բ. 17—19. Դուկ. ԺԸ. 31—33.

Քրիստոսը Զատիկի տօնին Երուսաղէմ գնաց և տաճարը մտնելով՝ այնտեղ շատ անկարգութիւններ տեսաւ: Տաճարի կառավարիչները թողել էին որ վաճառականները զոհի անասուններ վաճառեն, առևտուր անեն տաճարի մէջ, որ Աստուծուն աղօթք անելու տեղն էր: Քրիստոսը բարկանալով վաճառականներին արտաքսեց և ասաց. «Երբեք այնտեղից այդ բոլորը և չորս տունը առևտուրի տուն մի չինէք»: Այն ժամանակ տաճարի կառավարիչներն եկան Քրիստոսի մօտ և բարկանալով հարցրին նորանից. «Ի՞նչով ես հաստատում թէ Իսկ իշխանութիւն ունիս այդպէս վարուելու»: Քրիստոսը մարգարէացաւ, որ Հրէից իշխաններն Իրան պիտի նախատեն և սպանեն. ուստի այսպէս պատասխանեց. «Այս տաճարը քանդեցէք և ես երեք օրուայ մէջ կըշինեմ» (այսինքն՝ երբ դուք Իմ մարմինս կըսպանէք՝ որ նման է Աստուծոյ տաճարին, ես երրորդ օրը յարութիւն կառնեմ. այն ժամանակ դուք կըտեսնէք, որ ես իրաւունք ունիմ այսպէս վարուելու): Փոքր ինչ յետոյ մօտն եկաւ Նիկողիմոս Փարիսեցին, որ իմանալ թէ՛ նա ինչպէս պիտի մարդկանց ազատէ: Քրիստոսն ասաց. «Ինչպէս որ Մովսէսն անապատի մէջ օձ բարձրացրեց, այնպէս ևս պիտի բարձրանայ Մարդոյ Որդին, որպէս զի Նորա հաւատացողները չկորչեն, այլ յաւիտեանական կեանք ունենան»:

Քրիստոսը Իւր մահուանից փոքր ինչ առաջ Իւր աշակերտներին ուղղակի ասաց. «Ահա մենք գնում ենք Երուսաղէմ և Մարդոյ Որդու վրայ մարգարէների գրուածները

պիտի կատարուին: Մարդոյ Որդին պիտի մատնուի քահանայապետների և դպիրների ձեռքը, որոնք Նորան ի մահ պիտի դատապարտեն, հեթանոսների ձեռքը պիտի մատնեն՝ հայհուելու, ծեծելու և խաչելու համար.—Իրան կըսպանեն և Նա երրորդ օրը լարուծիւն կառնի»:

69. ԲԻՐԱՏՈՒՄ ԲԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՌԵՆՆԵՐԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ
ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

Uzun. hU. 23—33. Bnyf. b. 28—29.

Հրէից մէջ Սաղուկեցի անունով աղանդաւորները կային, որոնք մեռելների յարուժեան և յաւիտեանական կեանքին չէին հաւատում, ասելով թէ՝ Մովսէսը սորա վրայ ոչինչ չէ ասել: Քրիստոսն ասաց նոցա. «Դուք գրուածքները չհասկանալով՝ մոռովում էք: Այս կեանքի մէջ կին են առնում և մարդու են գնում, իսկ այն կեանքի մէջ ո՛չ կին կ'առնեն և ո՛չ մարդու կերթան և ոչ իսկ մեռնել կ'արդ են, այլ կապրին այնպէս, ինչպէս որ երկնքումն ապրում են Սատուծոյ հրեշտակները: Իսկ գալով մեռելների յարուժեանը, միթէ չէք կարդացել Մովսէսի գրքի մէջ թէ ինչպէս խօսեց մօրենու միջից և արաց նորան. «Ես եմ Աբրահամու, Իսահակահայ և Յակովբայ Սատուածը»: Սատուածը մեռելների Սատուած չէ, այլ կենդանիների, որովհետեւ նորա մօտ ամենքը կենդանի են (այսինքն) — եթէ Աբրահամը, Իսահակը և Յակովբը յաւիտեանս մեռած լինէին, այն ժամանակ Սատուած ինքնիրան նոցա Սատուած չէր անուանիլ»:

Մեռելների լաբութիւնն այն է, որ բոլոր մեռած մարդոց հոգիքը կըմիանան իրանց մարմնի հետ և անապական ու անմահ կըլինին: Իսկ այն մարդիկ, որոնք մինչև մեռելների լաբութիւնը կապրին, նոցա ապականացու մարմիններն իսկույն անապական կըդառնան, մեռելների լաբութիւն առ-

[illegible]

70. ԿՐԻՍՏՈՍԻ ՓԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ԵՐԱՐՈՐԴ ԳԱՄԱՅԵՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԴՍԱՍՄԱՆԻ ՎՐԱՅ. ՏԱՄԵ ԿՐԻՍՏՆՈՅ ԱՌԱՎԸ.

Winn. M.B. 31—46

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտները հարցրին Նորայն.
«Վարդապետ, առաջագ, երբ պիտի լինի Բոլոր զաւուսաւը և
աշխարհիս վերջը»: Բրիտանոսը պատասխանեց նոցա. «Այն օրը
և ժամը ոչ ոք չգիտէ և ոչ իսկ հրեշտակները, միայն Հայրս
գիտէ: Զգա՛ւ զկացեալ որ ձեր սրտերը չծանրանան հրկրամո-
լութեամբ, արբեցուլթեամբ և աշխարհային հոգեբերով, և
նտրեցեալ, որ այն օրը լանկարծ չհասնի ձեր վրայ: Այն ժա-
մանակ երկնքի արքայութիւնը կը հմանի տասն կուսորմաց,
որ լապտերներով փնտարին և հարսին ընդ առաջ եկան: Նո-
ցանից հինգը իմաստուն էին, իսկ հինգը լիմար: Յիմարները
հետները ձէթ չառան: Փետալի զաւուսեանն սպասելով, կու-
սանքը ննջեցին: Կէս գիշերին լանկարծ ձայն լսուեցաւ.
«Սհա փնտան զալիս է, եկէք Նորա առաջը»: Կուսանքը
վերկացան և իրանց լապտերները պատրաստեցին: Այն ժա-
մանակ լիմար կուսանքն ասացին իմաստուններին. «Զեր ի-
ղեցը փութը ինչ մեզ տուէք, որովհետեւ մեր լապտերները

Հանգչելու վրայ են»։ Իմաստունները պատասխանեցին. «լաւ է, որ գնաք ձեզ համար գնէք, որովհետեւ եթէ մեր ունեցածիցը ձեզ տանք, ո՛չ մեզ կը բաւէ և ո՛չ ձեզ»։ Յիմարները գնացին իւղ առնելու։ Այն միջոցին փեսան եկաւ, իմաստուն կուսանքը նորա առաջը գնացին և փեսայի հետ մտան հարսանիքի տունը։ Երբոր միւս կուսանքն ևս եկան և դուռը փակուած գտան՝ սկսան բաղխել և խնդրում էին, որ բաց անեն։ Փեսան պատասխանեց. «ես ձեզ չեմ ճանաչում»։ Ուրեմն արթուն կացէք, որովհետեւ չգիտէք թէ ո՞ր օրը և ո՞ր ժամին կըգայ Մարդոյ Որդին»։

Այս առակի մէջ փեսան է *Քրիստոսը*, կուսանքն են *մարդոց հոգիքը*, իւղն *ողորմածութեան գործերն են*, հարսանիքի տունն է՝ *նրկնքի արքայութիւնը*։

Քրիստոսը Իւր երկրորդ գալուստը և դատաստանը այսպէս նկարագրեց. «Երբոր Մարդոյ Որդին Իւր փառքով և հրեշտակներով կըգայ, փառքի աթոռի վրայ կընստի, և Նորա առաջև կըժողովուին բոլոր ազգերը, իրարից կըբաժանէ նոցա այնպէս, ինչպէս հովիւը ոչխարներին այծերից է բաժանում. ոչխարներին Իւր աշ կողմը կըկանգնացնէ, իսկ այծերին՝ ձախ կողմը։ Եւ թագաւորը կասէ Իւր աշակողմը եղողներին, Եկէք, իմ հօրիցս օրհնուածներ, և ժառանգեցէք աշխարհիս սկզբից ձեզ համար ստորադաստուած արքայութիւնը։ Որովհետեւ ես քաղցած ու ծարաւ էի, և դուք ինձ կերակրեցիք և ջուր տուիք։ Օտար էի և դուք ընդունեցիք ինձ, մերկ էի և դուք հագցրիք ինձ, հիւանդ և բանտի մէջ էի և ինձ այցելութեան եկաք»։ Արդարները պիտի ասեն Նորան. «Տէր, երբ տեսանք Քեզ քաղցած և կերակրեցինք, կամ ծարաւի և ջուր տուինք։ Ե՞րբ տեսանք Քեզ օտար և ընդունեցինք, կամ մերկ և հագցրինք։ Ե՞րբ տեսանք Քեզ հիւանդ կամ բանտարկեալ, և Քեզ այցելութեան եկանք»։ Այն ժամանակ թագաւորը պիտի ասէ նոցա. «Ճշմարիտն եմ ասում ձեզ, որովհետեւ իմ փոքր եղ-

բայրներիցս մէկին արիք, ինձ արած եղաք»։ Յետոյ ձախակողմեաններին կասէ. «Հեռացէք ինձանից, անիծեալներ, և գնացէք յաւիտենական կրակը, որ պատրաստուած է սատանայի և նորա հետևողների համար։ Որովհետեւ քաղցած էի՝ և ինձ չկերակրեցիք, ծարաւ էի՝ ջուր չտուիք, օտար էի՝ ինձ չընդունեցիք, մերկ էի՝ չհագցրիք՝ հիւանդ և բանտարկեալ էի, դուք ինձ այցելութեան չեկաք»։ Նոքա պիտի պատասխանեն. «Տէր, երբ տեսանք Քեզ քաղցած կամ ծարաւի, կամ օտար, կամ մերկ, կամ հիւանդ և կամ բանտարկեալ, և չծառայեցինք Քեզ»։ Եւ Քրիստոսը պիտի պատասխանի նոցա. «Որովհետեւ իմ փոքր եղբայրներիցս մէկին չարիք, ինձ ևս չարած եղաք»։ Նոքա կերթան յաւիտենական տանջանքը, իսկ արդարները յաւիտենական կեանքը»։

Այնտեղ՝ ուր կըհաւաքուին արդարների հոգիքը, զրախտ և երկնքի արքայութիւն կըկոչուի, իսկ մեղաւորների չարչարանքի տեղը՝ դժողք։

Մեր հաւատն այն մասին՝ թէ Քրիստոսը վերստին գալու է փառքով, դատելու է բոլոր մարդիկներին և հաստատելու է Իւր յաւիտենական թագաւորութիւնը, մենք յայտնում ենք այսպէս.

Դաւոյ է նովին մարմնովն և փառօր հօր 'ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան։

71. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՅ
ՎՐԱՅ.

Յով. Ժ. Դ.

Քրիստոսը իւր չարչարանքից առաջ աշակերտների հետ խօսելով իւր մահուան մասին, խոստացաւ նոցա ուղարկել իւր տեղը մխիթարիչ սուրբ Հոգին և այն խօսքերով հրա-
ժարական ողջոյնը տուաւ նոցա. «Ես ձեզ որք չեմ թողնիլ, այլ կաղաչեմ իմ Հօրս, որ ուրիշ մխիթարիչ տալ ձեզ, որ լաւիտեան ձեզ հետ լինի, այն է Հոգին ճշմարտութեան, որ Հօրիցն է բղխում: Նա ձեզ կըստփորեցնէ ամեն բան, և ձեր միտքը կը ձգէ այն ամեն բաները, ինչ որ խօսելեմ ձեզ հետ: Ուրիշ շատ բաներ ունեմ ձեզ հետ խօսելու, բայց այժմ դուք չէք կարող տասաններս հասկանալ, երբոր կըգաջ Հոգին ճշմարտութեան, Նա ձեզ կ'ուսուցանէ ամենայն ճշ-
մարտութիւն»: Քրիստոսը նաև լալտնեց, թէ մարդ նոր կեանք կստանայ միայն Հոգւոյն Սրբոյ զօրութեամբ, ասելով՝ «Ո՛վ որ չի ծնուիլ ջրից և Հոգուց, չէ կարող մտնել երկնքի արքայութիւնը»:

72. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՄ
ՎԱՐԴԱՎԱՌ.

Մատ. Ժ. 1 - 8. Ղուկ. Թ. 2 - 36.

Յիսուս Քրիստոսը շատ անգամ ասել էր իւր աշակերտ-
ներին, որ մարդիկների վրկութեան համար Նա պիտի չար-
չարուի, մեռնի և ապա յարութիւն պիտի առնի: Որպէսզի
Նոր չարչարանքը չվախեցնէ իւր աշակերտներին, նոցա-
նից մի քանիսներին Նա ցոյց տուեց իւր Աստուածային փառ-

քը: Իւր չարչարանքից մի քանի օր առաջ, Նա իւր հետ
վերցրեց երեք աշակերտներին՝ Պետրոսին, Յակոբին և Յով-
հաննէսին և նոցա հետ միասին բարձրացաւ Թափօր լեանը:
Լեռան գլուխը հասնելով, Նա ուսեց աղօթք անել. իսկ Նո-

րա աշակերտները յոգնածութիւնից քնեցան: Յանկարճ ստա-
տիկ լոյսը զարթեցրեց նոցա և նոքա տեսան, որ Յիսուս
Քրիստոսի երեսը փալլում է արեգակի պէս, իսկ հագուստը
սպիտակացել էր ձիւնի նման: Նոցա երևեցան Մովսէս և
Եղիա մարգարէները: Յիսուս խօսում էր նոցա հետ իւր ա-

ռաջիկայ չարչարանաց և մահուան մասին: Երբ որ Մովսէսը և Եղիան հեռանում էին այնտեղից, Պետրոս տաքեալն ա- սաց, «Վարդապետ, մեզ այստեղ լաւ է, եթէ կամիս, այս- տեղ երեք վրան կըշինենք, մէկը Քեզ, մէկը Մովսէսին և մէկն էլ Եղիային»: Երբ որ նա այս ասում էր, մի լուսա- ւոր ամպ իջաւ երկնքից և ծածկեց նոցա: Երկնքից ձայն լսուեցաւ. «Դա է Իմ սիրելի Որդին, Որին Ես հաւանեցայ. Դորան լսեցէք»: Աշակերտները վախեցան և գետինն ընկան. Յիսուս Քրիստոսը մօտեցաւ նոցա և ասաց. «Վեր կացէք և մի վախենաք»: Նոքա վերկացան և Յիսուսին առաջուայ կերպարանքովը տեսան:

ԺԱՄԱՄՈՒՏ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ.

Երևի Տէրդ այսօր աշա- կերտացդ 'ի Թափօրական լե- րինն և աշակերտացդ զար- հուրեալ աղաղակէին, ասելով. արասցուք երիտ տաղաւարս՝ մի Տեառնդ, և մի Մովսիսի և մի Եղիայի: Արդ և մեք բանաւոր հօտքս երգեմք ընդ Քո ճշմարիտ վկայիցդ. առա- քեա՛ 'ի մեզ զլոյս Քո շնոր- հացդ 'ի Քո միւս անգամ զա- լըստեանդ և կեցո՛:

Դո՛ւ՛ Տէր, այսօր Թափօր լեռան վրայ երևեցար աշա- կերտներիդ, որոնք զարհու- րած աղաղակում էին և ա- սում. «Երեք վրան շինենք այստեղ՝ մէկը Քեզ, մէկը Մովսէսին և մէկը Եղիային»: Արդ մենք ևս, Քո բանաւոր հօտը, ճշմարիտ վկաներիդ հետ երգում ենք՝ Քո երկ- րորդ զալստեան օրը ուղար- կիր զէպ 'ի մեզ լուսոյդ շը- նորհը և ապրեցրո՛ւ:

73. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ ԵՒ ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Յով. ՃԱ. 17—57.

Հպարտ փարիսեցիք Քրիստոսի քարոզութիւնը չէին հա- ւանում. այս պատճառով ատում էին Նորան և արհամար- հելով մեղաւորների բարեկամ էին անուանում և ասում էին. թէ նա Աստուծոց ուղարկուած չէ, որովհետեւ չաքսթ օրը սուրբ չէ պահում: Իսկ նորա հրաշալի գործերի համար

ասում էին, իբր թէ սատանայի զօրութեամբ է անում. բայց ժողովուրդը նոցա չարախօսութիւններին չլսելով՝ բազմու- թեամբ Քրիստոսին հետևում էր: Այն ժամանակ փարիսե- ցիք խորհուրդ տրին, որ Քրիստոսին սպանեն: Ձառկի տօնից մի քանի օր ատաճ՝ Քրիստոսը Երուսա-ղէմի մօտ գտնուած Բէթանիա գիւղը գնաց, ուր բնակվում

էր Նորա բարեկամ Ղազարոսը իւր Սարթաւ և Մարիամ Երկու քուրերի հետ: Ղազարոսը մեռած և չորս օրից առաջ թաղուած էր, երբ Քրիստոսը Բեթանիա գիւղն եկաւ: Քրիստոսը նրա գերեզմանը գնաց, հրամայեց որ քարը վերցնեն և քարձը ձախով գոչեց. «Ղազարէ, արի, եկ արտաքս»: Մեռեալը իսկոյն դուրս եկաւ գերեզմանից: Այս հրաշքի վերայ ժողովուրդը զարմացաւ և նոցանից շատերը Քրիստոսին հաւատացին: Երբոր Հրէից ծերերը Նրուսաղէմի մէջ լսեցին այս բանս, իսկոյն հաւաքուեցան, և սկսան մտածել, թէ քնչ անեն Քրիստոսին, և տեսնի մէջ ասում էին: «Այս մարդը շատ հրաշքներ է գործում, եթէ թողնենք, ամենքը կը հաւատան Նորան, Հռովմայեցիք ևս կը գնան և մեզ կը ջնջեն»: Դատարանի նախագահն էր Կալիստիայ քահանայապետը, որ խորհուրդ տուաւ թէ՛ աւելի լաւ է, որ մէկը մեռնի ժողովրդեան համար, քան թէ ամբողջ ազգը կորչի»: Նորա այս խորհրդին լսեցին և վճռեցին սպանել Քրիստոսին: Իսկոյն հրաման հանեցին թէ՛ «ով որ իմանայ Քրիստոսի ուր լինելը, թող մեզ յայտնէ, որ սպանենք Նորան»: Քրիստոսը հեռաւոր անապատը քաշուեցաւ:

74. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՄՈՒՏԻՔԸ ԵՐՈՒՍՏԱԼԻՄ.

Մատ. ԻԱ. 1—11.

Զատիկից վեց օր առաջ՝ Քրիստոսը Բեթանիա եկաւ և այն տեղից գէպի Նրուսաղէմ ճանապարհ ընկաւ. Նորա յեռեկից գնում էր ժողովրդեան խուռն բազմութիւն: Քրիստոսը երբ Զիթենեաց լեռը հասաւ, հրամայեց աշակերտներին, որ մերձակայ գիւղից մի աւանակ բերեն: Աշակերտներն աւանակի վրայ գցեցին իրանց հագուստը և Քրիստոսին նորա վրայ նստացրին: Շատերը հաւատացին, որ Քրիստոսը

Դաւթի ցեղից խոստացեալ Փրկիչն է և սկսան պատուել Նորան: Ոմանք արմաւենու ճիւղեր էին կտրում և ճանապարհի վրայ ձգում, ոմանք ևս իրանց հագուստներն աւանակի ոտքերի տակն էին տարածում և այս փառաբանական երգը երգում. «Ովսաննա (փրկութիւն) Որդւոյ Դաւթի. օրհնեալ եկեալ յանուն Տեառն. Ովսաննա ք բարձունս»: Դադարք մըտալի վիճակում լինելով զայնքան զօրեղ, որ իրենց հագուստները կտրեցին և ճիւղերով իրենց ոտքերի տակն էին տարածում:

նեղու ժամանակ ժողովրդեան նոր բազմութիւն ևս Քրիստոսի առաջ դուրս եկաւ, և ով որ Նորան չէր տեսած, հարցնում էր թէ՛ ով է սա: Ժողովուրդը Ղազարոսի հրաշալի յարութիւնը պատմելով, պատասխանում էր. «Սա է Դաւիթիայի Նազարէթ քաղաքից եկած մարգարէն Յիսուսը»: Փարիսեցիք կամենում էին Նորան բռնել, բայց ժողովրդից վախենում էին:

ԾԱՂԱՋԱՐԴԻ ԿԻՒՐԱԿԷՆ.

Թագաւոր գոլով Բոյս 2.

խորհ՝ մտեր 'ի քաղաքն Երուսաղէմ. նստեալ 'ի վերայ հողեղէն նոր յաւանակի, կոչել զհեթանոսս յերկրպագութիւն:

Ծերքն ոստովք ձիթենեօք և տղայքն ոստովք արմաւենեօք, և երամ երամ դասութիւն աղաղակէին. «Ովսաննն օրհնեալ եկեալ 'ի յանունըն Տեառն»:

Յընծացաւ սուրբ սիօն, բերկրեցան սուրբ եկեղեցիք, և խնդութեամբ բազմաւ եւին ընդ առաջ. օրհնէին զգալուստ Բոյս Փրկիչ յաշխարհ:

Թագաւոր, աւանակի վրայ նստած մտար Երուսաղէմ՝ քաղաքը, որպէսզի հեթանոսներին կանչես Քեզ երկրպագանելու:

Ծերերը ձիթենու ոստերով և տղայք արմաւենու ճիւղերով խումբ խումբ ընթանալով, աղաղակում էին. «Ովսանն, օրհնեալ ես Դու, որ գալիս ես Տիրոջ անունով»:

Յնծացաւ սուրբ սիօնը, ուրախացան սուրբ եկեղեցիքը, և մեծ խնդութեամբ գուրտ գալով Փրկիչի առաջ, օրհնում էին Բոյս աշխարհ գալը:

75. ՅՈՒԴԱՅԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ.

Մատ. ԻԶ. 3—5. 14—16. ԴԷ. 3—5.

Քրիստոսի թշնամիները չկարողացան Նորան բռնել ոչ երկուշաբթի և ոչ չորեքշաբթի օրերը, որովհետեւ նա միշտ շրջապատուած էր լինում ժողովրդի բազմութեամբ, այսպատճառով փարիսեցիք և գալիւները վճռեցին, որ տօնից լետոյ բռնեն Նորան, երբ որ ժողովուրդը Երուսաղէմից կը հեռանայ *). Քրիստոսի աշակերտներից մէկը, Յուդա Իսկարիովտացի, Հրէից իշխանների մօտ գնաց և խոստացաւ, որ երեսուն արծաթով (25 մանէթ 80 կոպէկ) չոցա ձեռքը կը մատնէ իւր վարդապետին: Յուդան արծաթսիրութեամբ կուրացած, այն ամօթալի գործն լանձն առաւ, բայց չհարըստացաւ: Երբ Քրիստոսին 'ի մահ դատապարտեցին, խղճմրտանքն սկսաւ տանջել նորան, որ այն արդար մարդուն մատնեց: Նա գնաց քահանայապետների մօտ, ձգեց արծաթը նոցա առաջ, յուսահատութիւնից ինքնիրան կախեց:

76. ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՏՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՇԵՐԸ.

Յով. ԺԳ. 21—30. Մատ. ԻԶ. 17—30. Մատ. ԺԳ. 12—26.

Հինգշաբթի երեկոյեան Քրիստոսը տաճաներէն աշակերտների հետ Երուսաղէմ գնաց, ուր մէկ տան մէջ Նորա համար մի վերնատուն էր պատրաստուած Զաակի տօնը կատարելու:

Քրիստոսը այն վերնատունը մտաւ, աշակերտների ոտքերը լուաց, յետոյ նոցա հետ սեղան նստաւ զատկական գոռն ուտելու, ոչով աշակերտների հետ Իւր վերջին ընթ-

*) Բայց մէկ անակնկալ հանգամանք օգնեց նորանց չորեքշաբթի օրը:

ըիքն արաւ: Խօսակցութեան ժամանակ Քրիստոսն ասաց նո-
ցա. «ձեմարիտն եմ ասում ձեզ, որ տասներկուսիցք մէկը, որ
իւր պատառը իմ ամանիս մէջ թաթախում է, Ինձ պիտի
մատնէ»: Աշակերտները սարսափած մէկը միւսի յետևից ա-
սում էին. «Մէթէ ես եմ», «Այո՛ դու ես», ասաց Քրիստո-
սը Յուդային, բայց այնպէս կամաց, որ ոչ ոք չլսեց. յետոյ
մի պատառ ամանի մէջ թաթախելով նորան տուաւ: Այն
պատառի հետ սպտանան մտաւ Յուդայի սրտի մէջ, որով նո-

րա խղճմտանքը ներվում էր և չէր թողում որ սուրբ աշա-
կերտների հետ մնայ: Քրիստոսն ասաց նորան. «Ի՞նչ անելու
ես, գնա՛, շուտով արա՛: Յուդան իսկոյն դուրս եկաւ. իմա-
ցաւ թէ Քրիստոսը ուր պիտի անցկացնէր այն գիշերը. և
գնաց խոստացեալ արծաթն ստանալու: Յուդայի դուրս գա-
լու վրայ աշակերտներն ուշադրութիւն չգարձին: Որովհետև
Յուդան գանձապետ և ծախսարար էր, ուստի կարծեցին թէ

կարելի է Քրիստոսը հրամայել է նորան մի բան գնել կամ
ողորմութիւն բաժանել: Զատիկ գառն ուտելուց յետոյ՝ Քրիս-
տոսը բազարը հացն առաւ, օրհնեց, կտրեց և աշակերտ-
ներին բաժանելով ասաց. «Առէք, կերէք, այս է իմ մարմինս,
որ ձեր և մարդկանց մեղքի թողութեան համար բաշխվում
է»: Այսպէս ահա աշակերտները հացի տեսակով իրանց Ու-
սուցչի և Տիրոջ մարմինը ճաշակեցին: Յետոյ բաժակն առաւ
և աշակերտներին տալով, ասաց. «Խմեցէք այս տեղից ա-
մենք, այս է իմ նոր ուխտի արիւնը, որ ձեր և շատերի
մեղքի համար է թափվում»: Աշակերտները զինու տեսակով
Քրիստոսի արիւնը ճաշակեցին: Յետոյ ասաց. «Այս կատարե-
ցէք իմ յիշատակիս համար»: Այսպէս՝ Քրիստոսը հաստատեց
Հաղորդութեան խորհուրդը: Այնուհետև Իւր վերջին ողջոյնը
տուաւ աշակերտներին և յիշեցրեց նոցա Իւր գլխաւոր պա-
տուէրը, ասելով. «Սիրեցէք միմեանց այնպէս, ինչպէս ես ձեզ
սիրեցի: Եթէ դուք միմեանց սիրէք, ամենքը կիմանան, թէ
դուք իմ աշակերտներս էք»: Ընթերքը վերջանալուց յետոյ
Զիթենեաց լեռան Գեթսեմանի պարտէզը գնաց:

Աւագ Հինգշաբթի օրը, երեկոյեան ժամին, Հայաստա-
նեայց եկեղեցին կատարում է ոտնալուսի կարգը: Եպիսկո-
պոսը կամ պատուաւոր քահանաներից մէկը զգեստաւորուե-
լով վերցնում է ղենջակը (փէշտմուր) և ծոռնկ իջեալ (չոքած)
լուանում է ամենքի ոտները՝ մեծերից սկսեալ մինչև փոք-
րերը: Բայց երբ զգեստաւորուած եպիսկոպոսը կամ քահա-
նան հանգիստով դուրս է գալիս խորանից, այդ միջոցին ղը-
պիրները երգում են հետևեալ շարականը.

Այսօր կանգնեցաւ աւագան
Այսօր կանգնեցաւ (հաս-
մկրտութեան ի թողութիւն տառուեցաւ) լուսցման աւա-

մեղաց մերոց: զան մեր մեղքերի թողու-
թեան համար:

Այսօր Տէրն մեր լուանալը Այսօր մեր Տէրը լուանում
զոտս աշակերտաց և պա- էր աշակերտների ոտները և
տուկերէր զայս՝ ասելով: Նոյնը պատուիրելով ասում էր.

Մի ոմն ՚ի ձէնջ, եղբարք, «եղբարք, ձեզանից՝ մէկը
մատնելոց է զիս ՚ի մահ և մահի է մատնելու ինձ և ահա
որոշի յաշակերտացդ: ինաբաժանվում է աշակերտ-
ներիցդ»:

Զայն լուեալ Պետրոսի աղ- Երբ այդ լսեց Պետրոսը,
նարկէր առ Յովհաննէս՝ հար- աչքով արաւ Յովհաննէսին,
ցանել թէ ով իցէ: որ հարցնէ, թէ ով է:

Բանն, զոր ասաց Յիսուս Յիսուսի ասած խօսքը տըրա-
տըտմեցոյց զիւր զաշակերտսն մեցրեց Նորա աշակերտներին
և խռովեցան ամենեքեան: և նոքա ամենքը շփոթուե-
ցան:

77. ՔՐԻՍՏՈՍԻՆ ՏԱՆՈՒՄ ԵՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏՆԵՐԻ
ԱՏԵԱՆԸ ԴԱՏՈՒԵԼՈՒ.

Մատ. ԻԶ. 47—48, ԻԷ. 1, Ղուկ. ԻԲ. 66. ԻԴ. 1.

Յուզայ Իսկարիովտացին գիշերը քահանայապետների
ծառաներին Գեթսեմանի պարտէզը տարաւ. և այնտեղ Քրիս-
տոսին մօտենալով, համբուրեց և ասաց. «Ո՛ղջ լեր, Վարդա-
պետ, որով ցոյց տուաւ ծառաներին, թէ ում պէտք է
բռնեն: Երբ որ ծառաներն սկսան Քրիստոսին կապել, Պե-
տրոսը կամեցաւ իւր վարդապետին պաշտպանել. հոնեց սուրը
և կտրեց քահանայապետի ծառաի ախանջը: Յիսուս ասաց

նորան. «Թորդ պատենի մէջ գիր. ով որ սուր վերցնէ, սրով
կըմենի: Մթթէ կարծում ես թէ ես չեմ կարող Հօրիցս
խնդրել, որ տասներկու գնդից աւելի հրեշտակ ուղարկէ:
Յետոյ մօտեցաւ Մաղքոսին և առողջացրեց նորա ախանջը:
Ծառաները կապեցին Քրիստոսին և Կալիփայ քահանայա-
պետի տունը տարան: Այնտեղ ժողով կազմեցին Հրէից ծե-
ղերը, որ ըստ տեղւոյն և ըստ ժամանակին հակառակ էր օ-

քինաց (որովհետեւ ժողովը պիտի կազմուէր ցերեկ ժամանակ
տաճարի մէջ): Քրիստոսի դէմ դուրս եկան շատ սուտ վկա-
ներ, բայց նոքա չկարողացան մի այնպիսի բան ասել, որով
կարելի լինէր Քրիստոսին ՚ի մահ դատապարտել: Այն ժամա-
նակ Կալիփայն հարցրեց Նորան թէ «Երգուեցնում եմ Քեզ
կենդանի Սատուճոյ անուամբ, ասա՛ մեզ. Դու ես Աստուծոյ
Որդի Քրիստոսը»: Քրիստոսը պատասխանեց. «Այո՛, ես եմ, և

ասում եմ ձեզ, թէ այսուհետև պիտի տեսնէք Մարգոս Որդուն նստած Հօր աջ կողմը, որ պիտի գայ Երկնքի ամպերի վրայից: Կալիստիան սրտառեց իւր հանդերձը և աղաղակեց. «Այլ ևս վկաներ չենք հարկաւոր են մեզ. արդէն խեցինք Նորա հայհոյութիւնը. ինչ կանէք»: Ծերերի ժողովը՝ լի զը-
ժոխային չարութեամբ աղաղակեց՝ «մահու արժանի է: Յետոյ Կալիստիայից հեռացան, իսկ Քրիստոսը դուրսը մնաց քահանայապետների ծառաների մէջ: Ծառաներն սկսան Նորան ծաղրել, լետոյ այն ծաղրը գանահարութեան փոխեցին: Ոմանք սպտակ էին խփում Քրիստոսին և երեսին թքում. շատերն ևս փակում էին Նորա աչքերը և երեսին խփելով ասում էին. «Իմացիր, Քրիստոս մարգարէ, ով է Քեզ խփողը»: Իսկ Քրիստոսը համբերութեամբ լռում էր:

Որեւիցէ յանցաւորի վերջնական վճիռը տալու համար, ըստ օրինի, ծերերի ժողովը երեք օրից լետոյ երկրորդ անգամ պիտի հաւաքուէր, բայց այս անգամ երեք չորս ժամ միայն սպասեցին, և առաւօտը նորից Կալիստիայի մօտ հաւաքուեցան և Քրիստոսին ևս այնտեղ բերին: Կալիստիան հարցրեց նորանից. «Դու ես Աստուծոյ Որդին»: Քրիստոսը պատասխանեց. — Այո. Այն ժամանակ Նորան մահուան արժանի դատապարտեցին այն պատճառով միայն, որ Նա Ինքն-իրան անուանեց Աստուծոյ որդի:

78. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ՊՈՆՏՍՅՈՒ ՊԵՂԱՏՈՍԻ ԱՌԱՋ.

Երվ. ԺԸ. 28—40. ԺԹ. 1—16: Մատթ. ԻԲ. 1—31.

Քրիստոսի ժամանակ Հրէայք Հռովմայեցոց իշխանութեան տակն էին, և կառավարվում էին Պոնտացի Պիղատոսի ձեռքով, որ հրէից դատաւոր է համարվում, այս պատճառով ծերերը չէին կարող Քրիստոսին մեղսել. այլ պար-

տական էին Պիղատոսի մօտ տանել Նորան: Ուրբաթ օրը, վաղ առաւօտեան, նոքա Քրիստոսին դատաւորի մօտ տարան: Երբ դատաւորը հարցրեց թէ ինչո՞ւ էք դատապարտում այս մարդուն, նոքա պատասխանեցին. «Աս մոլորեցնում է ժողովրդին և արգելում է կայսեր հարկ տալ, և Ինքն իրան թագաւոր է անուանում»: Պիղատոսը առանձին հարցուփորձ անելով Քրիստոսին, դուրս եկաւ և ասաց. «Ես այս մարդու վրայ յանցանք չեմ գտնում»: Ծերերն աւելի չարախօսիլ սկսան Քրիստոսի վրայ: Պետրոսը չգիտէր, թէ ինչ անէ: Հրէից մէջ սովորութիւն կար, որ Զատիկի տօնին աղատում էին որ-եւիցէ մահապարտի: Այս պատճառով Պիղատոսը հարցրեց ժողովրդեան. «Ո՞ւմն էք կամենում, որ արձակեմ, Բարաբբային, թէ Յիսուսին, որ Քրիստոս է կոչվում»: Բարաբբան աւագակ թէ Յիսուսին, որ Քրիստոս է կոչվում»: Բարաբբան աւագակ էր: Ժողովուրդը ծերերից զրդուած լինելով աղաղակեց. «Ար-ձակիր Բարաբբային»: Պիղատոսը հարցրեց. «Հապա ինչ անեմ այս մարդուն, որին դուք Հրէից թագաւոր էք անուա-նում»: Ժողովրդեան միջից աղաղակեցին. «Խաչ հանիր Դո-րան»: Պիղատոսն ասաց. «Ես մահուան արժանի ոչինչ չեմ գտնում Նորանում, ձեծելով կըխրատեմ և կարձակեմ»: Պի-ղատոսի հրամանով Քրիստոսին գանեցին: Հռովմայեցոց զի-նուորները՝ Քրիստոսին մտրակով ձեծելուց լետոյ, սկսան ծաղրել Նորան: Ծիրանի պատմուճանը ձգեցին վրան (կար-մըրագոյն կարճ հանդերձ), գլխին վիշալ պսակ դրին, և թա-մըրագոյն կարճ հանդերձ, գլխին վիշալ պսակ դրին, և թա-գաւորական գաւազանի տեղ ձեռքը մի եղեգ տուին. լետոյ ծուռը գնելով Նորա առջև ասում էին. «Ո՞ղջ լեր, արքայդ Հրէից»: Երեսին թքում էին և եղեգեայ գաւազանովը գլխին խփում: Պիղատոսն այս կերպով Քրիստոսին ժողովրդի առաջ դուրս բերաւ, կարծելով թէ Հրէայք կըխրճան Նորա վերայ, որ անմեղ տեղը չարչարվում էր. բայց քարասիրտ ժողովուրդը կրկին աղաղակեց. «Խաչիր Դորան: Իսկ եթէ թող կըտաս, կայսեր բարեկամ չես»: Պիղատոսը տեսնելով, որ ոչ մէկ բան օգուտ չունի և ժողովրդեան մէջ խռովութիւնն առաւել

ստացականում է, ջուր անաւ և ձեռքերը լուսանալով անաց-
 «Ես այդ արդար մարդու արիւնից քաւեալ եմ»: Ժողովուրդն
 աղաղակեց. «Դորտ արիւնը մեզ վրայ և մեր յորդոց վրայ թող
 լինի»: Այն ժամանակ Պիղատոսը զիջաւ հրէից պահանջման,
 և գատապարտելով Քրիստոսին՝ նոցա ձեռքը տուաւ, որք
 խաչեն: որդիս միջմատ ցտտարի՞ ևս մոմաւումս չ գտաքա՞ն

արդոսն պաւ սէն քաւա մ ասյմ ողոր ամստուդի՞ իւյմմա
 մաւ 79. ԲԻԻՍՏՈՍԻ ԽԱՉԻ ՎԵՐԱՅ ԶԱՐԶԱՐՈՒՎԻԸ ԵՒ ՄԱՀԸ
 ԵՎ ՉԻ՞ ԵՎՄԱ ԵՎ ՉԻ՞ զձադի: ցտոդամ՞ քաղի զստուդի՞
 Մատ. ԴԷ. 31—54. Ղուկ. ԴԳ. 26—48. Թով. ԺԹ. 16—30

Զինուորները Քրիստոսին կառավելու՝ այսինքն՝ գլխաւոր
 ման տեղը տարան, որ Եբրայեցերէն Գողգոթայ էր ասլումս
 այնտեղ խաչեցին Նորան և Նորա աջակողմը և ձախակողմը
 խաչեցին երկու աւազակներ: Գլխի վերեւը խաչի վրայ մի
 տախտակ դրին, որի վրայ գրուած էր. «Յիսուս Նազուրեցի
 թագաւոր չրէից»: Երբոր Քրիստոսին խաչում էին, Նա-
 զոթք էր անում Իւր չարչարողների համար, առելով, «Հայր
 ներքի սոցա, որովհետեւ չգիտեն, թէ ինչ են անում»:

Քրիստոսի թշնամիները խաչի վրայ անգամ հանգիստ
 չէին թողնում Նորան, այլ ծաղրածութեամբ ասում էին.
 «Եթէ Աստուծոյ Որդի ես Դու, փրկիր Քեզ և Խաչից իջիր»,
 որ Քեզ հաւատանք: Զինուորներն ևս հետևում էին նոցան:
 Մինչև անգամ խաչուած աւազակներից մէկն ևս ծաղրելով
 ասաց Քրիստոսին. «Եթէ Դու Քրիստոսն ես, Քեզ և մեզ ա-
 զատիր»: Բայց միւս աւազակը պատասխանեց նորան. «Աս-
 տուծուց չես վախենում. չէ՞ որ դու ևս նոյն պատժի մէջ
 ես: Մենք իրաւացի կերպով դատապարտուած ենք, բայց Սա-
 ոչինչ չարութիւն չէ արել: Այս ասելով, աղօթքով դարձաւ
 դէպի Քրիստոսը և ասաց. «Տէր, յիշիր ինձ, երբոր գաս Բո-
 արքայութեամբդ»:— «Չձմարիտն եմ ասում քեզ, այսօր Ինձ
 հետ պիտի լինիս դրախտի մէջ, պատասխանեց Քրիստոսը:

Յերեկուան վեցերորդ (մեր հաշուով երկուսասներորդ)
 ժամին երկրիս երեսը խաւար պատեց, այնպէս որ աստղեր
 երևեցան: Ծաղրածութիւնները դադարեցան և շատերը վա-
 խենալով խաչելութեան տեղից հեռացան: Քրիստոսի խաչի
 մօտ մնացին Տիրամայրը, Յովհաննէս առաքեալը և քանի մի
 Գալիլիացի կանայք:

Քրիստոսը տեսաւ Իւր մօրը և Յովհաննէսի վրայ ցոյց
 տալով ասաց. «Ահա Քո որդին». յետոյ նայեց Իւր սիրելի ա-
 շակերտին և ասաց նորան. «Ահա քո մայրը»: Ինն ժամի
 մօտ (մեր հաշուով երրորդ ժամին զինի ճաշու) Քրիստոսն
 աղաղակեց. «Աստուած Իմ, Աստուած Իմ, ընդէր թողեր զիս»:
 Քանի մի րոպէից յետոյ ասաց. «Ծառաւի եմ»: Զինուորներից
 մէկը սպուռեզը թաթախեց քացախի մէջ, եղեգնի ծայրն անց-
 կացրեց և Նորա բերանին մօտեցրեց: Քրիստոսը քացախը ըն-
 դունելով ասաց. «Ամենայն ինչ կատարեալ է, Հայր, Իմ հո-
 գիս Քո ձեռք եմ աւանդում»: Յետոյ գլուխը խոնարհեցրեց
 և հոգին աւանդեց: Այսպէս ահա Փրկիչը Իւր անձը զոհե-
 լով մարդկանց մեղքի համար, մեզ հաշտեցրեց Աստուծոյ հետ:
 Այն ժամանակ արեգակը խաւարեցաւ. վարագոյրը, որով Սըր-
 բութիւն Սըբոցը բաժանվում էր տաճարի միւս մասից, եր-
 կու կտոր պատառուեցաւ, գետինն այնպէս շարժուեցաւ, որ
 քարերը պատառուեցան և շատ մեռեալներ յարութիւն ա-
 դաւանաւորեցան և շատ մեռեալներ յարութիւն ա-
 դաւանաւորեցան: Սյն հարիւրապետը, որ
 խաչի մօտ կանգնած էր, ասաց. «Յիրաւի այս մարդն Աստու-
 ծոյ Որդի և արդար էր»: Ժողովուրդը զարհուրելով և կուրծ-
 քը բաղտելով խաչի մօտից հեռացաւ:

Սաչի քո Քրիստոս երկիրպապանեմք, և զսուրբ խա-
 չելութիւնդ քո մեծացուցանեմք և զոուրբ թաղումնդ քո
 փառաւորեմք: Եկայք, հաւատացեալք, երկիրպապեսցուք Քրիս-
 տոսի Աստուծոյ մերոյ. վրան վի եկին ի ձեռն խաչին իւ-

բոյ չնորհեաց պարզես աշխարհի: Սուրբ Աստուած, սուրբ
և հօր, սուրբ և անմահ, որ խաչեցար վասն մեր. ողոր-
մեա մեզ:

80. ԳՐԻՍՏՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄՆ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ,

Յով. ԺԺ. 31—42. Մատ. ԻԷ. 57—61. Ղուկ. ԻԳ. 50—56.

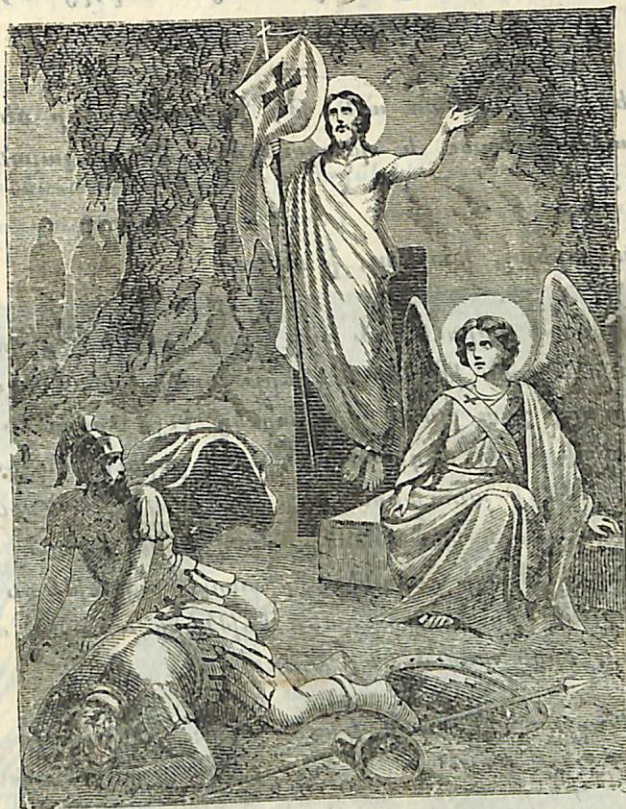
Մատ. ԻԸ. 1—15. Մարկ. ԺԶ. 1—8. Ղուկ. ԻԳ. 1—8.

Յով. Ի. 1—2.

Ուրբաթ երեկոյեան Պիղատոսի մօտ եկաւ Յովսէփ Ա-
րեմաթացին՝ Յիսուսի ծածուկ աշակերտը, և խնդրեց որ թող-
տայ Յիսուսին խաչից իջեցնելու և թաղելու: Պիղատոսը ի-
մանալով որ Յիսուսն արգարե մեռել է, թող տուեց: Գող-
գոթայ եկաւ նաև Նիկողիմոս՝ նոյնպէս Յիսուսի ծածուկ ա-
շակերտը: Յովսէփը պատրաստեց մաքուր կտու, իսկ Նիկո-
ղիմոսը բերեց հարկւր լիտրի չափ անուշահոտ իւղ: Գողգո-
թայի մօտ Յովսէփը մի պարտէզ ունէր: Պարտէզի մէջ կար
մի այր: Յովսէփը և Նիկողիմոսը Յիսուսի մարմինն իջեցրին
խաչից, օծեցին անուշահոտ իւղով, պառնեցին կտաւով և
գրեցին այրի մէջ, իսկ գերեզմանի դրանը գրեցին մի մեծ
քուր:

Նաբաթ առաւօտեան Հրէից իշխանները հաւաքուեցան
Պիղատոսի մօտ և ասացին. «Տէր, մեր միտն եկաւ, որ Յի-
սուսը, մինչ կենդանի էր, ասում էր. «Երեք օրից լետոյ յա-
րութիւն կառնեմ»: Հրամայիր գերեզմանը պահպանել, մինչև
երրորդ օրը, թէ չէ աշակերտները կը գողանան Նորա մար-
մինը և Ժողովուրդին կասեն, թէ Նա յարեաւ ի մեռելոց:»
Պիղատոսն ասաց. «Ունիք զինուորներ, ինքներդ պահապան-
ներ դրէք և հսկեցէք գերեզմանին»: Նոքա գնացին, կնքե-
ցին գերեզմանի քարը և պահապաններ դրին:

Անցկացաւ շաբաթը, վրայ հասաւ գիշերը. վաղ առա-
ւոտեան Քրիստոսի գերեզմանի մօտ մի մեծ շորժ եղաւ: Տի-
րօջ հրեշտակն իջաւ երկնքից, գերեզմանի քարը գլորեց և
նստաւ նորա վրայ: Նորա կերպարանքը փալլակի նման էր, շո-
րերը ձիւնի նման: Յիսուս Քրիստոսը յարեաւ ի մեռելոց: Պա-

հապանները երկիւղից գետինն ընկան ինչպէս մեռեալներ:
Երբոր ուշքի եկան, նոքա շտապեցին գէպի քաղաքը: Նոքա
այնտեղ Հրէից իշխաններին պատմեցին բոլորը, ինչ որ պա-
տահել էր: Իշխանները հաւաքուեցան և միաբան խորհրդով
շատ փող տուին պահապաններին և ասացին նոցա. «Մեծ-

յետոյ, երբ Թովմասը ևս աշակերտներին հետ էր, դարձեալ երևեցաւ: Զատիկ տօնից յետոյ Քրիստոսի աշակերտները Երուսաղէմից Գալիլիայ գնացին և այնտեղ Գալիլիացոց ծովի եզերքի մօտ իրանց Վարդապետին տեսան: Գալիլիայի լեռներէից մէկի վրայ հինգ հարիւրից աւելի մարդկանց երևեցաւ: Բացի սորանից երևեցաւ նաև Պետրոսին և Յակովբոսին:

Այսպէս ահա քառասուն օրուայ մէջ աշակերտները քանի մի անգամ տեսան յարուցեալ Քրիստոսին: Այն ժամանակ Քրիստոսը հաւատացրեց նոցա, թէ ինքն իսկապէս յարութիւն առաւ մեռելներից: ցոյց էր տալիս նոցա Իւր վերքերը և նոյն հետ կերակուր էր ուտում: Բայց աշակերտները նկատում էին որ Նորա մարմինն առաջուան նման չէր, որովհետև դռները փակ ժամանակ ևս երևում էր իրանց: Աշակերտները տարակուսած էին Նորա չարչարանքի և մահուան վրայ: Այս պատճառով Քրիստոսը Իւր աշակերտներին երևում էր Իւր յարութիւնից յետոյ, յիշեցնում էր նոցա, թէ այն մարգարէութիւնների համեմատ պիտի չարչարուէր Նա և Իւր փառքը պիտի մտնէր:

82. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ.

Հով. ԴՆ. 49—53. Գրծ. Ա. 4—14.

Քրիստոսի յարութիւնից քառասուն օր յետոյ աշակերտները մի տան մէջ հաւաքուեցան: Քրիստոսն այնտեղ երևեցաւ նոցա և ասաց. «Ես կուղարկեմ ձեզ իմ Հօրս խոստացած Սուրբ Հոգին, իսկ դուք Երուսաղէմի մէջ մնացէք, մինչև որ ՚ի վերուստ զօրութիւն առնուք: Յովհաննէսը ջրով էր մկրտում, իսկ քանի մի օրից յետոյ Հոգով սրբով պիտի մկրտուիք»: Աշակերտներն ուրախացան և ասացին Քրիստոսին. «Տէր նոյն ժամանակին պիտի նորոգես Իսրայէլացոց թա-

ղաւորութիւնը: Քրիստոսը պատասխանեց թէ՛ «Ձեզ հարկաւոր չէ գիտենալ այն ժամանակները, որ Հայր Աստուած սպհմանել է: Բայց դուք զօրութիւն կ'առնուք, երբոր Հոգին Սուրբ ձեզ վրայ կիջնէ, և բոլոր աշխարհիս երեսին դուք ինչ համար վկայ կըլինիք»: Յետոյ Քրիստոսը նոցա հետ Բեթանիա գիւղը գնաց և Զիթենեաց լեռան վրայ կանգնելով, օրհնիւ.

նեց նորանց, և նոցա աչքերի առաջ երկինք համբարձաւ և Հօր Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ (այսինքն Իւր մարդկութեամբն եւս Աստուածային փառք եւ պատիւ առաւ): Աշակերտներն ապշած դէպի երկինք էին նայում, մինչև որ տեսան երկու հրեշտակ, որոնք նոցա ասացին. «Ինչ

էք կանգնել և զէպիւ երկինք լէք նայում: Այս Յիսուսը, որ
համբարձաւ, շարձեալ պիտի դաչայնպէս, ինչպէս տեսաք
Նորա համբառնալը զէպիւ երկինք: Առաքեալք մեծ ուրա-
խութեամբ լցուած, Երուսաղէմ դարձան:

Ելեալ յերկիրնս նովին մարմնովն՝ նստաւ ընդ աջմէ
հօր: Գալոց է նովին մարմնովն և փառօք հօր ի դատել
զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ Թաղաւորութեանն ոչ դոյ
վախճան:

83. ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

*Uzun. 1-8. h₂. 18-20. U_{plq}. 2. 12-13. 2ml_q.
b. 13-16. 3ml_q. n. 21-23.*

Քրիստոսը համբառնալուց յետոյ, աշխարհիս մէջ թողեց Իւր աշակերտներին, որոց անուանեց *առաքեալ*, որ կընշանակէ ուղարկուած: Սուքա տասներկու հոգի ընտրուած էին, բայց մինը, Յուդա Իսկարիովտային, Քրիստոսի մատնիչն եղաւ:

Քրիստոսը դեռ աշխարհիս լլրայ եղած ժամանակ քա-
րոզելու ուղարկեց նորանց, և իշխանութիւն տուաւ նոցա,
որ Իւր անունով բժշկութիւններ անեն: Այն ժամանակ շատ
տիկարներին իւղով էին օծում և նոքա բժշկվում էին: Քրիս-
տոսը Իւր համբառնալուց առաջ նոցա երեւալով, ասաց. «Գր-
նացէք բոլոր աշխարհ, քարոզեցէք աւետարանը ամենայն ա-
րարածոց, մկրտեցէք նորանց յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգ-
ւոյն Սրբոյ, ուսուցէք նոցա պահել այն ամեն բաները, ինչ
որ ես ձեզ պատուիրեցի: Ո՛վ որ կըհաւատայ և կըմկրտուի,

Պերկութեան կը հասնի։ Իսկ ով որ չի հաւատար, կը դատարար-
տուի։ Եւ Թահա՛ Ես ձեզ հետ եմ մինչեւ աշխարհիս վերջը։
Առէք Հոգին Սուրբը, որոնց մեղքերը որ ներէք, ներուած
լինի նոցա, և որոնց որ չներէք՝ նոքա իրանց մեղքի մէջ
մնան։ Այսպէս ահա՛ Քրիստոսն իրաւունք տուաւ առաքեալ-
ներին, որ քարոզեն, մկրտեն, մեղքերի թողութիւն տան, և
հիւանդները բժշկեն, նոյնպէս հրամայեց նոցա, որ արթուն
վեցան, որ Իւան հաւատացողները ճշտիւ կատարեն Իւր պա-
ռուիրանները։

84. ԳԱՆՈՒՍ ՀՈՐԷՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ԱՌԱՔԵԱՆՆԵՐԻ ՎՐԱՅ.

Գործ. Բ. 1-41.

Քրիստոսի համբառնալուց լեռոյ աշակերտները Երու-

աղէմում մնացին, ուր վերնատան մէջ հաւաքուեցան և
ժամանակը անց էին կացնում աղօթքով, Սուրբ Հաղորդու-

Թեան խորհուրդը կառարելով և անդադար մխիթարիչ Սուրբ
 Հոգւոյն սպասելով: Պէնաէկոտտէի օրը հասաւ, բոլոր հաւա-
 տացեալները մի տան մէջ հաւաքուեցան: Յերեկուան երբորդ
 ժամին (ըստ մեր հաշւոյն առաւօտեանն ինն ժամին) յան-
 կարծ մի մեծ շարժում եղաւ, որ սաստիկ հողմոյ լուղման
 էր նմանում: Հաւատացեալների սիրտը գերբնական ուրախու-
 լծեամբ լցուեցաւ: Իւրաքանչիւրի գլխի վրայ հրեզէն շեգու-
 ներ երևեցան. այն Հոգին Սուրբն էր, որ իջաւ նոցա վրայ
 և Սատուածային գօրւթեամբ հաստատեց նորանց:

Ժողովուրդը այն աղմուկը լսելով, խուռն բազմութեամբ հաւաքուեցան վերնատան մօտ: Հաւատացեալներն սկսան խօսել զանազան լեզուներով, որի վրայ ամենքը զարմանում էին: Այն ժամանակ Պետրոսն ասաց ժողովրդեան. «Քրիստոսը, որին Հրէայք խաչեցին՝ յարութիւն առաւ մեռեալներէց և Իւր Սուրբ Հոգին մեր վրայ ուղարկեց»: Պետրոսի քարոզութիւնից յետոյ երեք հազար մարդ հաւատացին Քրիստոսին և մկրտուեցան: Այսպէս ահա հաստատուեցաւ երկրիս վրայ Աստուծոյ արքայութիւնը, ալսինքն՝ Քրիստոսի Սուրբ եկեղեցին:

Մեր հաւատը զէպիլ ամենատուրք Նրորորդութեան Նրորորդ ան-
ճր, ալն է զէպիլ Սուրբ Հոգիւն, մենք լալտնում ենք ալալէս.

Հաւատամք և ի Սուրբ Հոգին՝ յանեղն և ի կոտա-
րեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և ՚ի մարգարէս և յաւետարանս-
նր էջն ՚ի Յերզանան, քարոզեաց զառաքեալն և բնակեցաւ
՚ի սուրբոն:

ԱՂՕԹԻՔ Դ ԴԷՄՍ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻՈՅՆ.

Հոգի Աստուծոյ Աստուած
ճշմարիտ՝ որ իջեր 'ի Յոր-
դանան և 'ի վերնատունն և
լուսաւորեցեր զիս մկրտու-
թեամբ սուրբ աւագանին.
մեղայ յերկինս և առաջի քո,
մաքրեան զիս վերստին Աս-
տուածային հրով քով որպէս
հրեղէն լեզուօք զառաքեալն
և ողորմեան քո արարածոց և
ինձ բազմամեղիս:

Աստուծոյ Հոգի ճշմարիտ
Աստուած, որ իջար Յորդա-
նան և վերնատունը և ինձ
մկրտութեան սուրբ աւազա-
նով լուսաւորեցիր, մեղսն-
չեցի երկնքի գէմ և Քո առաջ.
նորէն Քո Աստուածային կրա-
կով մաքրիւր ինձ, ինչպէս
մաքրեցիր առաքեալներին կը-
րակէ լեզուներով և ողորմիւր
Քո արարածներին և ինձ
բազմամեղիս:

85. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՈՐ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ.

Քրիստոսի երկինք համբառնալուց լետոյ, Աստուածամօր
կեանքը երկար չտևեց: Գաբրիէլ հրեշտակապետը յայտնեց,
թէ մօտեցել է Նորա մահուան ժամաչափը և Նա մեծ ու-
րախուժեամբ պատրաստվում է գէպի մահը: — Մեռնելուց
առաջ նա կամեցաւ տեսնել առաքեալներին, որոնք ցրուած
էին զանազան երկիրներում Քրիստոսի խօսքը քարոզելու:
Տէր Աստուածը կարգադրեց այնպէս, ինչպէս Նորա կամքն
էր՝ Նորա մահուան օրը զանազան երկիրներից հաւաքուե-
ցան բոլոր առաքեալները, բացի Դարթուղիմէոսից, նոքա
տեսան Նորա երանական վախճանը. տեսան, թէ ինչպէս
եղեցեալ Քրիստոսը, հրեշտակներով շրջապատուած, վեր ա-
ռաւ Նորա ամենամաքուր հոգին և երկինք վերացրեց Նորան:

Վառուած լապտերներով և սաղմոսերգութեամբ առաքեալները Սատուածամօր մարմինը տարան Գեթսեմանիա և այնտեղ մէկ այրի մէջ ամփոփեցին: Նորա թաղման երրորդ օրը Երուսաղէմ եկաւ Բարդուղիմէոս առաքեալը: Սորա խնդրանքով առաքեալները բաց արին այրը, որի մէջ ամփոփած էր Սատուածամայրը և ոչինչ չգտան այնտեղ, բացի նորա զգեստից. առաքեալները մնացին տարակուսած: Այն ժամանակ երկնային լուսով երևեցաւ նոցա տմենաստուրը Կոյսը և յայտնեց, թէ Աստուած յարութիւն տուեց նորան մեռածներէն:

Սուրբ Աստուածածնի Վերափոխման լիշատակը միշտ տօնուժ ենք օգոստոս ամսի 15 ին մօտիկ հանդիպող կիւրակէ օրը. և այս տօնախմբութիւնը մեր եկեղեցին կատարում է ինն օր:

86. ԳԻՒՏ ԽԱՉԻ ԵՒ ԽԱՉԱԿԵՐԱՅ.

1. Այս, բոլոր քրիստոնեաների համար, ուրախալի անցքը կատարուեցաւ Քրիստոսի Համբարձումից երեք դար յետոյ մեծն Կոստանդինոսի մօր — Հեղինէ թագուհւոյ աշխատանքով: Երբոր բարեպաշտ թագուհին 326 թուին յայտնեց այն տեղերը, որոնք սրբազործուած էին Սատուածորդույ կեանքով և չարչարանքով, Սուրբ Հոգին ներշնչեց նորանում ցանկութիւն Փրկչի խաչը գտնելու: Քրիստոնեաների զէմ յարուցած հալածանքների պատճառով սուրբ խաչափայտը անյայտացած էր. թագուհու համար շատ դժուար էր նորան ի յայտ ածելը, որովհետեւ Հրէայք և հեթանոսները չկարողանալով տանել Խաչուածին մատուցած երկրպագութիւնը, աշխատում էին նորա կեանքի բոլոր հետքերը անհետացնել: Փրկչի խաչը աւազակների խաչերի հետ թաղուած էր հողի տակ Գողգոթայ սարի վրայ և վրէն Հռովմայեցիք

առանձին կոպտուն էին կառուցել: Բայց թագուհւոյ ջերմեռանդութիւնը լաղթեց բոլոր դժուարութիւններին: Խաչափայտի տեղը, ըստ ցուցման Յուդա անունով մի ծերունի Հրէայի գտնուեցաւ և կոտորուել քանդուեցաւ: Երբոր սկսեցին հողը փորել, այնտեղը մի սքանչելի անուշահոտութեան բուրմունքով լցուեցաւ, յետոյ երևեցան երեք խաչեր ու Պիղատոսից գրել տուած տախտակը: Արովհետեւ յայտնի չէր, թէ որն էր Փրկչական խաչը, այն ժամանակուայ Երուսաղէմի Պատրիարք Մակարիոսը գործ դրեց մի այնպիսի միջոց, որը կարող էր ներշնչել միայն կենդանի հաւատը: Նրա հրամանով բերուեցաւ մերձի մահ եղած հիւանդը: Սրբազանը զիպրեց հիւանդին նախ մէկ խաչը, յետոյ երկրորդը, բայց երբոր մօտեցրեց երրորդը, հիւանդը իսկոյն առողջացաւ: Յետոյ խաչերը մէկը միւսի ետեւից դրին մէկ մեռեալի վրայ. երկուսը ոչինչ ներգործութիւն չունեցան, իսկ երբոր զրուեցաւ երրորդը — մեռեալը կենդանացաւ:

Այս հրաշքները ամենքին համոզեցին, որ երրորդ խաչը պատկանում է նորան, որ ասաց, թէ «ե՛ս իսկ եմ յարութիւն և կեանք»: Այս կերպով գտնուած խաչը մեծ հանդիսով զրուեցաւ Երուսաղէմայ տաճարում, և այն տեղ պատրիարքը բեմի վրայ կանգնած բարձրացրեց կամ վերացրեց ի տես ահագին բազմութեան: Ժողովուրդը զգացուած այս Աստուածային հրաշքով ի ծունկ իջաւ Փրկչական խաչի առջև և սկսեց երկրնաբազմութիւն մատուցանել նորան:

2. Քրիստոսի խաչը գտնվում էր Երուսաղէմի սուրբ Յարութեան տաճարում, որը կառուցած էր Գողգոթայ լեռան վրայ: Պարսից Խոսրով թագաւորը 614 թուին յարձակուեցաւ Երուսաղէմ քաղաքի վրայ. կողոպտեց նորան, այրեց Յարութեան տաճարը և ուրիշ շատ գերիների հետ Պարսկաստան տարաւ և Քրիստոսի խաչափայտը, Յունաց Հերակլէս

Թագաւորը յաջող պատերազմ ունեցաւ պարսիկներին դէմ և 628 թուին ձեռնառու պայմաններով, խաղաղութեան դաշն կապեց, որի հիման վրայ պարսիկները յետ դարձրին Յոյներին Փրկչի խաչը: Հերակլէս Թագաւորը սուրբ խաչափայտը անձամբ բերում է Երուսաղէմ, իւր վրայից հանում է արքայական զգեստը, խաչը դնում է ուսերի վրայ և բոկոտն տանում է Գողգոթայ լեռը: Այստեղ Փրկչական խաչը վերըստին մեծ հանդիսով բաղմեցնում են իւր առաջնուայ տեղը: Խաչվերացը տօնում է Հայոց եկեղեցին սեպտեմբերի 14-ին մօտիկ հանդիպող կիւրակէ օրը, իսկ խաչ գիւտը — խաչի տօնից յետոյ եօթներորդ կիւրակէին, որ լինում է հոկտեմբեր ամսին:

87. ԵՐԵՒԱՆԻ Ս. ԽԱՉԻ.

351 թուի մայիսի 7-ին Պենտեկոստէի օրը Երուսաղէմ քաղաքում Քրիստոսի պատուական և կենդանաբար Խաչը երևում է լուսաւոր տեսիլամբ. մի անսովոր խաչաձև լոյս երկնքից իջած, Գողգոթայ սարի վրայից տարածվում է մինչև Զիթենաց լեռը: Այս հրաշալի երևոյթը, որ բաւական ժամանակ է տևում, տեսնում են Երուսաղէմի Կիւրեղ եպիսկոպոսը և քաղաքի բնակիչները: Քրիստոնեայք զմայլուած այս Աստուածային շնորհքովը — արք և կանայք, ծերք և երիտասարդք խուռն բազմութեամբ գիմում են եկեղեցի, միաբերան օրհնելով և փառաւորելով Փրկչի անունը: Կիւրեղ Երուսաղէմացին իսկոյն առանձին թղթով այս հրաշքի մասին տեղեկութիւն է տալիս Հռովմայեցւոյ Կոստանդ կայսերը ՚ի պարծանս քրիստոնէութեան: Հայաստանեայց եկեղեցին այս անցքի տօնը կատարում է Յարութիւնից յետոյ հինգերորդ կիւրակէին: Առաւօտեան ժամին կարդացւում է և Կիւրեղ եպիսկոպոսի թուղթը:

88. ՎԱՐՍՆԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ.

Սուրբ Հռիփսիմեան կուսանք 300 թուին Հռովմայեցւոյ Դիոկղետիանոս կայսեր հալածանքից փախչում են դէպի Հայաստան մի քանի բարեպաշտ քահանաների հետ: Առ ժամանակ մի հանգիստ առնելով Տոսբայ գաւառի Վարազայ լեռան վրայ, այստեղ Հռիփսիմէ կոյսը իւր մօտ ունեցած սուրբ խաչի մասը յանձնում է քահանայից հսկողութեանը, ամփոփելով քարակոյտի մէջ, որպէս զի քրիստոնէական սրբութիւնը չենթարկուի անպատուութեան անհաւատների կողմից: Իսկ ինքը իւր ընկերների հետ ուղևորվում է դէպի Վաղարշապատ: Քահանաների մահուանից յետոյ սուրբ խաչի մասը մնում է անյայտ: 653 թուականին Թոդիկ ճրգխաչի մասը մնում է անյայտ: 653 թուականին Թոդիկ ճրգխաւորը, որ առանձնացած էր Վարազայ լեռան վրայ կուսանաց վանքի մօտ, գիշերով տեսնում է տասներկու լուսեղէն սիւն և լսում է հրեշտակաց օրհներգութեան ձայնը. ապա մի լուսեղէն խաչ վերանալով այնտեղից մտնում է եկեղեցի և կանգնում սեղանի առաջ: Չգնաւորը երկիւղածութեամբ մտնում է եկեղեցի և տեսնելով խաչափայտի մասը, երկրպագութիւն է անում նորան: Իմանալով այս ներմասը, կաթողիկոսը և քննութեամբ վերահասու լինելով սէս Գ. կաթողիկոսը և քննութեամբ վերահասու լինելով հրաշքի ստուգութեանը, կարգում է խաչի առանձին տօն, որ կոչվում է յայտնութիւն Վարազայ խաչի:

Վարազայ խաչի յիշատակը Հայոց եկեղեցին տօնում է Խաչվերացի տօնից յետոյ Գ. կիւրակէին:

Չոք գաւառի վանքի մէջ

89. ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՆԻ ՆՈՐԱ
ԽՈՐՀՐԳՆԵՐԻ ՎՐԱՅ.

Սուրբ Հոգու իջնելուց յետոյ առաքելներն իսկոյն ըս-
կըսեցին աւետարանի քարոզութիւնը և շատերն ընդունե-
ցին նորան: Քրիստոսի հաւատացեալներէից կազմուեցաւ մի
Ժողով (հասարակութիւն), որի մէջ ամենքը սիրում էին
մէկմէկու և միակերպ հաւատում էին: Այս Ժողովն ասվում
էր Քրիստոնէական սուրբ եկեղեցի, իսկ նորան պատկանող
մարդիկ՝ Քրիստոնեայք: Քրիստոսի եկեղեցին մի է, որովհե-
տե ունի մի գլուխ — Քրիստոսը, մի հաւատ, մի օրէնք և
բոլոր քրիստոնեաները, խորհուրդների միջնորդութեամբ,
ստանում են Սուրբ Հոգու շնորհքը: Մասն անգամ չէ բա-
ժանում քրիստոնեաներին: Մեռեալ արդարները, իրանց՝ Աս-
տուծուն ուղղած աղօթքով, օգնում են երկրիս վրայ ապ-
րող մարդիկներին, և սոքա ևս աղօթք են մատուցանում
մեռած մարդկանց համար: Եկեղեցին սուրբ է, որովհետեւ
քրիստոնեաները մաքրուած են Քրիստոսի արիւնով, և խոր-
հուրդների միջնորդութեամբ Սուրբ Հոգու շնորհքով սրբա-
գործվում են: Ընդհանրական է, որովհետեւ նորան պատկա-
նում են բոլոր հաւատացեալները, ուր և լինին նոքա: Առա-
քելական է, որովհետեւ նա պահպանում է առաքելներից
աւանգստ ուսումը և կառավարվում է առաքելներից հաս-
տատուած հովիւներով:

Խորհուրդ ասվում են այնպիսի սրբաբար գործողութիւն-
ներ, որոնցով հաւատացեալներին գաղտնի, անտեսանելի
կերպով մտտակարարվում է Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը: Այս իսկ
շնորհքն է այն Աստուածային զօրութիւնը, որը միաւորում
է քրիստոնեաներին ի Ժողով և սրբագործում է նրանց:
Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցին առաքելներից հե-
տեւեալ խորհուրդներն ընդունեց. Մկրտութիւն, Դրոշմ,

Ապաշխարութիւն, Հաղորդութիւն, Ամուսնութիւն, Կարգ-
քահանայութեան և Օծումն հիւանդաց: Մկրտութեամբ ըն-
դունում է հաւատացեալը Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը, ստանա-
լով նոր կեանք: Դրոշմով ընդունում է շնորհք — նոր, քրիս-
տոնէական կեանքի մէջ հաստատ մնալու համար: Ապաշխա-
րութեամբ ստանում է շնորհք, որով թողութիւն է տրը-
վում նորա մեղքերին: Հաղորդութեամբ քրիստոնեային գաղտ-
նի կերպով միանում է Քրիստոսի հետ: Ամուսնութեամբ
օրհնվում է ատն և կնոջ միաւորութիւնը: Զեւնադրութեամբ
տրվում է Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը, որով ընտրեալն սրբա-
գործուելով, մտաչում է եկեղեցուն ծառայելու: Հիւանդնե-
րի օժմամբը — տրվում է շնորհք, որով մարդ առողջութիւն
է գտնում ծանր հիւանդութիւնից:

Հաւատը, որ ունինք դէպի եկեղեցին և դէպի մկրտութեան
շնորհարարչա զօրութիւնը, այսպէս ենք լալանում:

Հաւատովք՝ ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական
սուրբ եկեղեցի, ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի
քրտութիւն և ի թողութիւն մեղաց:

90. ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ.

Մկրտութեան խորհրդով ընդունում է մարդ Հոգւոյն
Սրբոյ շնորհքը, որով վերածնում է, այսինքն ստանում է
նոր կեանք, Այս խորհուրդը կատարվում է մկրտուողին ե-
րեք անգամ ջրի մէջ ընկղմելով, որի հետ արտասանվում են
այս խօսքերը. «Մկրտվում է ծառայն Աստուծոյ (այս անուն)
այնուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ»: Մկրտուողն աւա-
ղտն մտնելով մեղաւոր, դուրս է գալիս այն տեղից՝ Հոգւոյն
Սրբոյ շնորհիւ, արդարացած իբրեւ մարդ Աստուծոյ:

Մկրտութիւն ընդունող մարդուց պահանջվում է, որ նա հրաժարուի իւր առաջնուայ վատարարոյ կենցաղավարութիւնից, սատանայից և ամեն չարութիւնից, յայտնէ իւր փափազը Քրիստոսի հետ միաւորուելու և դաւանէ դէպի Քրիստոսն ունեցած հաւատը: Մկրտութիւնից յետոյ նորան հազցնում են սպիտակ շոր, ի նշան նորա մաքրութեան: Մկրտութեան խորհուրդը անկրկնելի է:

Մկրտուածին նոր կեանքի մէջ դաստիարակելու համար տրվում է կնքահայր, որ ընդունելով նորան աւագանից, նորա երաշխաւորն է դառնում: Երեխայի մկրտութեան ժամանակ կնքահայրը նորա տեղ յայտնում է սատանայից հրաժարուիլը և հաւատոյ դաւանութիւնը: Նա պիտի հոգայ, որ երեխան դաստիարակուի քրիստոնէական հաւատի մէջ:

91. ԴՐՈՇՄ.

Դրոշմի խորհրդով նոր մկրտուածն ընդունում է Սուրբ Հոգու շնորհքը, որով հաստատվում է քրիստոնէական կեանքի մէջ: Դրոշմը կատարվում է իսկոյն մկրտութիւնից յետոյ: Քահանան սուրբ մեռնոյլ օծում է մկրտեալի ճակատը, աչքերը, հոտոտելիքը, բերանը, ականջները, ձեռքերը և ոտները, արտասանելով այս խօսքերը. «ԿՆԻՔ ՏԵՍՈՒՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ»: Մարմնի զանազան անդամներն օծվում են ի նշան նորա, որ Հոգին Սուրբ սրբազործում է և զօրացնում մարդու ամեն զգայարանները և զործերը:

Մեռոնն է իւր կազմած զանազան անուշահոտ ծաղիկներից և խոտերից. որոնց մէջ գլխաւոր մասը կազմում է ձիթենու իւղը և ագնիւ բալսամը, և օրհնվում է Սուրբ Էջմիածնում մեծ հանդիսով ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսից, և այնտեղից բաժանվում է Հայաստանեայց ամենայն եկեղեցիների մէջ:

92. ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ.

Ապաշխարութեան խորհրդով քրիստոնեան ստանում է Սուրբ Հոգու շնորհքը, որով սրբվում է նա մկրտութիւնից յետոյ գործած մեղքերից:

Ապաշխարութեան մատչողից պահանջվում է մեղքերի զլջումն և վարքն ուղղելու գիտաւորութիւն: Որպէս զի քրիստոնեայք միշոյ ունենան իրանց մէջ զղջման զգացմունքն արծարծելու, եկեղեցին նշանակում է ապաշխարութիւն՝ այսինքն պահք, սղօթք և առանձնութիւն: Իսկ վարքն ուղղելու գիտաւորութիւնն աւելի հաստատ պահելու համար ապաշխարողին սահմանվում է ապաշխարանքը, որի կատարումն պիտի յիշեցնէ նորան իւր միտումը դէպի չարը և օգնէ նորանից հեռանալու: Քրիստոնեան իւր զղջումը յայտնէ նորանից հեռանալու: Դրոշմում է նորա հոգեւոր հայր, նուազ քահանայի առաջ, որ դառնում է նորա հոգեւոր հայր, բժիշկ նորա հոգու և դատաւոր խղճի: Զղջման այսպիսի արտայայտութիւնը կոչվում է՝ խոստովանութիւն:

93. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.

Հաղորդութեան խորհրդի մէջ քրիստոնեան հացի տեսակով ճաշակում է Քրիստոսի մարմինը և գինու տեսակով ընդունում է նորա արիւնը, որով և միանում է Քրիստոսի հետ:

Պաշտօնը, որով կատարվում է Հաղորդութեան խորհուրդը, կոչվում է պատարագ, որ ասել է զոհ կամ նուէր: Նա կատարվում է սովորաբար ճաշու ժամին, այսինքն կէս օրից առաջ, շատ անգամ առաւօտեան ժամից յետոյ, և երկու ճրտալուսցի օրերում երեկոյեան ժամից յետոյ:

Պատարագ մատուցանելիս քահանայք յիշում են իրանց Փրկչի ծնունդը, քարոզութիւնները, չարչարանքը, մա-

հը, յարութիւնը և համբարձումն: Որոնք արժանի են Բրիստոսի հետ միաւորուելուն, հաղորդվում են. իսկ անպատրաստները սուրբ սեղանի փշրանքն (մասը, նշխարք) են ճաշակում: Իւրաքանչիւր քրիստոնեայ, եկեղեցու կանոնների համեմատ, պարտաւոր է հաղորդուել տարին հինգ անգամ՝ հինգ տաղաւարաց օրերում, կամ զոնէ մէկ անգամ — անպատճառ:

94. ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱՊԻ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ՀԱՍԱՌՈՏ ԲՅՅՈՍԲՈՒԹԻՒՆԸ *).

Ն Ա. Խ Ա. Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք.

Պատարագի նշանակութիւնը:—Պատարագը անարիւն զոհ է Մարմնոյ և Արեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիստոսի, որը հացի և գինու տեսակով քահանաների ձեռքով մատուցանում են Աստուծոյ ինքնին Տէրն մեր Բրիստոս և Նորահաւատացեալները ի յիշատակ չարչարանաց և մահուան Բրիստոսի:

Մատուցողը պատարագի:—Պատարագը կարող են մատուցանել միայն քահանայական կարգ ունեցողները, այսինքն՝ եպիսկոպոսներ, վարդապետներ և քահանաներ, ու և նոյն օրը ժամարար են կոչվում, որովհետեւ առանց նոյա ներկայութեան չէ կարող ժամերգութիւնը սկսուիլ:

Հաստատութիւն խորհրդոյ:—Պատարագի խորհուրդը հաստատեց Բրիստոս իւր չարչարանաց նախընթաց օրը, յորում հացն ու բաժակը առաւ և ասաց. «Այս է Մարմին իմ, որ վասն ձեզ և բազմաց բաշխի»: «Այս է արիւն իմ, որ յա-

*) Սոյն բացատրութիւնը կազմելին հետեւել կամ արժանաւիշատակ Գաբրիէլ Արքեպիսկոպոս Ալվազեանի յօրինած՝ «Անկնութիւն խորհրդոյ և արարողութեանց սրբոյ պատարագի» գրաստակորին:

ղաքս ձեր և բազմաց հեղանի: Զայս արարէք առ իմոյ իշխատակի»:

Նպատակ:—Պատարագի մատուցման նպատակն է՝ 1) Աստուծոյ փառաբանութիւնը. 2) մեղքերի թողութիւն ստանալը. 3) մեր շնորհակալութիւնը առ Աստուծ. և 4) Աստուծոյ շնորհաց և ողորմութեան անկալութիւնը:

Տեղը:—Պատարագը մատուցանվում է ամեն մարդոց համար, թէ կենդանիների և թէ մեռեալների համար: Իսկ տեղը միշտ յատկացնվում է եկեղեցիների և օրհնեալ մատուռների մէջ օծեալ վէմ ունեցող սեղանի վրայ: Ծաղիկ

Ժամանակ մատուցման պատարագի:—Պատարագը թէ և կարելի է ամեն օր մատուցանել, բայց մեր եկեղեցւոյ ընդհանուր սովորութիւնն է աղուհացից մէջ (մեծ պատի լի օրերը) նաեւ բոլոր առաջաւորաց շաբաթը չպատարագել: Իսկ ժամը սովորաբար ճաշից առաջ է յատկացվում, թէ և կա՛մը իրիկուններն էլ պատարագ մատուցանել, երբոր ստիքելի է իրիկուններն էլ պատարագ մատուցանել, երբոր ստիպողական հարկն է պահանջվում, զօր. հարկաւոր է վտանգաւոր հիւանդին հաղորդութիւն տալ և պատրաստ մասը չէ գտնվում, և Զատիկի ու Ծննդեան ճրագալուցի օրերը, ինչպէս որ մեր եկեղեցւոյ առաքելական սովորութիւնն է:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՐԳ ԵՒ ԱՂՕԹԻ ՊԱՏԱՐԱՊԻ.

Բաժանումն պատարագի:—Պատարագը երկու գլխաւոր մասնի է բաժանվում՝ ա. պատարագ երեխայից և բ. պատարագ հաւատացելոց: Պատարագ երեխայից այն մասն է, որ երեխայք, այսինքն չմկրտուած անձինք, ևս և ապաշորաբողբ կամ թերահաւատք կարող էին տեսնել, որպէս զի այն միջոցին կարգացուած և արուած խրատները լսեն, և այն մասն է պատարագի սկիզբից մինչև վերաբերումն:

Պատարագ հաւատացելոց է երկրորդ մասն պատարագի, որ վերաբերումից է սկսվում, որովհետեւ հին ժամանակնե-

րում սովորութիւն կար նոյն միջոցին—չմկրտուածներին անհաւատներին և ապաշխարողներին եկեղեցուց դուրս հանել և ներսը կարող էին մնալ միայն հաւատացեալները — Սուրբ խորհուրդը տեսնելու և հաղորդուելու:

2. **Ձգեստաւորութիւն:**—Պատարագից քահանան մտնում է խորանը զգեստաւորուելու և այդ միջոցին դպիրները երգում են «Խորհուրդ խորին» շարականը, որի առաջին տան մէջ լիշվում է հրեշտակաց ստեղծագործութիւնը, երկրորդում Ագամայ ստեղծուելը, երրորդում Քրիստոսի չարչարանքով եղած փրկագործութիւնը, չորրորդում—Հոգւոյն սրբոյ առաքելոց վրայ իջնելը և ապա քահանայական զգեստների լիշատակութիւնը և խորհուրդը: Այս շարականի վերջին տունը, որ առնուած է ծաղկապարզի կանոնից, այս է՝ «Թագաւոր երկնաւոր, զեկեղեցի քո անշարժ պահեա՛, և զերկրպագուն անուանդ Քում՝ պահեա՛ ի խաղաղութեան»:

Պատարագից քահանայի զգեստները սոքա են.

1. **Սաղաւարտ:**—Քահանայի գլխանոցն է, որ նշանակում է Յիսուսի յաղթութիւնը ընդդէմ չարին:

2. **Շաւիկ:**—Յիշեցնում է սպիտակ հանդերձը հրեշտակի, որ նստած էր Քրիստոսի գերեզմանի վրայ և այն սպիտակ հանդերձը ևս, որ Հերովդէս ծածկեց Յիսուսի վրայ, և նշանակում է սրբազան կարգի սրբութիւնը և անարատութիւնը:

3. **Փորուրար:**—Քահանան ձգում է երկու ուսոց վրայ և նրանով ծածկում է կուրծքը մինչև վերջ, փորուրարը նշանակ է Քրիստոսի լծոյն, այսինքն՝ խոնարհութեան և հեղութեան, ևս և արդարութեան, որով քահանան պէտք է զարդարէ իւր սիրտը և պարանոցը:

4. **Դօտին:**—Գօտիով պնդվում է պատարագի շտապիկը և նշանակում է, որ Աստուած ամրապնդում է նորան իր զօրութեամբ, անհետացնելով նորանից անմաքուր խորհուրդները:

5. **Բազպան:**—Նշանակում է պատրաստականութիւն տէ-

րունական սեղանին զգուշութեամբ սպասաւորելու, յիշեցնելով միանգամայն, որ եկեղեցւոյ սպասաւորը յոյս պէտք է դնի ոչ թէ իւր անձնական ոյժի վրայ, այլ պիտի ապաւինի Աստուծոյ օգնութեանը:

6. **Վալկա:**—Քահանայի ուսնոցն է, որ հին օրինաց եփուղի տեղն է բռնում, և ուսի վրայ դնելիս՝ այնպէս է երևում, իբր թէ կցուած լինի շուրջառի հետ, վակասը քահանայի արդարութեան նշանակն է:

7. **Շուրջառ:**—Փերնաձև զգեստն է, որ նափորտ ևս է կոչվում.—նշանակ է հոգեւոր զրահի, որով պատրաստվում է քահանան ընդդէմ ներգործութեանց չարին: «Խորհուրդ խորին» շարական յօրինող տրեւելցի Խաչատուր վարդապետն ընծայում է նափորտին կատարեալ Աստուածասիրութեան նշանակը, որով պէտք է քահանան զարդարէ իւր անձը պայծառ զգեստից աւելի:

ՊԱՏԱՐԱԳԻ ՄԱՋԻՆԱԿԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Ձգեստաւորուած քահանան սարկաւագի հետ դուրս են գալիս խորանից. բեմի առաջ քահանան ձեռքերը լուանում է յօրինակ ներքին մաքրութեան և ապա սուրբ Աստուածածնի բարեխօսութիւնը խնդրելով՝ հրապարակական խօստովանութիւն է անում իւր մեղքերի և թողութիւն ստանալով, սաղմոս ասելով բարձրանում է բեմը. ապա վարագոյրը քաշվում է և ընծայարանի մօտ գնալով սպաս է դրնում այսպէս՝ սարկաւագի ձեռքից առնում է նշխարը (անխմոր, այսինքն՝ բաղարջ հաց) և խաչակնքելով դնում է մօղղմայի վրայ և ասում՝ «Յիշատակ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի». յետոյ գինին (անապակ, այսինքն անջուր) է առնում և խաչաձև ածում է սկհւոյ մէջ, ասելով՝—«Յաղագս յիշատակի փրկագործ տնօրէնութեան Տեառն Աստուծոյ և Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: Սկիհը ծածկում է

քողով խաչակնքում է և ասում այս խորհրդանոր խօսքերը — «Հոգին սուրբ եկեցե՛ ի Բեզ և զօրութիւն բարձրելոյն հովանի լիցի ի վերայ Բո»։ և ապա խնկարկուծեամբ շրջագայելով ժողովրդի մէջ՝ նորէն բարձրանում է բեմը։ Այս շրջագայութեան միջոցին դպիրները երգում են «Յայս յարկ» շարականը, որը վերջանում է հետեւեալ մաղթանքով՝ «Բարեխօսութեամբ վերին քո զօրաց միշտ տնշարժ պահեա՛ զաթոռ Հայկազնեայց»։

Բուն պատարագը սկսվում է քահանայի այս խօսքերով՝ «Օրհնեալ թագաւորութիւն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն»։ յետոյ ասվում է օրուայ պատշաճ ժամամուտը և ապա սկսվում է առաջին խորհրդանոր խօսքերը։

Երեքսրբեան փառաբանութեան հանդէսը այսպէս է կատարվում՝ նախ քահանան առանձնական աղօթքով խնդրում է Աստուծուց, որ սուրբ հրեշտակներն ևս փառաբանակից լինին մեզ։ ապա սարկաւազը ասում է՝ «Պոստիումէ»։ յունական բառը, որ նշանակում է ուշ գնեմք և ապա ասվում է երեքսրբեան փառաբանութիւնը, որ է՝ սուրբ Աստուծոյ սուրբ և հօգօր, սուրբ և անմահ, որ խաչեցար (կամ յարեար և այլն) վասն մեր, սղորմեա՛ մեզ»։ երեք անգամ այս միջոցին սարկաւազը ժամարարից առնում է սուրբ աւետարանը և բարձրացնելով բերում է ժողովրդի առաջ և համբուրել է տալիս։ որպէս զի դրանով զարթեցնէ նոցա հաւատը և գրաւէ նոցա ուշադրութիւնը դէպի Աստուածային խօսքը, որ յետոյ սկսվում է մարգարէական և առաքելական ընթերցմունքը, որ նշանակում է, թէ մարգարէից գուշակութիւնը և առաքելոց քարոզութիւնը ի միասին Բրիստոսի տընօրէնութիւնն են ծանուցանում։ Աւետարանից յետոյ ասվում է «հաւատամք» որպէս զի ժողովուրդը հաստատուի իւր

հաւատքի մէջ, որ ունի աւետարանի խօսքերին և պատարագի սուրբ խորհրդոյն։ Հաւատամքից յետոյ իսկոյն ժամարարը ասում է Գրիգոր Լուսաւորչից աւելացրած փառաբանական խօսքերը՝ «Իսկ մեք փառաւորեցուք որ յանաջ քան զյաւիտեանս, երկրպագանելով սրբոյ Երրորդութեան և միոյ Աստուածութեան՝ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն»։ յետոյ սկսվում է պատարագ հաւատացելոց։ Քահանան օրհնում է ժողովրդոց, ասելով՝ «Տէր Աստուած օրհնեսցէ զամենեւեան»։ Սարկաւազը վերցնելով քահանայի ստղաւարտը, ասում է՝ «Մի ոք յերախալից (չմկրտուածներից), մի ոք ի թերահաւատից և մի ոք յապաշխարողայնելից, մի ոք ի թերահաւատից և մի ոք յապաշխարողայնելից և յանմաքից մերձեցի (մօտենայ) յայս խորհուրդ»։ Ապիրները հետեւալ երգով յայտնում են պատճառը թէ ինչու չմկրտուածները կամ թերահաւատները կամ ապաշխարողները չեն յմօտենան այս խորհրդին, որովհետեւ «Մարմին Տէր քունական և Արիւն Փրկչական կայ առաջի, երկնային զօրութիւնք յաներևոյթս երգեն և ասեն անհանգիստ (անդադար) բարբառով Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ Տէր զօրութեանց»։ Գրպիրները երգում են օրուայ պատշաճ սրբասացութիւնը։

ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ Ե.

Հին ժամանակներում բոլոր ժողովուրդը, այսինքն եկեղեցականք և աշխարհականք, արք և կանայք այս միջոցիս թափօրով բերում էին հաց և զինին և դնում էին ընծայարան ասուած սեղանի վրայ։ քահանայ ընդունում էր այն ընծայքը, յետոյ նոցա մէկ կտոր տանում էր սուրբ սեղան, ընծայքը էր ի Մարմին և յԱրիւն Տեառն, որից հասարակութեամբ էր ի Մարմին և յԱրիւն Տեառն, որից հաղորդվում էին արժանաւորները, իսկ չհաղորդուողներին պատարագի վերջը բաժանվում էր այն ընծայից մնացած մասը որպէս զի նոքա ևս մի կերպով սուրբ սեղանին մասնակից

Համարուին: Յետոյ եկեղեցին ամենայն տեղ այս արարողութիւնը թեթեացրեց և մեր ազգի մէջ սովորութիւն եղաւ միայն սրբագործելի նշխարն ու գինին թափօրւակէս ժողովրդեան միջից անցնելով կամ սեղանի ետեւից պտըտելով վերաբերել պատուով ու տանել տալ քահանային, որը խնկարկութեամբ ընդունելով զնոյն է սեղանի վրայ: Այս արարողութիւնը երբեմն հանդիսով է կատարվում և երբեմն համաժողով: Վերաբերումը մասնաւորապէս օրինակ է գալտեան Քրիստոսի յաշխարհ մարդեղութեամբ և գալտեան Նորա 'ի սուրբ սեղանն հաղորդութեան խորհրդով:

ՈՂՋՈՅՆ.

Վերաբերումից յետոյ լինում է ողջունի արարողութիւնը, որի խորհուրդը կայանում է հետեւելում. եկեղեցին չի մոռանում Քրիստոսի Տեառն մերոյ այն պատուէրը, որ տուած է՝ «Թէ որ սեղանի վրայ մատուցանես քո ընծադ և այն տեղ միտքդ գայ, որ եղբայրդ սրտի մէջ քո դէմ ունի որ և իցէ անբաւականութիւն, թող քո ընծադ սեղանի առաջ, գնա առաջ հաշտուիր եղբորդ հետ և յետոյ արի ու ընծայիր պատարագդ»: Ուրեմն պատարագ մատուցանողները հաշտ պիտի լինին իրար հետ, ո՞ր չունենան մէկ մէկու դէմ և 'ի նշան նորա՝ սուրբ սիրով ողջոյն տան իրար: Սորա համար էլ սարկաւազն ասում է. «Ողջոյն սուրբ (տուէք) միմեանց 'ի համբոյր սրբութեան և որ ոչ էք կարող հաղորդել (մասնակցիլ) Աստուածային խորհրդոյս, առ զրուսն ելէք (զուրս գնացէք) և աղօթեցէք»:

Իսկ զսիրները երգում են՝

Քրիստոս 'ի մէջ մեր լայտ-Քրիստոս մեր մէջ լայտ-նեցաւ, Որէնն Աստուած աստ նուեցաւ, Որէնն Աստուած աստ նուեցաւ, խաղաղութեան այստեղ բազմեցաւ, խաղաղութեան ձայն յուեցաւ, ձայն հնչեցաւ. սուրբ ողջունս սուրբ ողջունիս հրաման տընիս հրաման տուաւ. եկեղեցիս սուրբ ողջունիս հրաման տընիս մի անձն եղև, համբոյրս սուրբ ողջունիս հրաման տընիս մէկ անձն եղան: Այս խաղաղութեան, սէրն ընդ-սուրբ ողջունիս հրաման տընիս համբոյր սփռեցաւ: Սրդ, համբոյրը իբրև միութեան կապ տրուեցաւ, թշնամուպաշտօնեայք, բարձեալ զձայն թիւնը հեռացաւ, սէրը ամենքի մէջ տարածուեցաւ: Սրդ, պաշտօնեայք, ձայներթեանն, որում սրովբէքն են նիդ բարձրացնելով՝ միաբերան օրհնեցէք միասնական Աստուածութիւնը, որին սրբովբէքն են օրհնաբանում:

ՍՐԲԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՓՈԽԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ԿԱՆՈՆ ՊԱՏԱՐԱԳԻ.

Ողջունից յետոյ սկսվում է սրբագործութեան արարողութիւնը: Առաջ սարկաւազը քարոզում է ժողովրդեան, որ ահիւ և զողութեամբ կենան, ուշադրութեամբ նայեն սուրբ պատարագի կատարման վրայ:

«Ահիւ կացցուք, երկիւղիւ կացցուք, բարևք կացցուք և նայեցարուք զգուշութեամբ»:

Ժողովուրդը պատասխանում է, թէ մեր ուշադրութիւնը առ Քեզ է, Տէր Աստուած: «Առ քեզ Աստուած» Սար-

Կաւազը շարունակում է. «Պատարագ Բրիստոսի մատչի գառն Աստուծոյ». այսինքն գիտացէք, որ Բրիստոս, գառն Աստուծոյ, պատարագ է է բերվում սեղանի վրայ: Ժողովուրդն էլ լայտնում է իւր հաւատը և յոյսը ասելով՝ «Ողորմութիւն և խաղաղութիւն և պատարագ օրհնութեան»: այսինքն հաւատում ենք, որ այս պատարագի զօրութեամբ ընդունում ենք Աստուծոյ ողորմութիւնը և խաղաղութիւնը: Յետոյ զպիրները երգում են հրեշտակալին երգը, որ է՝ «Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ Տէր զօրութեանց, լի են երկինք և երկիր փառօք Բո, օրհնութիւն 'ի բարձունս, օրհնեալ որ եկիր և գալոց ես անուամբ Տեառն. ովսաննայ 'ի բարձունս»:

Յետոյ Հացը մաղզմալով ղենելով սկսույ լրաց միասին
խաչականքում և ասում է երեք անգամ.
«Որով զհացս և զգինիս օրհնեալ Մարմին և Արիւն
ճշմարտապէս արասցես Տեառն մերոյ և փրկչին Յիւսէփ
Քրիստոսի, փոխարկելով Հոգւովը Քով սրբով»: Այս միջոցիս
Աստուծոյ զօրութեամբ Հացը և գինին փոխարկվում են
Մարմին և Արիւն Քրիստոսի:

տեղ վարագոյրը քաշվում է և պատարագիչը չորս կտոր է անում մասը և բաժակի մէջ ձգելով ասում է՝ «լրումն Հոգւոյն սրբոյ, այսինքն թէ խորհուրդը կատարվում է ներգործութեամբ սուրբ Հոգւոյն: Պատարագիչը ահիւ և դողալով ճաշակում է սուրբ Մարմինը (չորս մասնից՝ միայն մինը) և սուրբ Արիւնը, ասելով այս դաւանական աղօթքը:

«Հաւատով հաւատա՛յ յամենասուրբ Երրորդութիւնդ՝ ի Հայր և յԱրդի և ի Հոգիդ Սուրբ:

«Հաւատով ճաշակեմ զսուրբ, զկենդանարար և զփրկագործ Մարմինս Գո, Քրիստոս Աստուած իմ Յիսուս, ի թողութիւն մեղաց իմոց»:

«Հաւատով լմպեմ զսրբարար և զմաքրիչ Արիւնս Գո, Քրիստոս Աստուած իմ Յիսուս, ի թողութիւն մեղաց իմոց»:

«Մարմին Գո անապական լիցի ի կեանս, և սուրբ Արիւն Գո ի քառութիւն և ի թողութիւն մեղաց»:

Սորանից յետոյ կրկին քաշվում է վարագոյրը և սարկաւազը քաջականչում է՝ «Երկիւղիւ և հաւատով յառաջ մատիք (առաջ եկէք) և սրբութեամբ հաղորդեցարուք» (հաղորդուեցէք): Եթէ հաղորդուողներ կան, ակնածութեամբ առաջ են գալիս և հաղորդվում են իսկ անպատրաստները սուրբ սեղանի փշրանքն (մասը, նշխարք) են ճաշակում:

Պատարագիչը սուրբ սկիհը ձեռքին օրհնում է ժողովրդին. ապա նորէն քաշվում է վարագոյրը և պատարագիչը գոհացողական աղօթք ասելով յանուն ամենասուրբ Երրորդութեան, ճաշակում է և մնացեալ մասերը:

Երկրպագանելով Քրիստոսին, որ վերջին անգամ երևեցաւ իւր սուրբ խորհրդով, զպիւրները երգում են հետեւեալ գոհացողական երգը՝

«Գոհանամք Դիէն, Տէր (չնորհակալ ենք Քեզանից, Տէր), որ կերակրեցիր զմեզ յամմահական սեղանոյ Գո,

քաշխելով (տալով կամ չնորհելով) զՄարմին և զԱրիւնդ ի փրկութիւն աշխարհի և կեանք անձանց մերոց:

95. ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Ամուսնութեան խորհրդով Քրիստոսի եկեղեցին օրհնում է ամուսնական միաւորութիւնը և խնդրում է Աստուծուց այր և կնոջ համար այնպիսի կատարեալ սիրոյ շնորհք, որով միաւորուած է Քրիստոսը իւր եկեղեցու հետ: Այսպիսի շնորհքը խնդրվում է զաւակ ծնանելու և նորանց քրիստոնէական լիկերպով մեծացնելու համար:

Ամուսնութեան խորհուրդը նոքա միայն կարող են ընդունել, որոնք սորա համար սահմանեալ տարիքն ունին, երբ կայ ամուսնացողների մէջ փոխադարձ համաձայնութիւն և պսակի դէմ սահմանուած արգելքներ չունին:

96. ԿԱՐԳ ԿԱՄ ՁԵՆՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգի խորհրդով ձեռնադրուողի տրվում է շնորհք և իշխանութիւն՝ ժողովուրդը հովուելու և եկեղեցու սուրբ խորհուրդները կատարելու:

Կարգը եօթն բաժանումն ունի՝ առաջին երեքը մեծ, այսինքն՝ քահանայութիւնը, սարկաւազութիւնը և կիսասարկաւազութիւնը յատկապէս Կարգ են կոչվում: Իսկ վերջին չորսը՝ փոքր, այսինքն՝ ջահնկալութիւն, երգմանցուցչութիւն, ընթերցողութիւն և դռնապանութիւն յատկապէս աստիճանք են կոչվում: Եպիսկոպոսութիւնը նոր կարգ չէ, այլ զերազոյն իշխանութիւն է՝ աստիճանները և միւս կարգերը տալու:

97. ՕՇՈՒՄՆ ՀԻԻԱՆԴԱՅ.

Հիւանդաց օժման խորհրդով տրվում է Հոգւոյն սրբոյ շնորհքը, որով հիւանդն ընդունում է Աստուծոց մարմնի առողջութիւն և ներելի մեղքերի թողութիւն:

Այս խորհուրդը կատարում է քաղաքի աշխատողների, ու
ձեռք բերելով և իւրով օժեկով, աղօթք է անում հիւանդի
վրայ:

Թէեւ Յակոբոս առաքելից կանոնադրուած է աղօթքը և օծումը միանգամայն կատարել, բայց որովհետև խորհրդի գլխաւոր մասն այն աղօթքն է, որ գիշերաթամ ենք անուանում, այս պատճառով Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցին սովորութիւն է արել՝ տուանց օծման կատարել այս խորհուրդը:

98. ԳՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏԻ ՏԱՐԱԾՈՒՄՆ.

Սկզբում քրիստոնէութիւնը շատ թշնամիների հանդիպեցաւ։ Ամեն տեղ քրիստոնեաներին հալածում էին՝ արգելում էին բանտերի մէջ, տանջում էին և սպանում։ Քրիստոնէական հաւատի համար առաջին նահատակ եղաւ Սոսիանոս նախասարկաւազը՝ նորան քարկոծեցին։ Բոլոր առաքելները, բացի սուրբ Յովհաննէսից, կտարեցան մարտիրոսական մահուամբ։ Սուրբն Պետրոս և Անդրէաս խաչուեցան, իսկ սուրբն Պօղոս գլխատուեցաւ։ Սոքա երկուսն էլ, այսինքն Պետրոս և Պօղոս առաքելները, Հռոմումը նահատակուեցան մի օրուայ մէջ, ինչպէս ասում է աւանդութիւնը։ Թադէոս և Բարթոլղիմէոսը նահատակուեցան Հայաստանի մէջ Հայոց Սանտորուկ թագաւորի իշխանութեան ժամանակ։ Բայց Քրիստոսի վարդապետութիւնը՝ չնայելով բոլոր հալածանքներին, աւելի և աւելի տարածվում էր երկրիս վրայ։ Այս քաջած տառապանքներից Քրիստոնէութեան

քաղցրիչներն ամենեկին չյուսահատուեցան և որքան աւելի չարչարվում էին, այնքան աւելի ուրախանում էին, հաստատ համոզուած լինելով՝ որ կարճապէս տանջանքից լետույ սպասում է նոցա արդարութեան պլակը երկնային թագաւորութեան մէջ: Հալածուելով մի տեղից, նորա տնցնում էին միւս տեղերը, ուր և գտնում էին իրանց հետեւողներ:

99. ԳՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՍԿԶԲՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.

Մինչդեռ քրիստոնէութիւնը հալածվում էր ամենուրեք,
հետեւեալ Զաւարմուշի շրջանում, որտեղ Զաւարմուշի
Սրբաբար Զայոց թագաւորը Քրիստոսի քարոզութիւնների և
հրաշագործութիւնների միջոցով իր ժողովուրդը և ին-
քու վարակուած լինելով անբուժելի հիւանդութեամբ (բո-
ւոսութեամբ), դեսպաններ ուղարկեց Յիսուսի մօտ նամա-
կով և խնդրեց որ գալ Նզեսիւս քաղաքը, բժշկէ նորան հի-
ւանդութիւնից և ախտեղ խաղաղական կեանք վարէ, հե-
ռու թշնամիներից: Յիսուսը հրամայեց Թովմաս առաքեալին՝
գրել նամակի պատաւխանը, որի մէջ խոստացու Իւր համ-
բարձումից յետոյ Իւր աշակերտներից մէկին ուղարկել, որ-
պէս զի բժշկէ թագաւորին հիւանդութիւնից և միանգամայն
միջոցով նորան երկնաւոր միջոցով թագաւոր:

Արդարև Քրիստոսի համբառնալուծը յետոյ, Թադէոսը, որ Նորա եօթանասուն աշակերտներից մէկն էր, մտաւ Եդեսիա քաղաքը և իւր առաքելական քարոզութիւնն սկսեց սիւս թաղաւորական պալատից: Արդարև հաւատաց և նոյնիսկ թագաւորական պալատից: Արդարև հաւատաց և բժշկուեց իւր հիւանդութիւնից մկրտուեց ինքը և իւր գերդաստանը և նոցա հետ միասին Եդեսիայի բնակիչները, Նուտով փախուեցան կռաւորները և նոցա տեղ փախեց Նորա Քրիստոսի սուրբ խաչը: Թադէոսը հիմնելով եկեղեցիք, ձեռնադրելով իւր տեղ Ազգէ եպիսկոպոսին և կարգելով քա-

Հանաներ, քնքը գնաց Հայաստանի միւս աշխարհները աւետարանը քարոզելու։

Արգարի Հօրաքեռ որդին Սանատրուկի, որ իշխում էր Հայաստանի Շաւարշան կամ Արտաղ գաւառում, իւր Սանդուխտ դստեր հետ թէև առաջ ընդունեց քրիստոնէութիւն, բայց լեւոյ ուրանալով նահատակեց Թադէոս առաքեալին և իւր դուստր Սանդուխտին։

Թադէոսից լեւոյ 65 թուականին զալիս է Հայաստան Բարթուղիմէոս առաքեալը, բերելով իւր հետ Աստուածանի սլաակերը, շատացնում է հաւատացեալների թիւը, հաստատում է եկեղեցիք և ապա նա ևս նահատակվում է Սանատրուկից։ Այսպէս ուրեմն Հայաստանեայց եկեղեցին կարող է բացարձակ կոչուիլ Առաջին Բրիստոնէական Եկեղեցի։

Թէև Արգարի յաջորդներն ընդդիմացան քրիստոնէութեան տարածմանը, բայց Թադէոսի և Բարթուղիմէոսի առաքելական քարոզութիւնը և թափած արիւնն անօգուտ չանցան Հայաստանի մէջ, այնպէս որ մինչև Գրիգոր Լուսաւորչի օրերը (302 թ.) ոչ հովիւները սլակասեցան և ոչ նահատակները։

400. ԲՐԻՍՏՈՆԵՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՈՒՄՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ.

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի, որ հեթանոս Անակ Պահլաունու որդին էր, ծնունեցաւ Վաղարշապատ քաղաքում 257 թ.։ Եւ երբ նորա հայրը՝ Խարով թագաւորին սպանելուց լեւոյ, չկարողանալով փախստեամբ ազատուել, ինքնապէս Երասխ գետի մէջ, իսկ նորա ընտանիքը սրով կոտորուեցան, այս կոտորածից ազատ մնաց երեք տարեկան մանուկը։ Սորան իւր դայեակ Սովիա անունով կինը, որ հաւատով քրիստոնէայ էր, տանում է Կեսարիա, և այնտեղ մկրտել տալով անունը գնում են Գրիգոր։ Նա Կեսարիա-

յում սնաւ քրիստոնէական բարեպաշտութեամբ և 18 տարեկան հասակում ամուսնանալով ունեցաւ երկու որդի՝ Վրբ-թանէս և Արիստակէս։

Գրիգորը՝ բաժանուելով իւր կին Մարիամից, գնաց Հռովմ, ուր այն ժամանակ դոմովում էր Խոսրով թագաւորի որդի Տրդատը, որի մօտ նա ծառայ մտաւ, որպէս զի իւր հօր յանցանքը քաւի։ Գրիգորը մնաց Տրդատի մօտ մինչև որ նա թագաւոր եղաւ ու Հռովմից վերադարձաւ Հայաստան 286 թ.։ Երբ նորա հասնում են Եկեղեցաց գաւառի Երէզ աւանը, Տրդատը շնորհակալութեան զոհ է մատուցանում Անահիտ դիցուհուն և Գրիգորին պատուելով է, որ ծաղկէ պսակ զնէ կուռքի գլխին, բայց նա չկատարելով թագաւորի հրամանը, յայտնի ցոյց էր տալիս իւր քրիստոնէութիւնը, որ մինչև այն ժամանակ ծածուկ էր պահում։ Ուստի Տրդատը սարսափելի տանջանքներ է հասցնում նորան, և իմանալով, որ Գրիգորը իւր հօրն սպանող Անակի որդին է, հրամայում է ձգել Արտաշատ քաղաքի խորվիրապի մէջ, ուր միայն մահապարտներին էին ձգում։ Գրիգորը մնում է նորա մէջ 15 տարի, կերակրուելով մի բարեպաշտ կնոջ ձեռքով։

Այս միջոցին (301 թ.) Տրդատի հրամանով կատարվում է Հռիփսիմեանց Սուրբ կոյսերի նահատակութիւնը, Աստուածային պատիժն էլ իսկոյն հասնում է թագաւորի, նորա ընտանիքի և նախարարների վրայ։ Տրդատ կորցնում է բնականութիւնը և կատաղած դիմում է անմարդաբնակ տեղերը։ Յետոյ խորվիրապից հանում են Սուրբ Գրիգորին, որի աղօթքով բժշկվում է թագաւորը և բոլոր այսահարները և կրկին նորոգվում է քրիստոնէութիւնը Հայոց աշխարհում։

Այնուհետև նախարարներ, իշխաններ և հաւատացեալների բազմութիւնը հաւաքուելով Տրդատ թագաւորի մօտ համակամ խորհրդով և հաւանութեամբ ընտրում են Սուրբ

Գրիգորին իրանց հովիւ և առաջնորդ և մեծ պատուով վաղարշապատ քաղաքից տանում են Փոքր Հայաստանի կեսարիա քաղաքը, ուր Ղևոնդիոս Հայրապետից, որ Թագէոս առաքեալի յաջորդն էր, ձեռնադրվում է Հայրապետ բովանդակ Հայաստանի՝ 302 թուականին Փրկչի:

Սուրբ Գրիգորը վերադառնալով Կեսարիայից Հայաստան, իւր քարոզութեամբ պատրաստում է բոլոր ժողովրդին մըկրտութիւն ընդունելու համար. պատուիրում է աղօթել և պահք պահել և ասպա Եփրատ գետի մէջ մկրտում է թագաւորին, Աշխէն թագուհուն, Խոսրովիդիստին և բոլոր բազմութեանը. պատարագ է մատուցանում և ամենքը հաղորդվում են: Այնտեղից թագաւորի հետ դալիս է Վաղարշապատ քաղաքը և 303 թուին սկսում է Էջմիածնի հոյակապ եկեղեցու շինութիւնը:

Յետոյ Սուրբ Լուսաւորիչը շրջելով Տրդատի հետ Հայաստանի ամեն կողմերը, մկրտում է ամենքին, բաց է առնում զպրոցներ, կարգում է ուսուցիչներ, ձեռնադրում է եպիսկոպոսներ և քահանաներ, շինում է շատ եկեղեցիք, վանքեր, կուսանոցներ և հիւրանոցներ, ստհմանում է տօներ:

Եւ այսպէս Հայաստան աշխարհը քրիստոնէական լուսով լուսաւորելուց յետոյ՝ Սուրբ Գրիգոր 331 թուականին առանձնանում է Սեպուհ սարի վրայ Մանիայ անունով, ուր և կնքում է իւր բազմարդիւն կեանքը:

ԺԱՄԱՄՈՒՏ Ի ՏՕՆԻ ՍՐԲՈՅ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ

ՄԵՐՈՅ:

Գրիգոր սուրբ քահանայապետ, որ զհաւատս ուսուցեր պետ, որ հաւատը սորվեցրեր զգրանակս գիւացն հալածեւ և գեւերի բանակը ցրուեցիր:

ցեր. մարդկան ուսուցեր քա- մարդիկներին սորվեցրեր դա-
րողել զերրորդութիւն, պսա-ւանել սուրբ երրորդութիւնը,
կեցար յարքայութեանն. արդ-պսակ ստացար արքայութեան
բարեխօս լեր առ Տէր վասն մէջ. արդ բարեխօսութիւն
մեր: արա մեզ համար Աստուծոյ
առաջ:

Ի Պատիւ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի Հայոց եկեղեցին սահմանած ունի երեք տօն:

ա. Մեծի պահոց հինգերորդ եօթնեկի շաբաթ օրը կատարվում է տօն ՚ի լիշատակ չարչարանաց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի և մտին ՚ի վերապն:

բ. Ելն նորա ՚ի վերապէս: Սա լինում է ամառը, յունիս ամսին, շաբաթ օրը: Իսկ միւս օրը, որ է կիւրակէն, միշտ կատարվում է տօն Կաթուղիկէ եկեղեցւոյ սրբոյ Էջմիածնի:

գ. Գիւտ նշխարաց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ. սա ևս լինում է ամառը յունիս կամ յուլիս ամիսներին՝ դարձեալ շաբաթ օրը:

ԿԱՆՈՆ ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ.

Հրաշափառ Աստուած և Հրաշապէս փառաւորուած
միշտ բարեխնամող, որ յառաջ և միշտ բարեխնամ Աստուած,
գիտութեամբ զփրկութիւն որ առաջուց հոգալով սկիզ-
Հայաստանեայց սկզբնաւորեալ բըն դրիւ Հայաստանի փըր-
՚ի սլարթեական մեղապարտ կութեանը և պարթեական
ազգէն լուսաւորիչ մեզ շնոր- յանցաւոր ցեղից մեզ լուսա-
հեցեր. վասնորոյ բարեխօսու- ւորիչ տուեցիր. ուստի նորա

Թեամբ սորա, Փրկիչ, կեցո՛ւ, բարեսօսութեամբ պահպան-
գնեց, այժմ էլ ի Քրիստոս
դաշնակցէ։

Եւ ի Քրիստոս, այժմ էլ Քրի-
ստոսին հետ միասին օրհն-

Հըաշալի զարմացմամբ երանելին սուրբ Գրիգոր զանտանելի ըզջարչարանս 'ի յանձն էառ երեք հիգօք ամօք 'ի մէջ թունաւորացն, բնակէր անդնդալին տանջանօքն ի վերապին, վասնորոյ...

Հրաշագործ Քո բանիւդ և Քո հրաշալի խօսքովը և մեծ ողորմութեամբ ելեալ մեծ ողորմութեամբդ նա, բժշկէր զհարուածեալսն ի դի-դուրս գալով վիրապից, սկսեց լախար սաստիցն, երկըրպա-բժշկել գիւտհարներին, դարձ-գուս առնելով զամենեսեան նելով նրանց ամենքին սուրբ սուրբ Երրորդութեանդ, վա-Երրորդութեան երկրպագող-սըն... ներ, ուստի...

101. ՍՐԲՈՅ ՀՈՒՓՍԻՄԵԱՆՅ ԵՒ ԴԱՅԻԱՆԵԱՆՅ ԿՈՒՍԱՆԱՅ
ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ.

Քրիստոնէական հաւաքը Հռովմայեցւոց կայսերութեան մէջ իւր երեւալու իսկ օրից, ենթարկուեցաւ սաստիկ հալածանքի: Չնայելով սորան, երբեմն Հռովմայ գահի վրայ բարձրանում էին այնպիսի առաքինասէր անձինք, որոնք ազատութիւն էին տալիս քրիստոնէութիւնը դաւանելու: Այսպէս, երրորդ դարու վերջերում Հռովմում գոյութիւն է ունենում Կոստանոց, որի մայրապետն էր սուրբ Գալիանէն: Դժիճի ալ-

լոց մտնում է այս կուսանոցը Հռիփսիմէ անունով մի հրաշագեղ կոյս թագաւորական տոհմից, գաստիարակվում է քրիստոնէական հոգւով և ուխտ է դնում Աստուծոյ առաջ իւր կեանքը կուսութեամբ անցուցանելու: Դիակղեւորանոս կայսրը, 285 թուին բարձրանալով գահը, հալածանք է յարուցանում քրիստոնեաների դէմ: Սա, տեսնելով Հռիփսիմէի գեղեցկութեան մասին, կամենում է ամուսնանալ նորա հետ. բայց կոյսը մի քանի քահանաների ուղեկցութեամբ և սուրբ Գայիանէի հսկողութեամբ 70 հոգւով փախչում են Հռովմից, գնում են Պաղեստին, այցելում են տնօրինական տեղերը և մի քանիսը մնում են այնտեղ. իսկ Հռիփսիմէն և Գայիանէն իրանց ընկերուհիներով երեք քահանաների հետ գալիս են Հայաստանի Վասպուրական աշխարհը և իջևանում են Վարազայ լեռան վրայ: Այստեղ ս. Հռիփսիմէն թողնում է իւր կրած խաչը, որ այժմ լսլտնի է Վարազայ սուրբ խաչ անունով և ապա 37 հոգւով անցնում են Արարատեան աշխարհ և բնակութիւն են հաստատում Վաղարշապատի մի հնձանում: Սուքա օրական ապրուստը ճարում են ձեռագործով, ուլունքներ վաճառելով: 301 թուին Տրդատ Հայոց թագաւորը նամակ է ստանում Դիակղեւորանոս կայսրից, որը յայտնում է Հռիփսիմեանց փախուստը և նկարագրելով Հռիփսիմէի գեղեցկութիւնը, առաջարկում է որ կամ լեռ դարձնէ նորան և կամ ինքը ամուսնանալ նորա հետ, եթէ կամենում է: Տրդատի խնդրակները գտնում են ուրբ կոյսերին հնձանում. Հռիփսիմէն մեծ ջրով բերում են արքունական պալատը. թագաւորը յափշտակվում է նորա գեղեցկութիւնով և առաջարկում է նորան իւր հետ ամուսնանալ: Հռիփսիմէն հաստատ մնալով իւր ուխտին, փախչում է պալատից: Ապա հասնում է դահճապետը և Հռիփսիմէին դառն տանջանքով զրկում է կեանքից: Միւս օրը տանջանքի է ենթարկվում և ս. Գայիանէն, որ չկամեցաւ Հռիփսիմէին համոզել թագաւորի կամքը կատարելու: Այսպէս նահատակվում են 37 կու-

սանք. նոցա մարմինները մնացին բացթողաց մինչև սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի խորվիրապից դուրս գալը: Սա սուրբ կոյսերի մարմինները ամփոփում է իրանց բնակութեան հրն-
ձանում և մի քանի ժամանակից յետոյ շինել է տալիս երեք վկայարաններ՝ մէկը Հռիփսիմէի նահատակութեան տեղը, միւսը Գայիանէի և երրորդը բնակութեան հնձանի տեղը: Հայոց եկեղեցին սահմանեց տօնել սուրբ կուսանաց յիշատա-
կը Հոգեգալստեան երկրորդ շաբաթը:

102. ՏՕՆ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲՈՅ ԷՋՄԻԱՇՆԻ.

Երբ որ Գրիգոր Լուսաւորչին հանեցին խորվիրապից, նո-
րա առաջ դուրս եկան Տրդատը և նորա հետ բոլոր մոլեգ-
նեալ իշխանները: Գրիգորի աղօթքով Տրդատը փոքր ինչ
զգաստանում է և ընկնելով սուրբի առաջ իւր մեղքերին թո-
ղութիւն է խնդրում: Սուրբն Գրիգոր, խոստանալով թագա-
ւորին Աստուծոց հայցել նրա մեղքերի թողութիւնը, հարց-
նում է՝ «Ո՞ւր են Աստուծոյ գառները»: Նորան ցոյց են տա-
լիս սուրբ կոյսերի մարմինները, որոց ամփոփում է իրանց
բնական տեղումը և ամբողջ գիշեր աղօթքով անց է կաց-
նում նոցա գերեզմանի վրայ: Այն ժամանակ նա տեսնում է
երկնքից իջնող լոյս և նորա առաջ հրեշտակների գունդը:
Նոցա ետեւից երևում է մարդու կերպարանքը ոսկէ ուռը
ձեռքին: Այս երևույթը ընթանում է դէպի Վաղարշապատ:
Սորանից յետոյ ուռը բաղխում է գետինն. գետինը դղրդում
է, լեռները շարժւում են և անդունդի խորքից լսվում է
սանդարամետի ողբագին ձայնը: Ապա թագաւորական պա-
լատից բարձրանում է ոսկեայ խաբիսիսը (պատուանդան) զո-
հագործութեան սեղանի նման, որից ծագում է հրեղէն
սիւնը ամպեայ թակաղակով (ծածկոցաձև զարդարանք) և
որի վրայ փայլում էր խաչը: Սեղանի տակից բղխում էր կեն-
դանի ջրոյ աղբիւրը և ոռոգում էր երկրի մեծ տարածու-

թիւն: Այս ամբողջ շինուածը շրջապատած էր չորս սիւնով,
որոնցից երեքը բարձրանում էին նահատակուած կոյսերի
նշխարների վրայ: Այդ ամենը միանում էր կամարով, որի վը-
րայ դրած էր հրեղէն աթոռը և աթոռի վրայ տէրունական
խաչը: Հրեշտակը այսպէս բացատրեց սուրբ Գրիգորին այդ
տեսիլքը՝ «Մարդու կերպարանքը—նոյն ինքն Տէրն մեր Յի-
սուս Քրիստոս Աստուծոյ միածին Որդին է, ասաց նա. խա-
չով պսակուած շինութիւնը—նշանակում է ընդհանրական
եկեղեցի Քրիստոսի, որ խաչի հովանաւորութեան ներքոյ է
գտնվում, որովհետեւ խաչի վրայ մեռաւ Աստուծոյ որդին:
Այդ տեղը աղօթքի տեղ պիտի դառնայ: Հրեղէն սիւնը և
աղբիւրը նշանակն է Աստուածային մկրտութեան, որ բըղ-
խում է ընդհանրական եկեղեցուց մարդկութեան վերածնու-
թեան համար: Խոնարհիւր, աւելացրեց հրեշտակը, այն շնորհ-
քի առաջ, որ ցոյց տուեց քեզ Աստուած և եկեղեցի շինիւր
այստեղ»: Այնտեղը ուր սուրբ Գրիգորն արժանացաւ այդ
տեսիլեան, Շողակաթ կոչուեցաւ, որ նշանակում է լուսոյ կա-
թիլ: Սուրբ Գրիգոր այն տեղը որմով պատում է և կանգ-
նեցնում փրկչական խաչի նշանը, որպէսզի ամենքը երկրպա-
գութիւն տան այդ սրբավայրում իրանց Արարչին: Իսկ երբ
համեմատ ի պատիւ իշման Միածնի 303 թուին շինում է
համեմատ ի պատիւ իշման Միածնի 303 թուին շինում է
այն տաճարը, որ կոչվում է Էջմիածին, որ դարձաւ ամե-
նայն Հայոց հայրապետութեան Մայր Աթոռ: Սուրբ Էջմիա-
ծինը Հայերի հոգեւոր միութեան կենդրոնն է: Այստեղ Վե-
հափառ Կաթողիկոսը պաշտօնակցութեամբ ազգի եպիսկո-
պոսոց օրհնում է սրբալոյս մեռոնը, որը և այստեղից մաս-
նատրվում է Հայոց բոլոր եկեղեցիներին: Այստեղ է կատար-
վում կաթողիկոսների և եպիսկոպոսների ձեռնադրութիւնը
և օծումը: Այստեղ են գտնվում և մեծ պատուով պահպան-
վում ազգային սրբութիւնները, ինչպէս՝—սուրբ գեղարդը,

որ բերեց Հայաստան սրբազան Թագէոս առաքեալը, սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի աչքը, Մատթէոս աւետարանչի և Պետրոս առաքալի մասունքը, Թոմա առաքեալի աչքը, ճաճանչաձև մեծ խաչը, որի մէջ ամփոփուած է սուրբ կենաց փայտը, և այլն: Սուրբ Էջմիածնի տօնը կատարվում է Հոգեգալստեան երկրորդ կիւրակէին:

Բաց յայտմանէ սուրբ Ստուածածնի պահոց եօթնեկին — շաբաթ օրը լինում է տօն Շղակաթին սրբոյ Էջմիածնի ըստ տեսչեան սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ: Ինչպէս Էջմիածնայ տօնի, նմանապէս և սոյն օրը առաւօտեան ժամին հոգեորականաց դասը, ի միջի ալլոց, երգում է և հետեւեալ շարականը.

Էջ Միածինն ի Հօրէ և Միածին որդին իշաւ Լօլոյս փառաց ընդ նմա, ձայնք ըից և Նորա հետ փառաց հնչեցին սանդարամետք անլոյս՝ անդունդի խորքերը ձայնդ զընդոց:

Տեսեալ զլոյս մեծ հալրա- Գրիգոր հալրապետը մեծ պետին Գրիգորի, պատմէր ցընլոյսը տեսնելով, ուրախութեամբ հաւատացեալ արքային:

Եկալք շինեսցուք սուրբ եկէք շինենք լուսոյ զխորանն լուսոյ, քանզի ի սմա սուրբ խորանը (եկեղեծագեաց մեզ լոյս ի Հայաստան աշխարհի: Գաւտան աշխարհում, մեզ լոյս ծագեցաւ.

103. ՄԵԾՆ ՆԵՐՍԷՍ.

Ներսէս Ա. սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի Յուսիկ Թուան Թոռն էր, Աթանաղինէի որդին: Սա իւր օւսումը ստացաւ նախ Բիւզանդիոնում, ապա Կեսարիայում և մտնելով զինուորական ծառայութեան մէջ, Յըշակ Բ. ի թագաւորութեան ժամանակ համարուած էր իբրեւ սենեկապետ և զինակիր թագաւորի: Ներսիսի համեստ վարքը, քաղցր բարքը և մանաւանդ Սուրբ Գրոց հմտութիւնը ի նկատի ունենալով Փառնեքսէ կաթողիկոսի մահից յետոյ, ամբողջ ազգը, Սըշակ Բ. ի հաւանութեամբ, հալրապետ է ընտրուած նորան: Թագաւորի հրովարտակով և նախարարների ուղեկցութեամբ Ներսէս 364 թուին գնում է Կեսարիայ և հալրապետ ձեռնադրուելով, դառնում է Հայաստան, և իսկոյն սկսում է եկեղեցու բարեկարգութեան և ժողովրդի բարեկեցութեան համար հոգալ: Այդ միջոցին ազգը նեղուած էր, թէ արտաքին թշնամիներից — Յոյներից և Պարսիկներից, և թէ տարքին երկպառակութիւններից և մտնաւանդ բրիտանեական կրօնի զեղծմունքներից: Ուստի Ներսէս իւր մարդասիրական արարքներով հանդիսանում է իբրեւ հալր հայրենեաց և խաղաղասիրական ընթացքով — իբրեւ պաշտպան նեաց և հալրենեաց: Իւր հալրապետութեան սկզբին, այն է 365 թուին, ժողով գումարելով Տարօնոյ գաւառի Աշտիշատ ականում կանոնական սահմանադրութեամբ կարգադրում է Հայոց կոշտ կեանքի մէջ մտցնել քրիստոնէական մարդասիրութեան գործադրութիւնը: Նորա հրամանով բացւում են աղքատանոցներ, հիւանդանոցներ, պատասպարաններ բորոտների համար, դպրոցներ և այլն, այնպէս որ Ներսիսի Աստուածահաճոյ հաստատութեանց թիւը հասնում է երկու հազարի: Քրիստոնէական զեղծումները և հեթանոսական սովորութիւններն արմատախիլ անելու համար արգելում է

ձգտում են Հայաստանին տիրելու և վերջինս, ի հարկէ, աւելի ուժգին պիտի մնար: Պարսկաստանը ի վաղուց հետէ ցանկանում էր իւր հսկողական քրիստոնեայ ազգերի մէջ մոգակրօնութիւնը մտցնել: Բայց ակնածելով քրիստոնեայ Յուսաստանից, չէ վստահանում վճռողական քայլ անելու: Վերջապէս բացվում է յարմար դէպքը: Պարսիկները յաղթում են Յոյներին և պատերազմական մեծ տուգանք առնելով, խաղաղութեան դաշն են կապում նրանց հետ: Հեռացնելով այսպէս մի մեծ արգելք, Պարսից Յագեկերտ թագաւորը մոգերի և Միհրներսէհ հազարապետի խորհրդով աներկիւղ գործադրում է իւր վաղուցուայ մտադրութիւնը — քրիստոնէութիւնը ջնջելու: Գործը սկսվում է Հայերից, յուսարով թէ Վրացիք և Աղուանք ևս կը հետևեն նոցա օրինակին: Մտադրութեան իրագործման համար հարկուոր է հողը պատրաստել, նախ՝ նոյն իսկ երկրի մէջ գտնել մի ազգեցութիւն ունեցող անձն իրանց կամակից և գործակից (այդպիսի մարդկային արժանաւորութեան ստորացնող պարտաւորութիւնը յանձն է առնում երկրի մարգսպան — զաւառակալ Վասակ Սիւնեաց իշխանը), և ապա նիւթապէս ևս տկարացնելով Հայերին, խզել նոցանից գիմադրելու կարողութիւնը: Սորա համար Պարսիկները պատերազմն են սկսում Գուշանաց կամ Հոնաց դէմ, որին մասնակցում են տէրութեան հսկողական բոլոր ազգերը՝ իւրաքանչիւրն իւր այրուծիով, նախարարներով և իշխաններով զիմում են Ապար աշխարհ և այնտեղից արշաւում են Գուշանաց վրայ: Եօթը տարուայ պատերազմից լետոյ Պարսիկները յաղթութիւն են տանում, վերադրելով այն իրանց աստուածների օգնութեանը. ուստի հրաման է ուղարկվում Պարսիկական տէրութեան բոլոր ազգերին, որ միմիայն արեգակը պաշտեն, կրակին երկրպագանեն և մոգութիւնը ընդունեն: Պատերազմում գտնուող քրիստոնեաներին մահուան սպառնալիքով արգելվում է հայրենիքը վերադառնալ: Միայն Ատոմ Գնունի և Մանածիհր

Ռշտունի իշխանները, վտանգը արհամարհելով իրանց զորքով շտապում են Հայաստան փախչելու, բայց Պարսից զորքը հասնելով, ամենին նահատակում են։ Սոցյալ լիշատակը Հայաստանեայց եկեղեցին տօնում է՝ «Ատովմեանց զօրավարաց» անունով։

2. Այնուհետև Միհրներսէ՛հ հազարապետը հրովարտած է ուղարկում Հայերին, որի մէջ մոգակրօնութիւնը գոյում է, իսկ քրիստոնէութիւնը պախարակում. ուստի և առաջարկում է՝ հրաժարուիլ քրիստոնէական, ըստ նոցա կարծեաց, կում է՝ հրաժարուիլ քրիստոնէական, ըստ նոցա կարծեաց, մոլորութիւնից և ընդունել ճշմարտաքարոզ մոգակրօնութիւնը: Հրովարտակը վերջանում է հետեւեալ խօսքերով՝— «կամ պատասխանել նաժակին բան առ բան և կամ Պարսից դուռն գնալով, ներկայանալ թագաւորական բարձրագոյն սից դուռն գնալով, ներկայանալ թագաւորական բարձրագոյն տեսնին»: Սոյն հրովարտակը գրաւում է ամբողջ ազգի ուշադրութիւնը: Արտաշատ թագաւորանիւստ քաղաքում 450 շաղրութիւնը: Արտաշատ թագաւորանիւստ քաղաքում թուին գումարվում է ազգային ժողովը նախագահութեամբ Յովսէփ կաթողիկոսի և մասնակցութեամբ ազգի հոգեւորական ու քաղաքական ներկայացուցիչներին: Գրվում է ազգուպատասխանը, որով ջրվում է զրադաշտական մոլոր վարդապետութիւնը և հաստատվում է քրիստոնէութեան ճշմարտութիւնը: Պատասխանը վերջանում է հետեւեալ խօսմարտութիւնը: Պատասխանը վերջանում է հետեւեալ խօսքերով՝ «Այս հաւատից ոչ ոք կարող է մեզ խախտել, ոչ հրեշտակներ և ոչ մարդիկ, ոչ սուր և ոչ հուր և ոչինչ աշխարհային ամենածանր տանջանք»: Այս համարձակ պատասխանի վրա՝ սաստիկ զայրանում է Յագկերտ թագաւորը և սպառնալից հրովարտակով պատուիրում է Պարսկաստան ուղևորուելու՝ Վասակ մարզպանին, Վարդան սպարապետին և ուրիշ նախարարներին. նոյնպիսի հրովարտակ ստանում է ուրիշ նախարարները և Վրացիք: Այս երեք ազգերը պատգամաւորութեամբ իրարու հետ ուխտ են գնում հաստա-

Հոգի լսվեաւ՝ ի նառնորդն ցնախառնով: Գնալ Նորոգան
չո լսեալով քնն ի բոցախ գո չո ըմաւաւ՝ ալմ խորդոյ

3. Նախարարների ուրացութեան լուրը և մոզերով
էպի հայրենիք ուղևորելիք կայծակի արագութեամբ հաս-
նում է Հայաստան, ամբողջ ազգը ոտի է կանգնում, — ա-
նքը ուխտ են դնում Աստուծոյ առաջ՝ հաստատ մնալ
րիստոնէական հաւատին և կեանքը չխնայել եկեղեցւոյ և
այրենիքի ազատութեան համար: Հոգևորական դասը սկըռ-
նում է զանազան գաւառներ ժողովուրդը աներկիւղ շինաշ-
էութեան պատրաստելու: Այս միջոցին նախարարները Պարս-
կայեց զօրքով և մոզերով մտնում են Հայաստան և բանակ
են դնում Ծաւկոտն գաւառի Անգղ գիւղաքաղաքում: Մէկ

Պիւրակի օր, ժամերգութեան միջոցին, մոգպետը իւր մոգերով եկեղեցի է մտնում և կամենում է զրաւել այն, Առնգ երէցը, որ ուրիշ քահանաների հետ պաշտօն էր մատուցանում, հակառակվում է մոգական խմբին, ժողովուրդն էլ միացած հոգեւորականների հետ բրածեծ և դըլխապատառ դուրս են գցում ամենքին: Մոգպետը տեսնելով Հայերի հաստատամտութիւնը և աներկիւղ դիմադրութիւնը, կամենում է թազաւորին նամակով խորհուրդ տալ, որ յետ վեճի այսպիսի վնասակար առաջարկութիւնից, բայց Վասակ Սիւնին յետ է կանգնեցնում, խոստանալով շուտով համոզելու Հայերին: Պարկասանից եկած Հայ նախարարները, մոգելու Հայերին: Պարկասանից եկած Հայ նախարարները, Վարդանի հետ ՚ի միասին, իրանց առ երեսո ուրացութիւնը յայտնելով եպիսկոպոսներին, Շահապիվանում ժողով կազմեցին և խաչով ու աւետարանով երդուեցան քրիստոնէական վրօնը պաշտպանելու: Ուխտապահ նախարարները կալանաւորում են ուրացող Վասակին, բայց սա եպիսկոպոսների առաջ զղջալով իւր լանցանքը ներողութիւն է ստանում: Այնուհետ զղջալով իւր լանցանքը ներողութիւն է Պարսից զօրքի նուհետեւ Հայերը յարձակվում են մոգերի և Պարսից զօրքի վրայ, ահագին հարուած են հասցնում, զրաւած բերդերը ետ են խլում. այսպէս սրբեցին հայրենիքը կռապաշտութիւնից և մոգութեան զօրութիւնը խորտակեցին: Մինչ Հայերը տօնում են իրանց յաղթութիւնը, տհա Աղուանից աշխարհի եպիսկոպոսը և հազարապետը Հայերից օգնութիւն են խնդրում, յայտնելով որ Պարսից զօրքը մտել է Աղուանք և խնդրում, յայտնելով որ Պարսից զօրքը մտել է Աղուանք և խնդրում են մոգութիւնն ընդունելու: Հայերը այս միջոցին օգնութիւն են խնդրում Յոյներէից, բայց բացասական պատասխան ստանալով, չեն վհատում, այլ յոյսը անձնական ուժի վրայ դնելով, զօրքը երեք գունդ են բաժանում: Վարդանը ուղեւորվում է դէպի Աղուանից աշխարհ, Վասակը մըրդանը ուղեւորվում է դէպի Աղուանից աշխարհ, Արծրունի նուաճ է Արարատեան գաւառում, իսկ Ներշապուհ Արծրունի իշխանը յանձն է առնում Պարսից սահմանազրուիք պաշտպանելու: Վարդանը մտնում է Աղուանից աշխարհ, Պարսից

ամբողջը՝ պսակեցեր զեկեղեցի:

Երկնաւոր թագաւորին զինու յաղթեալ պատերազմին՝ խոհական իմաստութեամբ խոհեմացեալ անճառապէս Խորէն խորհրդական՝ և ծանուցեալ անուն բարի, խաչելոյն վկայ եղեալ հեղմամբ արեան պսակեցար:

Բեննական լուսով լցեալ արիացեալն քաջն Արտակ թաւեալ ՚ի կարմրութիւն բոսորային բղխեալ աղբերն, ըզփրկականն ըմպեալ զբաժակ և մկրտեալ արեամբն իւրով զասակցեալ ընդ անմարմնոցն՝ երրորդութեանն երգել ըզփառս:

Սրբափալ զգեստուք պըճնեալ ՚ի յերկնաւոր հանդիսադրէն երրորդութեամբն զօրացեալ վանեալ զամուրս բանասրկուին Հմայեակ Հօր ընծայեալ՝ Որդւոյ գոլով չարչարակից, Հոգւոյն յաղթեալ

հատակ, որ թշնամուն փախցրել և վարդանման արիւնով պսակեցիր եկեղեցին:

Առաջնորդ քեզ ունենալով խորին իմաստութիւնդ, երկնաւոր թագաւորի զէնքովը յաղթող հանդիսացար պատերազմում, ով դու, բարի անունովդ յայտնի Խորէն, խաչուածին վկայ կացար և թափած արիւնովդ պսակուեցար:

Արիասիրտ քաջ Արտակ, Աստուածային լուսով լցուած խմբցիր փրկութեան բաժակը, մկրտուեցար կարմիր արիւնովդ և մտար անմարմնոց (հրեշտակների) դասը, որպէս զի (նոցա հետ) սուրբ երրորդութեանը երգես փառաբանական երգը:

Սրբութեամբ փայլող զգեստով (սուրբ մկրտութեամբ) զարդարուած երկնաւոր Զօրապետից, երրորդութեան հաւատովը զօրացած՝ ոչնչացրիր չարի լարած որոգայթները, ով Հմայեակ, որ անձդ ըն-

պատերազմին՝ և չարասէր թագաւորին:

Ծայելով Հօրը, չարչարակից լինելով Որդւոյն և ոգևորուելով սուրբ Հոգւով՝ պատերազմումը յաղթող հանդիսացար չարասէր թագաւորի դէմ:

107. ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԲ ԵՒ ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ.

Աստուածային վարդապետութիւնը պարունակվում է Սուրբ Գրքի և աւանդութիւնների մէջ: Սուրբ Գիրքը բաղկացած է շատ գրքերից, որոնք գրել են սուրբ մարգիկ, այսինքն մարգարէները և առաքեալները Սուրբ Հոգու ազդեցութեամբ: Այս գրքերից մի քանիսը գրուած են Քրիստոսի ծնունդուց առաջ և ասվում են Գիրք Հին Ուխտի, կամ Հին կտակարան. — միւսները Քրիստոսի ծնունդուց յետոյ և ասվում են Գիրք Նոր Ուխտի կամ Նոր կտակարան: Իսկ բոլորն ՚ի միասին ասվում են Աստուածաշունչ գիրք: Սուրբ աւանդութիւնք ասվում են Աստուածային տաճարի վարդապետութիւնները, որոնք չեն գրուած մարգարէներից և առաքեալներից, այլ բերանացի են աւանդուած և քանի մի ժամանակից յետոյ միայն արձանագրուած են եկեղեցու հովիւներից ու վարդապետներից:

Քրիստոնեայ հասարակութեան մէջ շուտ երեւցան ճշմարտութեան թշնամիք, որոնք իրանց ազատ մեկնութիւններով աղաւաղում էին Քրիստոսի վարդապետութիւնը: Քրիստոնեայք նորանց հերետիկոս անսլանեցին: Հաւատացեալների մէջ սկսուեցան վէճեր և անմիաբանութիւններ: Այս տեսակ վէճերը լուծելու համար եկեղեցու հովիւներն սկսեցին միասին հաւաքուել: Այս կերպով կազմուեցան ժողովներ. Տղական ժողով, ուր հաւաքվում էին մի գաւառի եկեղեցու հովիւները, և Տիեզերական, ուր բոլոր տիեզերքից հա-

ւաքվում էին Եկեղեցու հովիւներ: Ժողովների մէջ եկեղեցու հայրերը բոլոր տարաձայնութիւնները փարատեցին և կազմեցին հաւատոյ համառօտ բովանդակութիւնը կամ արձանագրութիւնը, որ տասներկու մասն է բաժանվում:

1. հաւատամք 'ի մի Աստուած հայրն ամենակալ, յԱրարիչն երկնի եւ երկրի երեւելեաց եւ աներեւութից:

Մենք հաւատում ենք, որ կայ մի Աստուած, — որ մի է Աստուած նրեք անձնատրութեան մէջ, որ ամենասուրբ Երրորդութեան առաջին անձն Հայր Աստուածն է, որ Աստուած ստեղծեց երկինքը և երկիրը, ամենայն տեսանելի և անտեսանելի բաներով, որ բոլոր ստեղծուածներին Նա պահպանում է Իւր իշխանութեան ներքոյ և կառավարում է նորանց:

2. Եւ 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յորդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ հօրէ միածին, այսինքն յետութենէ հօր, Աստուած յԱստուծոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն 'ի բնութենէ հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս եւ 'ի վերայ երկրի՝ երեւելիք եւ աներեւելիք:

Մենք հաւատում ենք՝ թէ Ամենասուրբ Երրորդութեան եւրորդ անձն է մի Տէր Յիսուս Քրիստոսը, Աստուծոյ Որդին, թէ միածին է, այսինքն չկայ ուրիշ մէկը Նորա նշման. թէ Որդին Աստուծոյ ծնուած է Հօր Աստուծուց նախ քան զյաւիտեանս, թէ Նա ծնուած է ինչպէս լոյսը լուսից՝ այսինքն ինչպէս արեգական ճառագայթը արեգակից. թէ Նա ճշմարիտ Աստուած է, ծնուած ճշմարիտ Աստուծուց, թէ Նա չէ ստեղծուած. թէ Նա համագոյակից է Հօր Աստուծոյ, այսինքն ունի Հօր Աստուծոյ հետ մի գոյութիւն. թէ ամեն

նայն բան Նորանով է ստեղծուած, և ուրեմն Նա է Արարիչ աշխարհի:

3. Որ յաղագս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ Սրբոյ կուսէն հոգւովն Սրբով էառ զմարմին, զհոգի եւ զմիտ եւ զամենայն, որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօր:

Հաւատում ենք՝ թէ Որդին Աստուծոյ երկնքից իջաւ մեզ՝ մարդկանց փրկութեան համար. թէ Նա մարմնացաւ, այսինքն մարդկային բնութիւն առաւ Մարիամ կուսից հոգոյն սրբոյ եկաւորութեամբ, թէ Նա մարդացաւ, այսինքն եղաւ կատարեալ մարդ, չգաղարբելով և Աստուած լինելուց:

4. Զարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ:

Մենք հաւատում ենք՝ թէ Աստուծոյ Որդին Յիսուս Քրիստոսը շարչարուեցաւ, այսինքն ցաւ էր զգում, ինչպէս ամեն մարդ. թէ Նա խաչ հանուեցաւ մեր պատճառով, այսինքն թոյլ տուեց Իրան խաչելու, որպէսզի մեր մեղքի համար մեզ սպասելի յաւիտենական պատժից ազատէ. թէ Նա մեռաւ խաչի վրայ և թաղուեցաւ:

5. Յերրորդ աւուր յարուցեալ:

Հաւատում ենք, թէ Որդին Աստուծոյ Յիսուս Քրիստոսը մարդկային բնութեամբ մեռնելուց յետոյ՝ երրորդ օրը յարութիւն առաւ:

6. Ելեալ յերկինս նստիլն մարմնովն նստաւ ընդ աջմէ հօր:

Մենք հաւատում ենք, թէ Աստուծոյ Որդին Յիսուս Քրիստոսը, մարմնով Համբարձաւ երկինքը. թէ Նա նստած է Հօր Աստուծոյ աջ կողմը, այսինքն ունի Նորա հետ հաւասար զօրութիւն և պատիւ:

7. Գալոց է նովին մարմնովն եւ փառօր հօր 'ի դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

Հաւատում ենք՝ թէ Որդին Աստուծոյ Յիսուս Քրիստոսը վերստին կրգայ փառքով. թէ նա կրգայ նորա համար, որ դատէ կենդանիներին եւ մեռելներին. թէ այս դատաստանից յետոյ կհասնի նորա թագաւորութիւնը, որը վախճան չունի:

8. Հաւատամք եւ 'ի Սուրբ Հոգին՝ յանելն եւ 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս եւ 'ի մարդարէս եւ յաւետարանս: Որ էջն 'ի Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն, եւ բնակեցաւ 'ի սուրբն:

Հաւատում ենք, թէ երրորդ անձն Ամենասուրբ Երրորդութեան է Հոգին Սուրբ. թէ Հոգին Սուրբ Աստուած է, ուրեմն եւ պարտական ենք Հօր եւ Որդոյ հետ հաւասար փառք եւ երկրպագութիւն տալ նորան. թէ մարդարէները եւ առաքեալները Աստուծոյ կամքը մարդկանց յայտնելու եւ Սուրբ Գիրքը գրելու ժամանակ՝ Հոգւոյն Սրբոյ շնչմամբ էին խօսում եւ գրում. թէ երբ Քրիստոսը մկրտվում էր Յորդանան գետի մէջ, Հոգին Սուրբ իջաւ նորա վերայ աղաւնու կերպարանքով եւ քարոզեց, թէ Քրիստոսն ուղարկուած է Հօրից եւ թէ Հոգին Սուրբ բնակուեցաւ սուրբերի մէջ:

9. Հաւատամք 'ի մի միայն ընդհանրական եւ առաքելական սուրբ եկեղեցի:

Հաւատում ենք՝ թէ Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր բնակւում է Իւր եկեղեցու մէջ. թէ եկեղեցին մի է, Սուրբ է, Ընդհանրական է եւ Առաքելական:

10. Հաւատամք 'ի մի Մկրտութիւն, յԱպաշխարութիւն, 'ի Քաւութիւն եւ 'ի Թողութիւն մեղաց:

Հաւատում ենք՝ թէ մկրտութիւնով մարդս թողութիւն է գտնում սկզբնական մեղքից եւ արժանի է լինում Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն ընդունելու, թէ մարդս ճշմարիտ ապաշխարութեամբ ազատվում է եւ թողութիւն է ստանում այն մեղքերից որ գործել է մկրտութիւնից յետոյ:

11. Հաւատամք 'ի յարութիւն մեռելոց, 'ի դատաստանն յաւիտենից, հոգւոց եւ մարմնոց յարքայութիւն Երկնից:

Հաւատում ենք, թէ ամեն մեռած մարդկանց մարմինները վերջին դատաստանի օրն իրանց հոգիների հետ պիտի միանան եւ վերկենան Աստուծոյ հրամանով եւ դատուին Քրիստոսից եւ ամենքն իրանց վարձն ստանան:

12. Եւ ի՛ կեանս յաւիտենականս:

Հաւատում ենք, թէ այս երկրաւոր կեանքից յետոյ կլինի մի ուրիշ՝ յաւիտենական կեանք:

Վ Ե Ր Զ

մովելորոյն սրգան խմբելաւորքն չի զամ նաւաւաւ
հօրն. նաւով չ զմտեղաւ մ ըլցըմն մախմըքն հոմար չ
ստէլաթաւ ասղանչն սրգան չի, ասմմարմց մց՝ զոմն յոգը
բնն սյաւ նաւաւաւ չ մովելորոյն չ չ նախաթա զնովելոր
յոռայ ըմմովելաւորքն չ յմծղար զո ըլցմց

աւաւաւ զ ըլցմմն մովելորոյն զ զնաւաւաւ. 11
- ըլցմ մովելորոյն ըմնդան մ ըսարոն. ըլցմմովաւ մմաւ
ըլցմ

մովելան բնաւորդան ծաւմն մմնա չի, զամ նաւաւաւ
զմովաւ ասն զլցմմովաւ ըմաղի մցո զմաւաւաւաւ մզլցմի զլցմ
սիցմ մովաւաւաւ մ իմմնաղն յմծաւաւ մ մամմիցմի մ մամմն
մմաւաւաւ մզլցմի ըմաղի մզմմնա մ ըլցմա

սմայնմմովաւ մմմի. զ 11. 21
զմ յոռայ ըլցմմովաւ զոռայլցմ սյա չի, զամ նաւաւաւ
զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ

զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ
զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ
զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ
զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ

2. 9. 3. 4

զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ
զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ
զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ
զմմով մարմմովաւ զլցմ զմն զլցմ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. Երրորդութիւն և մի Աստուածութիւն. 15
2. Թէ ինչ են հրեշտակները. 17
3. Տեսնելի աշխարհիս և մարդոս ստեղծապարծութիւնը. 19
4. Առաջին մարդկանց կեանքը դրախտի մէջ. 12
5. Առաջին մարդկանց մեղքի մէջ ընկնիլը. 14
6. Փրկչի խոտորմն և իսկաւորաց լանդանքի պատիւը. 15
7. Մարդկային ազգը մինչև ջրհեղեղը. 16
8. Զրհեղեղ. 18
9. Մարդկային ազգը ջրհեղեղից լեռոյ. 19
10. Աբրահամ և Իսահակ իսկաւորները. 21
11. Յակոբ իսկաւորի որդիքը. 22
12. Յովսէփը բանտում. 25
13. Յովսէփի վաւթը. 27
14. Յովսէփի եղբայրները դաւիւս են Եգիպտոս. 28
15. Յովսէփի եղբայրները երկրորդ դաւաւան Եգիպտոս. 30
16. Թէ ինչպէս եղբայրները ճանաչեցին Յովսէփին. 32
17. Յակոբի Եգիպտոս տեղափոխուիլը. 34
18. Հրէայք Եգիպտոսում. 36
19. Մովսէս մարգարէն. 38
20. Հրէաների Եգիպտոսից դուրս գալը. 39
21. Սինայ լեռան վերայ Աստուծոյ տուած օրէնքները. 43
22. Իսրայէլացոց անաստի մէջ արած ճանապարհորդութիւնը մինչև Քանանանոց երկիրը. 45
23. Յիսու Նաւեայ և զաւաւորները. 45

24. Սառուղ՝ Հրէից առաջին թագաւորը	46
25. Դաւթի թագաւոր ընտրուելը	47
26. Դաւթի թագութեան և Դաւիթի	48
27. Դաւթի հաւատարմութիւնը դէպի իւր թագաւորը	50
28. Դաւթի մտադրութիւնը Աստուծոյ տաճարի կառուցման մասին	51
29. Սողոմոնը և տաճարի շինութիւնը	53
30. Մարգարէք	54
31. Յովնան մարգարէն	55
32. Մարգարէների զուշակութիւնը Փրկչի մասին	58
33. Թէ ինչ վախճան ունեցան Իւրայի և Յուդայի թագաւորութիւնները	59
34. Երէք մանուկները կրակի հնոցի մէջ	»
35. Դանիէլ մարգարէն. Յուդայի թագաւորութիւնը Բաբելոնի զերութիւնից լիտոյ	62
36. Փրկչի ակնկալութիւնը	63
37. Յովհաննէս Կարապետի ծնունդը	64
38. Սուրբ Կոստ Մարիամի ծնունդը և երկու ամաց ընծալումն ի տաճարն	65
39. Աւետումն Դաւրիէլ հրեշտակապետի առ Սուրբ Կոստ Մարիամ	67
40. Քրիստոսի ծնունդը	69
41. Քրիստոսի քառանորդաց զաւրան	72
42. Մոգերի երկրպագութիւնը, Մարիամի և Յովսէփի Եգիպտոս վախչիլը և աշտուկից դառնալը	74
43. Յովհաննէս Մկրտչի քարոզը և Քրիստոսի մկրտութիւնը	75
44. Քրիստոսի ոտանահալից փորձուիլը	78
45. Յովհաննէս Մկրտչի Քրիստոսի վրայ տուած վկայութիւնը և մահը	79
46. Յիսուսը զնում է Դաւիթի և Կանայ քաղաք հար-	

տանիքին	80
47. Քրիստոսի հրաշագործութիւնները	81
48. Քրիստոսը ծովի վրայ փոթորիկը զաղարեցնում է և ջրի վրայ ման է գալիս	82
49. Հինգ հացով հինգ հազար մարդ կերակրելը	83
50. Քրիստոսը ալրի կնոջ որդուն խորութիւն է տալիս	85
51. Քրիստոսը բժշկում է անդամաւորին	»
52. Քրիստոսը բժշկում է ի ծնէ կուրին	86
53. Տասն քորոտների բժշկուելը	87
54. Քրիստոսի վարդապետութիւնը և նորա առաքելութիւնը	»
55. Յիսուսը քարոզում է թէ ինքն է Քրիստոսը	88
56. Քրիստոսի քարոզութիւնը Աստուծոյ ողորմութեան վրայ. Անառակ որդւոյ առակը	89
57. Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ մարդիկ ինչպէս պիտի վարուին, որ արժանի լինին Աստուծոյ սրգիքի կոչուելու. Քրիստոսն օրհնում է մանուկներին	91
58. Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ իւր աշխարհի վրայ հաստատուած թագաւորութեան մասին	94
59. Քրիստոսի քարոզութիւնը թէ՛ ինչպէս հարկաւոր են հաւատք և բարեգործութիւնք. սերմանացանի առակը	96
60. Քրիստոսի քարոզութիւնը զվստօր պատուիրանների մասին	97
61. Քրիստոսի քարոզութիւնը, թէ ով է մեր բարեկամը	98
62. Քրիստոսի քարոզութիւնը, թէ ինչպէս պէտք է սուրբ պահել շաբաթ և տօն օրերը	99
63. Քրիստոսի քարոզութիւնը բարեգործութիւնների, աշտինքն՝ ողորմութեան, պահքի, աղօթքի և լուսաման մասին. փարիսեցոց և մաքսաւորի առակը	101
64. Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ մարդ ո՞րքան հոգս պիտի քաշէ կերակրի և հագուստի համար	104

65. Քրիստոսի քարոզութիւնը հարկատուութեան մասին .	105
66. Քրիստոսի քարոզութիւնը մեղքի թողութեան մասին .	107
67. Տէրունական աղօթք .	108
68. Քրիստոսի քարոզութիւնը թէ ինքը պիտի չարչարուի մարդկանց վերլութեան համար և լարութիւն պիտի առնի .	111
69. Քրիստոսի քարոզութիւնը մեռելներէ լարութեան և լաւիտեանական կեանքի վրայ .	112
70. Քրիստոսի քարոզութիւնը իւր երկրորդ գալստեան և վերջին դատատանի վրայ. Տաճար կուտանայ առակը .	113
71. Քրիստոսի քարոզութիւնը հոգւոյն սրբոյ վրայ .	116
72. Քրիստոսի պաշտօնակերպութիւնը կամ Վարդապետ .	»
73. Քրիստոսի թշնամիները և Վաղարտի լարութիւնը .	119
74. Քրիստոսի լաղթական մուտքը Նրուսաղէմ .	120
75. Յոգայի մատնութիւնը .	123
76. Յիսուսի մատնութեան զիշերը .	»
77. Քրիստոսին տանում են քահանայապետների ատենը դատուելու .	126
78. Քրիստոսը Պոնտացի Պիղատոսի առաջ .	128
79. Քրիստոսի խաչի վրայ չարչարուիլը և մահը .	130
80. Քրիստոսի թաղումն ու լարութիւնը .	132
81. Նրեումն Քրիստոսի .	135
82. Քրիստոսի համբարձումն .	136
83. Առաքեալների մասին .	138
84. Գալուստ հոգւոյն սրբոյ .	139
85. Առաքածամօր վերադարձումն .	141
86. Գլխա խաչի և խաչվերաց .	142
87. Նրեումն սուրբ խաչի .	144
88. Վարդապետ սուրբ խաչը .	145
89. Ծանօթութիւն քրիստոնէական եկեղեցու և նորա խորհրդներէ վրայ .	146
90. Մկրտութիւն .	147

91. Դրոշմ .	148
92. Ապաշխարութիւն .	149
93. Հաղորդութիւն .	»
94. Սուրբ պատարազի խորհրդոյ համառօտ բացատրութիւնը .	150
95. Ամուսնութիւնը .	161
96. Կարգ կամ ձեռնադրութիւն .	»
97. Եծումն հիւանդաց .	162
98. Քրիստոնէական հաւատի տարածումն .	»
99. Քրիստոնէութեան սկզբնաւորութիւնը Հայաստանում .	163
100. Քրիստոնէութեան լաղթական տարածումն Հայաստանի մէջ, Պրիգոր Լուսաւորիչ .	164
101. Սրբոց Հօգիտմանց և Ղալիանեանց կուտանայ նահատակութիւնը .	168
102. Զօն կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրբոյ Էջմիածնի .	170
103. Մեծն Ներսէս .	173
104. Սուրբ Սահակ Պարթև .	175
105. Սուրբ Մհարդա վարդապետ և հայոց գրերի գիտութիւնը .	177
106. Սրբոց Ատոմեանց և Վարդանանց նահատակութիւնը .	179
107. Սուրբ զիրքը և հաւատոյ հանդանակը .	187

ՆԱԵՂԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԻ ՅԱՆԿԸ

1. Սուրբ Կոյս Մարիամի ծնունդը և երկն ամաց ընծալումն ի տաճար № 38 .	65
2. Աւետումն Գաբրիէլ հրեշտակապետի առ սուրբ Կոյսն Մարիամ № 39 .	67
3. Քրիստոսի ծնունդը № 40 .	69
4. Քրիստոսի քառասնօրեայ դալուտան ի տաճար կամ Տեառնընդառաջ № 41 .	72
5. Քրիստոսի մկրտութիւնը № 43 .	75

6. Քրիստոսի պաշտօնակրտնութիւնը կամ վարդապետ № 72. 116
7. Քրիստոսի լաղթական մատրը Երուսաղէմ կամ Ծաղկաբերդ № 74. 120
8. Քրիստոսի լարութիւնը № 80. 132
9. Քրիստոսի համբարձում № 82. 136
10. Գալուստ Հոգւոյն Սրբոյ առաքեալների վրայ № 84. 139
11. Աստուածամօր վերափոխումն № 85. 141
12. Գիւտ Խաչի և Խաչվերաց № 86. 142
13. Երևումն Սուրբ Խաչի № 87. 144
14. Վարդապետ Սուրբ Խաչը № 88. 145
15. Քրիստոնէութեան սկզբնաորութիւնը Հայաստանում
Թաղէս և Բարդուղիմէոս սրբազան առաքեալները
№ 99. 163
16. Քրիստոնէութեան լաղթական տարածումն Հայաստանի մէջ, Գրիգոր Լուսաւորիչ № 100. 164
17. Սրբոյ Հսիսիմեանց և Գալանեանց կուսանաց հաճախութիւնը № 101. 168
18. Տօն Աթուղիկէ Եկեղեցւոյ սրբոյ Էջմածնի № 102. 180
19. Մեծն Ներսէս № 103. 173
20. Սուրբ Սահակ Պարթև № 104. 175
21. Սուրբ Մեսրոպ վարդապետ և Հայոց տառերի զիւար
№ 105. 177
22. Սրբոյ Աստուածանց և վարդանանց հաճախութիւնը
№ 106. 179

*Զորայւոց գրադարանից
Նիսի*

Армения
Тондаразгянча
Հրաչ Զաքարյան
Սիրի

Հրաչ Զաքարյան
Սիրի

12 503

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0165713

